

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА

ФАКУЛЬТЕТ ОБЛІКУ ТА ПОДАТКОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

Кафедра бухгалтерського обліку та консалтингу

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА "ОБЛІК І АУДИТ"

галузь знань: 07 "Управління та адміністрування"

спеціальність: 071 "Облік і оподаткування"

Форма навчання: заочна

КВАЛІФІКАЦІЙНА МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на тему:

СИСТЕМА ОБЛІКУ Й КОНТРОЛЮ СОБІВАРТОСТІ РЕАЛІЗОВАНИХ РОБІТ І
ПОСЛУГ ЗА ЗМІННИМИ ВИТРАТАМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЇХ
ВПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ

здобувача: Лях Анни Сергіївни _____

Науковий керівник: к.е.н., доцент Степаненко О.І. _____

Робота допущена до захисту перед екзаменаційною
комісією з атестації здобувачів вищої освіти (ЕК)

В.о. завідувача кафедри: к.е.н., доцент Цятковська О.В. _____

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи складає 105 сторінок. Основний текст викладено на 78 сторінках друкованого тексту. Робота містить 8 таблиць, 37 рисунків, список використаних джерел з 52 найменувань, додатки.

"Система обліку й контролю собівартості реалізованих робіт і послуг за змінними витратами та перспективи їх впровадження в Україні"

Об'єктом дослідження є процес обліку та контролю собівартості реалізованих робіт і послуг, зокрема, за змінними витратами, що враховуються при визначенні собівартості.

Предметом дослідження є теоретичні, практичні та організаційні аспекти обліку собівартості реалізованих робіт та послуг за змінними витратами. Методи обліку змінних витрат, їх класифікація та алгоритми в контексті розрахунку собівартості. Системи контролю собівартості, які застосовуються для управління змінними витратами в процесі виконання робіт та надання послуг. Аналіз ефективності застосовуваних методів у різних сферах економіки та можливість їх адаптації до специфіки українських підприємств. Перспективи впровадження та вдосконалення таких систем в Україні, враховуючи економічні та правові умови.

Мета дослідження. Розкрити особливості побудови системи бухгалтерського обліку собівартості реалізованих робіт та послуг підприємства. Дослідити місце та роль собівартості реалізованих робіт і послуг в обліковій політиці підприємства, визначити її проблемні ділянки, розробити практичні рекомендації щодо їх усунення. Розкрити особливості формування системи бухгалтерського обліку собівартості виконаних робіт та наданих послуг на підприємстві. Важливим є визначення місця та значення собівартості в обліковій політиці підприємства, а також виявлення ключових проблемних аспектів цієї складової. У процесі дослідження слід проаналізувати ефективність існуючих підходів до обліку витрат і собівартості, а також розробити конкретні практичні

рекомендації для усунення виявлених недоліків та удосконалення облікових процедур. Розглянути, як правильна організація системи обліку впливає на стратегічне планування та прийняття управлінських рішень, а також на фінансову звітність і конкурентоспроможність підприємства в цілому. Розробити теоретичні основи та практичні рекомендації для удосконалення системи обліку та контролю собівартості реалізованих робіт і послуг, зокрема щодо врахування змінних витрат, а також вивчення перспектив і можливостей впровадження таких систем в Україні з урахуванням специфіки національної економіки та особливостей господарської діяльності вітчизняних підприємств.

Завдання кваліфікаційної магістерської роботи:

- дослідити сучасні наукові підходи до обліку та контролю собівартості робіт і послуг з урахуванням змінних витрат;
- проаналізувати методи визначення собівартості реалізованих робіт і послуг, зокрема змінними витратами;
- розглянути організаційні підходи до формування системи обліку змінних витрат на підприємствах, що займаються наданням робіт і послуг;
- розкрити методику обліку змінних витрат в складі собівартості реалізованих робіт і послуг;
- обґрунтувати місце собівартості робіт і послуг в обліковій політиці підприємства;
- дослідити сучасні підходи до побудови облікової політики у частині контролю за змінними витратами та собівартістю робіт і послуг;
- проаналізувати проблеми та обмеження обліку змінних витрат на українських підприємствах;
- розробити практичні рекомендації щодо вдосконалення системи обліку змінних витрат для підприємств, що надають роботи та послуги;
- дослідити перспективи впровадження удосконалених систем обліку змінних витрат на підприємствах України;
- здійснити практичне дослідження за обліковими даними підприємства

для оцінки ефективності обліку змінних витрат;

- розробити рекомендації щодо оптимізації управлінського обліку змінних витрат для підвищення рентабельності підприємств, що надають роботи та послуги.

Теоретична, методична та практична значущість отриманих результатів.

Теоретична значущість отриманих результатів полягає в розробці наукових підходів до трактування економічних категорій "собівартість реалізованих робіт і послуг", "змінні витрати" та їх ролі в управлінському обліку. Методична значущість роботи полягає в удосконаленні методів обліку змінних витрат, зокрема в контексті визначення собівартості робіт і послуг, що дозволяє підвищити точність облікових даних. Практична значущість результатів дослідження полягає в розробці рекомендацій для підприємств щодо вдосконалення обліку змінних витрат, що сприяє оптимізації управлінських рішень, поліпшенню фінансових результатів та підвищенню рентабельності.

Практичними результатами проведеного дослідження є оптимізація документального оформлення реалізованих робіт і послуг; удосконалення порядку обліку відповідно до чинного законодавства та стандартів; впровадження автоматизованої системи обліку; використання програмного забезпечення для полегшення обліку реалізації робіт і послуг; автоматизація розрахунків та формування звітності; забезпечення прозорості процесів реалізації для зовнішніх та внутрішніх користувачів; надання точних даних для ухвалення стратегічних рішень керівництвом.

Рік виконання кваліфікаційної роботи: 2024 – 2025.

Рік захисту роботи – 2025.

Ключові слова: собівартість, прямі та непрямі витрати, змінні витрати, акт виконаних робіт (наданих послуг), рахунок-фактура, чек або платіжна інструкція, маржинальний прибуток, облікова політика підприємства, внутрішній контроль, точка беззбитковості, контрольні процедури.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ПОБУДОВИ СИСТЕМИ ОБЛІКУ СОБІВАРТОСТІ РЕАЛІЗОВАНИХ РОБІТ І ПОСЛУГ ЗА ЗМІННИМИ ВИТРАТАМИ.....	7
1.1 Економічна сутність собівартості та змінних витрат, їх класифікація	7
1.2 Собівартість реалізованих робіт (послуг) змінними витратами в контексті науково-практичних досліджень: проблеми та шляхи вирішення	16
РОЗДІЛ 2. ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ОБЛІКУ СОБІВАРТОСТІ РЕАЛІЗОВАНИХ РОБІТ І ПОСЛУГ ЗА ЗМІННИМИ ВИТРАТАМИ.....	25
2.1 Документування та облік процесу реалізації робіт (послуг).....	25
2.2 Формування собівартості реалізованих робіт (послуг) за змінними витратами для потреб обліку та управління	37
2.3 Організаційні аспекти обліку собівартості реалізованих робіт і послуг	44
РОЗДІЛ 3. КОНТРОЛЬ СОБІВАРТОСТІ РЕАЛІЗОВАНИХ РОБІТ І ПОСЛУГ ЗА ЗМІННИМИ ВИТРАТАМИ.....	53
3.1 Побудова системи внутрішнього контролю собівартості реалізованих робіт (послуг) як складової процесу реалізації.....	53
3.2 Оцінка впливу обсягів реалізації робіт (послуг) на змінні витрати	60
3.3 Шляхи удосконалення контрольних процедур підприємства для оптимізації собівартості реалізованих робіт (послуг)	68
ВИСНОВКИ.....	76
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	79
ДОДАТКИ	84

ВСТУП

Актуальність теми. Управління фінансовим станом підприємства в умовах економічної кризи та інтеграційних процесів стає особливо складним, що вимагає створення ефективного інформаційного забезпечення для контролю витрат. Для досягнення максимального прибутку підприємствам необхідно не тільки реалізувати свою продукцію (товари, роботи, послуги) за конкурентоспроможною ціною, але й знижувати витрати, зокрема на виробництво.

Збільшення доходів підприємства, хоча й залежить від зовнішніх факторів, таких як ринкові умови, зокрема ціна на продукцію, однак зменшення витрат, особливо змінних витрат, визначається внутрішніми факторами, зокрема від ефективної організації виробничих процесів. Важливим аспектом є правильний вибір облікової політики та належне відображення витрат в обліку, що дозволяє правильно розрахувати собівартість реалізованих робіт і послуг. Для досягнення цього необхідно проводити ефективний аналіз змінних витрат, що є критично важливим для прийняття обґрунтованих управлінських рішень, які сприятимуть оптимізації витрат і підвищенню фінансової ефективності підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми організації та методики фінансового обліку доходів, витрат і результатів діяльності підприємства розглянуто в працях провідних вітчизняних науковців: М.Т. Білухи, О.С. Бородкіна, Ф.Ф. Бутинця, Б.І. Валуєва, Ю.А. Вериги, С.Ф. Голова, Г.Г. Кірейцева, М.В. Кужельного, В.О. Ластовецького, Ю.Я. Литвина, В.Г. Лінника, М.С. Пушкаря, В.В. Сопко, Л.К. Сук, В.О. Шевчука, І.Й. Яремка. У зарубіжній літературі питання обліку доходів, витрат і фінансових результатів розкриті в працях М.Ф. Ван Бреда, Джері Ж. Вейганта, Т.М. Малькової, Д. Міддлтона, Б. Нідлза, Я.В. Соколова, Террі Д. Уорфілда, Дж. Фостера.

Мета дослідження. Дослідити підходи до побудови системи обліку собівартості реалізованих робіт (послуг) за змінними витратами, виділити проблеми та шляхи їх вирішення; розкрити порядок документування та облік

процесу реалізації робіт (послуг), формування собівартості реалізації за змінними витратами; виділити контрольні процедури оцінки системи внутрішнього контролю собівартості реалізованих робіт (послуг), оцінити вплив обсягів реалізації на змінні витрати.

Необхідність реалізації поставленої мети зумовлена вирішенням наступних завдань:

1) дослідити економічну природу змінних витрат, їх вплив на собівартість реалізованих робіт (послуг); виділити та деталізувати види витрат, проаналізувати підходи до їх класифікації;

2) дослідити науково-практичні підходи до побудови обліку собівартості реалізованих робіт (послуг) за змінними витратами, виділити проблемні ділянки;

3) розкрити особливості обліку процесу реалізації робіт (послуг), його документування;

4) вивчити порядок формування собівартості реалізованих робіт (послуг) за змінними витратами, дослідити методи калькуляції собівартості за змінними витратами;

5) обґрунтувати організаційні аспекти обліку собівартості реалізованих робіт і послуг в частині побудови облікової політики, робочого плану рахунків, процедур документування;

6) розкрити особливості побудови системи внутрішнього контролю собівартості реалізованих робіт (послуг) як складової процесу реалізації; оцінити систему контролю базового підприємства, виділити її сильні та слабкі сторони;

7) провести практичне аналітичне дослідження оцінки впливу обсягів реалізації робіт (послуг) на змінні витрати, виділити ймовірні шляхи зниження витрат;

8) обґрунтувати шляхи удосконалення контрольних процедур підприємства для оптимізації собівартості реалізованих робіт (послуг); дослідити та проаналізувати сучасні технології для оптимізації змінних витрат.

Об'єктом дослідження є собівартість реалізованих робіт і послуг за змінними витратами, її формування, облік та контроль.

Предметом дослідження є теоретичні, практичні, організаційні аспекти обліку та контролю собівартості реалізованих робіт (послуг) за змінними витратами, оцінка їх впливу на прийняття управлінських рішень щодо оптимізації витрат.

Методи дослідження. Основою виконаного дослідження є *діалектичний метод пізнання, принцип історизму*, застосований для вивчення собівартості реалізації як економічної та обліково-аналітичної категорії.

Визначальними у вирішенні поставлених завдань були такі загальнонаукові методи: *абстрактно-логічний* – застосовано при визначенні сутності собівартості реалізації робіт (послуг); *спостереження, порівняння та систематизація* – для дослідження системних зв'язків між видами витрат, а також при оцінюванні законодавчих положень; *асоціацій та аналогій* – при розгляді методики синтетичного й аналітичного обліку витрат, які складають основу собівартості виконаних робіт (наданих послуг); *методи індукції, дедукції, синтезу, аналізу* – для вивчення загальних тенденцій розвитку обліку собівартості реалізації робіт (послуг) за змінними витратами; *методи статистичних групувань, узагальнення, графічний метод* – використано при проведенні аналітичного дослідження та оцінки впливу обсягів реалізації робіт (послуг) на змінні витрати.

Теоретична, методична та практична значущість отриманих результатів. В роботі досліджено: економічну природу змінних витрат, їх вплив на собівартість реалізованих робіт (послуг), деталізовано види витрат, проаналізовано підходи до їх класифікації; науково-практичні підходи до побудови обліку собівартості реалізованих робіт (послуг) за змінними витратами, виділено облікові проблемні ділянки, обґрунтовано шляхи їх подолання. Розкрито порядок формування собівартості реалізації робіт (послуг) за змінними витратами, досліджено методи калькулювання собівартості за змінними витратами. Обґрунтовано організаційні аспекти обліку собівартості реалізованих робіт і послуг в частині побудови облікової політики, робочого плану рахунків, етапів документування операцій. Розкрито особливості побудови системи внутрішнього контролю собівартості реалізації робіт (послуг), проведено оцінку системи внутрішнього контролю

базового підприємства, виділено її сильні та слабкі сторони, надано рекомендації щодо підвищення її ефективності. Проведено практичне аналітичне дослідження оцінки впливу обсягів реалізації робіт (послуг) на змінні витрати, виділено шляхи їх зниження.

Апробація результатів дослідження. Основні результати дослідження були апробовані на науково-практичній конференції: «Perspectives of contemporary science: theory and practice» (м. Львів, 9-11 грудня 2024 р.).

Інформаційною базою дослідження є законодавчі та нормативно-правові документи, які регламентують ведення бухгалтерського обліку та порядок складання фінансової звітності в Україні; наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених, матеріали науково-практичних конференцій; підручники, навчальні посібники з обліку та аналізу; обліково-аналітична інформація ТОВ "Трипільський пакувальний комбінат".

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ПОБУДОВИ СИСТЕМИ ОБЛІКУ СОБІВАРТОСТІ РЕАЛІЗОВАНИХ РОБІТ І ПОСЛУГ ЗА ЗМІННИМИ ВИТРАТАМИ

1.1 Економічна сутність собівартості та змінних витрат, їх класифікація

Витрати підприємства є важливою частиною економічної діяльності, адже вони безпосередньо впливають на ефективність роботи організації, формування цін, прибутковість та конкурентоспроможність. Одним із основних аспектів, які визначають успішність підприємства, є вміння правильно оцінювати, аналізувати та управляти витратами. У цьому контексті особливо важливими є такі показники, як собівартість продукції та змінні витрати, які складають основу для визначення ефективності виробничого процесу та подальшого розвитку підприємства.

Собівартість є інтегральним показником, що включає в себе всі витрати на виробництво продукції або надання послуг. Водночас змінні витрати є одними з основних складових собівартості і безпосередньо залежать від обсягу виробництва. Тому правильне визначення і управління змінними витратами має критичне значення для стабільного функціонування підприємства.

Собівартість продукції є одним із найважливіших фінансових показників, який характеризує загальний рівень витрат, необхідних для виготовлення товарів або надання послуг. Цей показник є основою для формування цінової політики, прийняття управлінських рішень щодо виробництва, інвестицій та інших важливих аспектів діяльності підприємства.

Собівартість можна визначити як суму витрат, які підприємство понесло для виробництва певної кількості товарів або послуг. Вона включає як витрати на сировину, матеріали, паливо, так і витрати на працю, амортизацію основних засобів, витрати на енергоносії, обслуговування основних засобів, податки, збори та інші витрати. Усі ці витрати разом визначають мінімальну ціну, за яку підприємство може реалізувати свою продукцію та покрити витрати, а також отримати прибуток.

Одним із основних аспектів собівартості є те, що вона є базою для визначення ефективності виробничого процесу. Зростання собівартості без відповідного підвищення ціни на продукцію може призвести до зниження рентабельності та навіть до збитковості підприємства. Тому вміння контролювати та знижувати собівартість є важливою складовою стратегії кожного підприємства.

До складу собівартості можуть входити такі основні категорії витрат: *прямі витрати та непрямі витрати* (рис.1.1).

Рисунок 1.1 – Категорії витрат, які входять до складу собівартості

Джерело: складено автором за даними [6]

Треба зазначити, — собівартість має безпосередній вплив на ціноутворення. Підприємство повинно забезпечити таку ціну на свою продукцію, яка не лише покриває витрати на її виробництво, але й приносить прибуток. Саме тому правильний облік і класифікація витрат, що входять до складу собівартості, є важливим елементом економічного аналізу підприємства.

Загалом прямі та непрямі витрати класифікуються в залежності від того, як вони пов'язані з виробничим процесом і конкретною продукцією або послугами. Прямі витрати можна безпосередньо віднести до виготовлення одиниці продукції або надання послуги, тоді як непрямі витрати відносяться до загальних витрат підприємства, які не можна чітко прив'язати до конкретного виду продукції чи послуги.

Прямі витрати включають витрати на сировину, матеріали, працю безпосередньо залучених працівників, енергоносії та інші ресурси, що використовуються виключно в процесі виробництва конкретної продукції чи послуги (рис.1.2).

ПРЯМІ ВИТРАТИ

Сировина і матеріали: витрати на закупівлю основних компонентів, необхідних для виготовлення продукції. Витрати на сировину є одними з основних і безпосередньо пов'язані з обсягами виробництва.

Оплата праці: заробітна плата працівників, зайнятих безпосередньо у виробництві. Це можуть бути робітники, інженери, технічні спеціалісти, котрі виконують основні виробничі процеси.

Паливо та енергоносії: витрати на енергію, газ, електричну енергію, паливо для виробничих процесів, без яких неможливо здійснювати виробництво.

Рисунок 1.2 – Класифікація прямих витрат

Джерело: складено автором за даними [49]

Прямі витрати безпосередньо пов'язані з обсягами виробничого процесу, оскільки вони залежать від кількості виготовленої продукції або наданих послуг. Це означає, що ці витрати змінюються пропорційно до змін обсягів виробництва: зростання виробництва призводить до збільшення прямих витрат, а їх зменшення — до відповідного скорочення витрат. Вони включають ті витрати, які можна безпосередньо віднести до конкретної одиниці продукції або послуги, наприклад, сировину, матеріали, зарплату працівників, які займаються безпосередньо виробничим процесом. Прямі витрати є важливим елементом у калькуляції собівартості, оскільки дозволяють точно визначити витрати на виготовлення одиниці продукції і сприяють оптимізації виробничих процесів.

Непрямі витрати включають витрати, що не можуть бути прямо віднесені до конкретного виду продукції чи послуги, такі як витрати на загальне управління, амортизацію основних засобів, оренду виробничих приміщень, витрати на утримання персоналу, що не бере безпосередньої участі у виробництві, та інші витрати, що не залежать від обсягів виробництва (рис. 1.3).

**НЕПРЯМІ
ВИТРАТИ**

Амортизація основних засобів: витрати на знос обладнання та інших основних засобів, які використовуються у виробничому процесі. Це витрати, які підприємство несе через використання устаткування протягом його експлуатаційного терміну.

Адміністративні витрати: витрати на управлінський персонал, офісне обладнання, утримання виробничих приміщень та інші загальні витрати, що не можуть бути прямо віднесені до конкретного виробничого процесу.

Витрати на обслуговування основних засобів: витрати на ремонт, обслуговування і підтримку в робочому стані обладнання, що використовується для виробництва.

Податки та збори: податки, що безпосередньо пов'язані з процесом виробництва та функціонування підприємства, наприклад, податки на майно, земельні податки, страхові внески.

Рисунок 1.3 – Класифікація непрямих витрат

Джерело: складено автором за даними [49]

Непрямі витрати, як правило, розподіляються між різними видами продукції або підрозділами підприємства за допомогою різних методів калькуляції.

Загальна сума цих витрат визначає собівартість одиниці продукції або послуги, яку підприємство виготовляє чи надає. Важливо зазначити, що собівартість не є статичним показником, вона може змінюватися в залежності від різних чинників, таких як обсяги виробництва, зміни цін на сировину, заробітну плату, технологічні вдосконалення тощо.

Змінні витрати — це витрати, які змінюються пропорційно зміні обсягів виробництва або обсягів реалізації продукції. Вони безпосередньо залежать від кількості виробленої продукції або наданих послуг, і тому їх величина варіюється в залежності від рівня виробничої діяльності.

Основною особливістю змінних витрат є те, що вони пропорційно збільшуються або зменшуються в залежності від кількості одиниць продукції, що виготовляється чи продається. Наприклад, якщо підприємство збільшує обсяг виробництва, то змінні витрати на сировину, матеріали, оплату праці виробничих працівників і інші ресурси також збільшуються. У разі зменшення обсягів

виробництва ці витрати зменшуються.

До змінних витрат відносяться витрати, що змінюються в залежності від обсягів виробництва або реалізації продукції. На рис. 1.4 детально показано, як класифікуються змінні витрати.

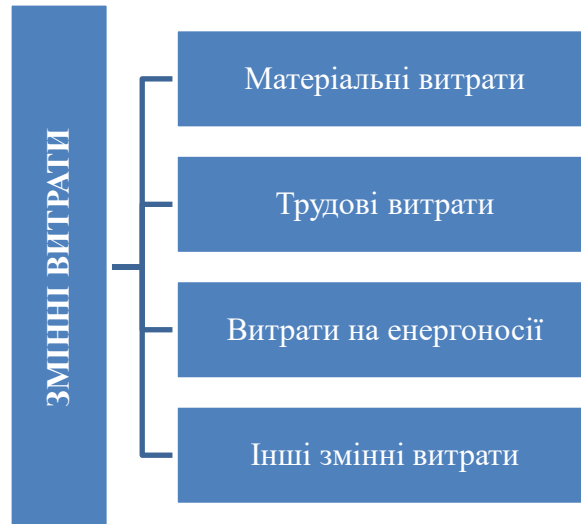

Рисунок 1.4 – Категорії витрат, які входять до складу собівартості

Джерело: побудовано автором на основі [12]

Так, узагальнюючи рис. 1.4 можна сказати, що змінні витрати включають:

- матеріальні витрати — це витрати на сировину, матеріали та комплектуючі, що використовуються безпосередньо у виробництві продукції. Сюди також відносяться витрати на упаковку готової продукції;

- трудові витрати — це витрати на оплату праці працівників, які безпосередньо працюють на виробництві. Вони включають заробітну плату, премії та інші винагороди, що залежать від обсягу виробництва;

- витрати на енергоносії — це витрати на електроенергію, воду, газ та інші енергоносії, які споживаються в процесі виробництва;

- інші змінні витрати — сюди відносяться витрати на транспорт, страхування, рекламу, маркетинг та інші витрати, що змінюються залежно від обсягів виробництва або реалізації продукції.

Змінні витрати є важливими для управлінського обліку, оскільки саме вони безпосередньо впливають на визначення точки беззбитковості підприємства, а також на можливість отримання прибутку при різних обсягах виробництва.

Управління змінними витратами є важливим інструментом для підвищення ефективності діяльності підприємства.

Для ефективного управління витратами та визначення собівартості продукції підприємства, важливо правильно класифікувати витрати за різними критеріями. Класифікація витрат дає змогу не лише коректно обчислювати собівартість продукції, але й визначати оптимальні стратегії для мінімізації витрат. Систематизація витрат наведена на рис. 1.5.

Рисунок 1.5 – Класифікація витрат для потреб обліку та управління
Джерело: побудовано автором на основі [31]

Дивлячись, на рис. 1.5, можна узагальнити, що витрати групуються:

1) *За способом віднесення на собівартість продукції:*

- *Прямі витрати* — це витрати, які можна безпосередньо віднести до конкретного виду продукції або етапу виробництва. Прямі витрати складаються, наприклад, з витрат на сировину, матеріали, оплату праці працівників, які безпосередньо виготовляють продукцію.

- *Непрямі витрати* — це витрати, які не можна прямо віднести до конкретної одиниці продукції, але які необхідні для виробничого процесу в цілому. Це витрати на утримання адміністрації, оренду приміщень, амортизацію основних

засобів тощо.

2) *За варіативністю витрат:*

- *Змінні витрати* — це витрати, які змінюються пропорційно зміні обсягу виробництва або продажу продукції.

- *Постійні витрати* — це витрати, які не змінюються з варіацією обсягу виробництва, такі як орендна плата, амортизація основних засобів.

3) *За функціональним призначенням:*

- *Витрати на виробництво* — витрати, що безпосередньо пов'язані з виготовленням продукції.

- *Адміністративні витрати* — витрати на управління підприємством, зарплату керівництва, витрати на бухгалтерію.

- *Торгові витрати* — витрати на збут, рекламу, маркетинг і доставку продукції.

4) *За економічною природою витрат:*

- *Матеріальні витрати* — витрати на сировину, матеріали, енергоносії.

- *Трудові витрати* — витрати на заробітну плату працівників.

- *Амортизаційні витрати* — витрати на знос основних засобів і нематеріальних активів.

Змінні витрати відіграють важливу роль у формуванні собівартості продукції або послуг, оскільки вони безпосередньо впливають на величину витрат, необхідних для виробництва або надання певного товару чи послуги. Від ефективного управління змінними витратами залежить не лише точність калькуляції собівартості, але й фінансова стабільність підприємства, здатність генерувати прибуток та залишатися конкурентоспроможним на ринку. Змінні витрати є одним із основних елементів, які мають вплив на операційну ефективність компанії та її можливості для розвитку.

Змінні витрати безпосередньо впливають на собівартість продукції або послуг, оскільки вони складають частину загальних витрат підприємства. При збільшенні обсягів виробництва змінні витрати зростають, що автоматично веде до зростання собівартості продукції. Водночас ефективне управління змінними

витратами, їх оптимізація та контроль можуть значно знизити собівартість та покращити фінансові показники підприємства.

Одним із основних аспектів є масштабний ефект: зростання обсягів виробництва може призвести до зниження середньої собівартості одиниці продукції. Це відбувається через те, що фіксовані витрати підприємства розподіляються на більшу кількість одиниць продукції, а змінні витрати зменшуються за рахунок ефективнішого використання ресурсів. Тому стратегія нарощування обсягів виробництва, якщо правильно контролюються змінні витрати, може бути дуже вигідною для підприємства.

Наприклад, зменшення витрат на матеріали або оптимізація використання енергоресурсів при зростанні обсягів виробництва дозволяє знизити собівартість продукції навіть при збільшенні обсягів виробництва.

Змінні витрати безумовно впливають на ціноутворення, оскільки вони є частиною собівартості продукції. Щоб забезпечити прибуток, підприємство повинно враховувати змінні витрати при формуванні ціни на свою продукцію. Якщо змінні витрати на одиницю продукції збільшуються, підприємство може бути змушене підвищити ціну, щоб зберегти рентабельність.

Водночас на ринку можуть бути конкурентні чинники, що обмежують можливість збільшення ціни. Тому підприємства, що не можуть підвищити ціну, повинні шукати способи зниження змінних витрат, щоб зберегти рівень рентабельності. Оптимізація витрат на матеріали, енергію, працю, а також поліпшення технологічних процесів можуть дозволити підприємству зберегти конкурентоспроможність без підвищення ціни.

Для ефективного формування собівартості та забезпечення стабільності фінансових результатів підприємства необхідно постійно контролювати змінні витрати. Для цього використовуються різні методи управління, які включають:

Аналіз витрат — оцінка змінних витрат по кожному виду виробничих процесів і матеріалів, що дозволяє виявити найбільш витратні елементи виробництва та знайти шляхи їх оптимізації.

Вдосконалення технологічних процесів — впровадження більш ефективних

технологій і обладнання, що дозволяють знизити витрати на енергоносії, матеріали та робочу силу.

Перегляд постачальників та закупівель — вибір постачальників з вигіднішими умовами або укладення довгострокових контрактів для зниження витрат на сировину і матеріали.

Автоматизація процесів — впровадження автоматизованих систем управління виробництвом дозволяє знизити трудові витрати та підвищити ефективність використання ресурсів.

Змінні витрати займають важливе місце у формуванні собівартості продукції та послуг, оскільки вони мають безпосередній вплив на фінансові результати підприємства. Їх ефективне управління дозволяє значно оптимізувати виробничі процеси, знижувати собівартість та підвищувати рентабельність. Врахування змінних витрат є необхідним при прийнятті управлінських рішень, що стосуються ціноутворення, планування виробництва та розвитку підприємства.

Ефективне управління витратами є основою для досягнення фінансової стабільності та конкурентоспроможності підприємства. Вміння правильно визначати і класифікувати витрати, зокрема змінні витрати, дає змогу підприємствам оптимізувати виробничі процеси, знижувати собівартість продукції та максимізувати прибуток. У зв'язку з цим, вивчення економічної сутності собівартості та змінних витрат є ключовим аспектом для розуміння та контролю фінансових результатів підприємства.

1.2 Собівартість реалізованих робіт (послуг) змінними витратами в контексті науково-практичних досліджень: проблеми та шляхи вирішення

Собівартість реалізованих робіт і послуг є важливим економічним показником, який дає змогу оцінити витрати підприємства на виробництво продукції чи надання послуг. Вона включає в себе всі витрати, що пов'язані з виготовленням і реалізацією товару або послуги, і є основою для визначення ціни на продукцію, що пропонується споживачам. Одним із ключових елементів, що впливають на собівартість, є змінні витрати — витрати, що змінюються залежно від обсягів виробництва або наданих послуг.

У сучасних умовах, з урахуванням постійних змін на ринку, зростаючої конкуренції, глобалізації та інноваційних технологій, проблеми визначення та обліку собівартості, зокрема змінних витрат, стають все більш актуальними. Питання щодо правильної класифікації витрат, їх оцінки, а також впливу змінних витрат на фінансові результати діяльності підприємства стають об'єктами численних наукових досліджень як в Україні, так і за кордоном.

Собівартість реалізованих робіт та послуг є важливим економічним показником, що визначає загальні витрати на виготовлення та реалізацію товару або надання послуги. Як зазначає Ю.С. Пархоменко, собівартість — це «сума витрат на виробництво продукції, реалізацію товарів чи послуг, яка є основою для визначення ціни і отримання прибутку» [31]. Оцінка собівартості допомагає визначити, чи є підприємство рентабельним, а також впливає на прийняття управлінських рішень щодо ціноутворення, оптимізації витрат, а також розробки стратегії розвитку.

Собівартість реалізованих робіт і послуг безпосередньо залежить від двох основних компонентів: постійних та змінних витрат. Постійні витрати залишаються незмінними незалежно від обсягу виробництва або реалізації продукції, тоді як змінні витрати змінюються пропорційно змінам у виробничій діяльності. У цьому контексті змінні витрати є ключовим елементом для розрахунку собівартості, адже вони безпосередньо впливають на величину витрат,

які понесе підприємство при виготовленні додаткової одиниці продукції чи наданні послуг. У табл. 1.1 розглянуто науковцями підходи до визначення сутності «Собівартість».

Таблиця 1.1 – Наукові підходи до визначення поняття «Собівартість»

Вчений	Визначення «Собівартості»
Болюх М.А., Бурчевський В.З.	<i>Собівартість продукції</i> – основний якісний показник роботи підприємства. Її рівень відбиває досягнення та недоліки роботи як підприємства в цілому, так і кожного структурного підрозділу. Систематичне зниження собівартості продукції має важливе народногосподарське значення, бо дає змогу за стабільних ринкових цін збільшувати прибуток на кожную гривню витрат, підвищує конкурентоспроможність продукції.
Хорнгрен Ч.Т.	<i>Собівартість</i> — це грошова вартість ресурсів, використаних або спожитих для виробництва товарів і послуг. Вартість включає прямі матеріали, прямі витрати на працю та накладні витрати. Це визначення підкреслює фінансовий аспект і категоризацію виробничих витрат.
Брейлі Р., Майерс С.	<i>Собівартість</i> виробництва відноситься до загальних витрат, пов'язаних з виробництвом товару або послуги, включаючи прямі витрати, непрямі витрати та витрати на капітал, використаний у виробництві.
Колб А. Девід	<i>Собівартість</i> визначається як кількість фінансових ресурсів, необхідних для виробництва товарів або послуг. Вона включає витрати на прямі матеріали, витрати на працю та всі накладні витрати, необхідні для виведення продукту на ринок.
Руденко О. В.	<i>Собівартість</i> — це економічна категорія, що відображає витрати підприємства на виготовлення і реалізацію продукції та є основним показником для визначення ефективності виробництва та ціноутворення.
Бутинець Ф.Ф.	<i>Собівартість продукції (робіт, послуг)</i> – це грошове вираження витрат підприємства, пов'язане з виробництвом та збутом продукції, виконанням робіт, наданням послуг.
Завгородній В.П.	<i>Собівартість продукції</i> формують всі витрати підприємства на виробництво і реалізацію продукції, виражені в грошовій формі.
Петренко О. М.	<i>Собівартість продукції</i> — це витрати, що включають сукупність витрат на сировину, основні і допоміжні матеріали, оплату праці, амортизацію, енергетичні ресурси та інші витрати, які прямо або опосередковано пов'язані з процесом виробництва та реалізації.
Маниліч М.І., Миронюк О.В.	<i>Собівартість</i> відшкодовує витрати підприємства на виробництво і реалізацію продукції для здійснення процесу відтворювання і виражає при цьому складну систему економічних зв'язків і залежностей, що мають місце в процесі виробництва і обігу товару кожного суб'єкта господарювання.

Джерело: згруповано за інформацією [1,2,8,9,16,30]

Табл. 1.1 містить визначення поняття «собівартість» з погляду різних вчених, як вітчизняних, так і зарубіжних, що дозволяє виділити як спільні риси, так і певні відмінності в їх підходах до трактування цього поняття. Загалом, собівартість у всіх визначеннях розглядається як сума витрат, пов'язаних з виробництвом і реалізацією

продукції, однак кожен вчений акцентує увагу на певних аспектах цієї категорії, які варто розглянути докладніше.

Усі наведені в таблиці визначення підкреслюють, що собівартість є показником витрат, що пов'язані з виробництвом товарів чи послуг. Це є базовим елементом, який дозволяє підприємству не тільки покрити витрати на виробництво, але й забезпечити прибуток. Для багатьох вчених собівартість визначається як сума витрат на сировину, матеріали, оплату праці та інші елементи, що безпосередньо залежать від виробничого процесу. Визначення, які даються як вітчизняними, так і зарубіжними вченими, мають спільну рису, а саме: акцент на необхідності визначення мінімальної ціни для покриття витрат і забезпечення прибутковості.

Також у всіх визначеннях є чітке розмежування між прямими і непрямими витратами, що має велике значення при калькулюванні собівартості. Наприклад, прямі витрати включають сировину, основну працю, тоді як непрямі витрати можуть охоплювати амортизацію, енергію, адміністративні витрати та інші додаткові витрати.

Незважаючи на спільність основних положень, кожен вчений вносить певний акцент або деталізацію в розуміння собівартості, в залежності від контексту дослідження.

Вітчизняні вчені (Руденко О.В., Бутинець Ф.Ф., Завгородній В.П.) частіше акцентують увагу на практичному значенні собівартості як показника для визначення ефективності виробництва та ціноутворення. Наприклад, Фролова І.І. вказує на важливість собівартості як інструменту для визначення мінімальної ціни, яка дозволяє підприємству не тільки покрити витрати, а й отримати прибуток.

Зарубіжні вчені (Хорнгрен Ч.Т., Брейлі Р., Майерс С.) здебільшого фокусуються на фінансовому аспекті собівартості, підкреслюючи важливість витрат на капітал та інших факторів, що формують загальну вартість виробництва. Вони також вказують на поділ витрат на прямі і непрямі та визначають собівартість як сукупність усіх витрат, що включають трудові, матеріальні та накладні витрати.

Визначення Болюха М.А. і Бурчевського В.З. зосереджуються на ролі собівартості в народному господарстві, підкреслюючи, що зниження собівартості

має важливе значення для підвищення конкурентоспроможності продукції та збільшення прибутку підприємства.

Маниліч М.І., Миронюк О.В. додають до визначення собівартості більш широке розуміння, акцентуючи увагу на її складній ролі у відтворювальному процесі та економічних зв'язках, що існують між виробничими і фінансовими аспектами діяльності підприємства.

Загалом, визначення «собівартості» є досить узгодженим у контексті її основної функції — вираження витрат, пов'язаних із виробництвом і реалізацією продукції. Однак різні вчені акцентують увагу на різних аспектах цього поняття. Вітчизняні дослідники більше зосереджуються на практичному використанні собівартості для управлінських рішень та оцінки ефективності, в той час як зарубіжні вчені приділяють більше уваги фінансовому аспекту, виділяючи витрати на капітал та більш чітко розмежування прямих і непрямих витрат.

Таким чином, можна стверджувати, що собівартість — це не тільки показник витрат, а й важливий інструмент для аналізу і планування виробничої діяльності, який відображає ефективність використання ресурсів підприємства і безпосередньо впливає на його конкурентоспроможність на ринку.

Процес регулювання собівартості реалізації робіт та послуг є важливим етапом управління витратами на підприємстві. Регулювання цього процесу здійснюється за допомогою низки нормативних актів, які визначають порядок обчислення та обліку витрат на виробництво і реалізацію продукції. Вони забезпечують однаковість підходів до визначення собівартості та відповідність їх вимогам бухгалтерського та податкового обліку.

Регулювання собівартості реалізації робіт та послуг здійснюється не тільки через основні бухгалтерські та податкові нормативи, але й за допомогою інших законодавчих і нормативних актів, які детально визначають облік витрат на підприємствах. Вони охоплюють всі аспекти діяльності підприємств, що займаються виробництвом товарів та наданням послуг, і включають спеціалізовані нормативи для конкретних галузей економіки. Деякі з нормативних документів, якими регулюється собівартість реалізованих робіт та послуг

наведено на рис. 1.6.

Основним нормативним актом, що регулює питання обліку собівартості на підприємстві, є Положення (стандарти) бухгалтерського обліку (НП(С)БО). Це є обов'язковим документом для всіх підприємств, що здійснюють бухгалтерський облік в Україні.

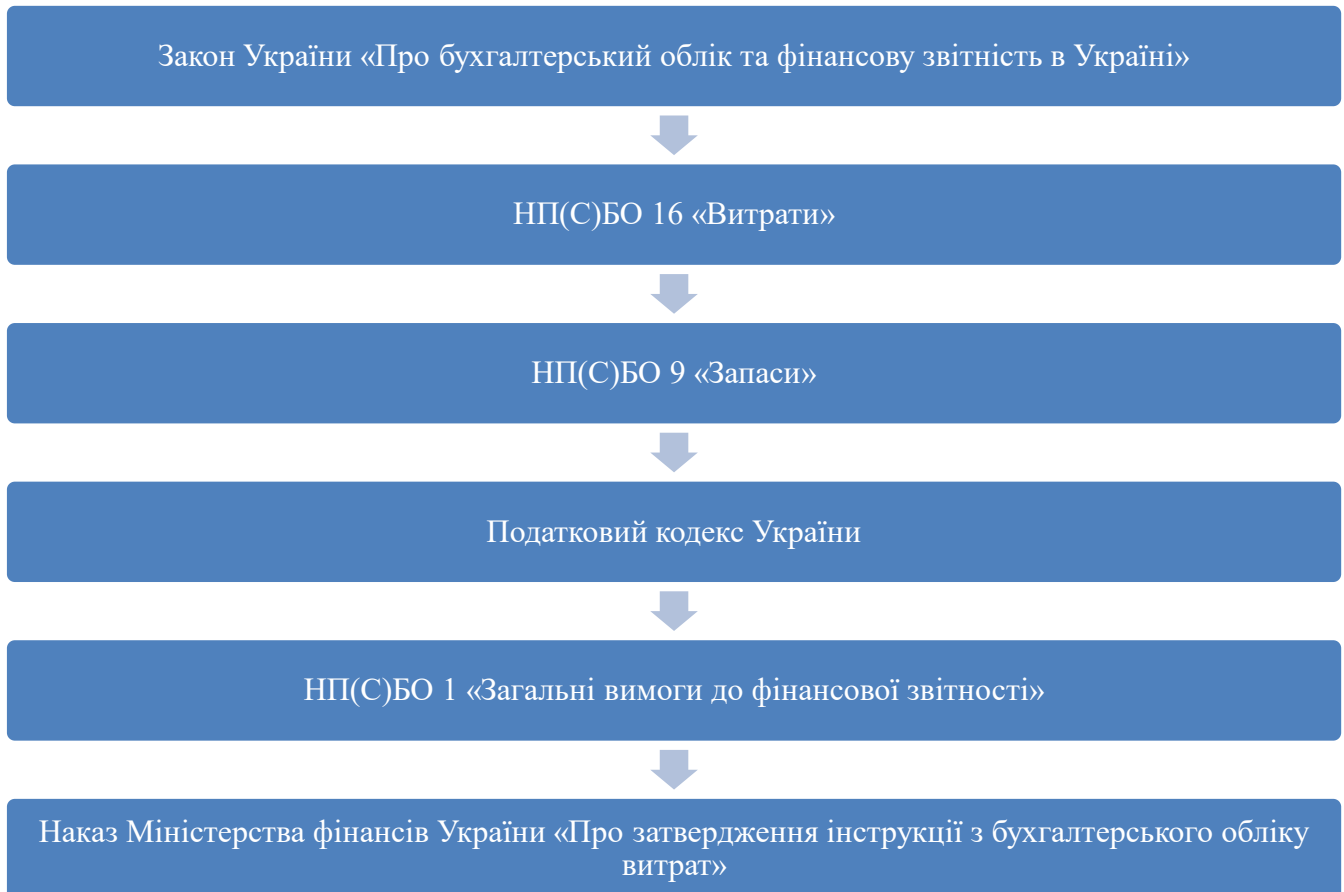

Рисунок 1.6 – Нормативні документи, якими регулюється питання собівартості реалізації робіт та послуг на підприємстві

Джерело: побудовано автором на основі [35,36,37,42]

Основним документом для визначення витрат на підприємствах є НП(С)БО 16 «Витрати» [37]. Відповідно до цього стандарту, витрати підприємства поділяються на операційні, фінансові та надзвичайні. Операційні витрати включають витрати на виробництво продукції або надання послуг, до яких відносяться матеріальні витрати, трудові витрати, амортизація, витрати на енергоносії, а також накладні витрати. Собівартість визначається як сума всіх витрат, пов'язаних із виготовленням або наданням послуг.

НП(С)БО 9 «Запаси». Цей стандарт визначає порядок обліку матеріальних

запасів (сировина, матеріали, готова продукція тощо), що безпосередньо впливає на визначення собівартості продукції. Згідно з цим Положенням, витрати на придбання матеріалів та їх використання на виробництві повинні бути зафіксовані як частина собівартості продукції [36].

Податковий кодекс України також відіграє важливу роль у регулюванні собівартості. Порядок обчислення податків залежить від правильності обліку собівартості, оскільки багато податків, таких як податок на прибуток, залежать від витрат підприємства.

Накази Міністерства фінансів України. Міністерство фінансів України видає низку наказів і роз'яснень, що допомагають конкретизувати застосування облікових стандартів на практиці. Зокрема, накази щодо застосування НП(С)БО визначають порядок ведення обліку витрат на виробництво, реалізацію продукції, а також процедури для узгодження та коригування собівартості.

Крім загальних облікових стандартів, для певних видів діяльності існують спеціалізовані нормативи та рекомендації. Наприклад, для підприємств, що займаються наданням послуг або виконанням робіт, можуть бути визначені особливості обліку витрат на ці види діяльності.

Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» є основою для всіх стандартів бухгалтерського обліку в Україні. Він визначає основні принципи ведення бухгалтерії, у тому числі вимоги до обліку витрат на собівартість продукції [42].

Наказ Міністерства фінансів України «Про затвердження інструкції з бухгалтерського обліку витрат» регулює порядок обліку витрат на підприємствах, зокрема витрат на сировину, основні та допоміжні матеріали, оплату праці, амортизацію основних засобів, енергоносії тощо. Він визначає, як правильно розподіляти витрати та як формувати собівартість продукції.

НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» визначає порядок відображення витрат на собівартість у звітності підприємства, а також розрахунок чистого доходу від реалізації продукції, що є основою для визначення фінансових результатів підприємства [35].

НП(С)БО 7 «Основні засоби» визначає правила амортизації основних засобів, зокрема, машини та обладнання, що використовуються в процесі виробництва. Це безпосередньо впливає на визначення витрат на собівартість через амортизаційні відрахування.

НП(С)БО 9 «Запаси» [36] визначає порядок обліку запасів матеріальних ресурсів, таких як сировина, допоміжні матеріали, готова продукція тощо. Витрати на ці запаси мають безпосереднє відношення до формування собівартості продукції.

Для деяких галузей можуть існувати додаткові нормативи, які регулюють специфічні витрати на виробництво та реалізацію товарів чи послуг, такі як:

- нормативи для будівельних організацій, що визначають специфічний облік витрат на будівельні роботи та послуги;
- нормативи для підприємств, що працюють у сфері сільського господарства, що регулюють облік витрат на сільськогосподарську продукцію та її переробку;
- інструкції та нормативи для державних підприємств та організацій, що регулюють витрати на виконання державних замовлень і проектів.

Для великих підприємств або міжнародних компаній, що здійснюють діяльність в Україні, важливою є відповідність міжнародним стандартам. МСФЗ (IFRS) встановлюють правила для обліку витрат, що забезпечує прозорість та порівнянність фінансової звітності підприємств на міжнародному рівні. Вони застосовуються для транснаціональних компаній, що працюють в Україні та за її межами, і дозволяють стандартизувати процеси обліку витрат і формування собівартості продукції.

Процес регулювання собівартості реалізації робіт та послуг є складним і багатограним, адже він включає численні нормативно-правові акти, що визначають порядок обліку витрат. Основним регулюючим документом є НП(С)БО, яке встановлює порядок класифікації витрат та їх включення до собівартості продукції. Податковий кодекс України регулює порядок обчислення податків на основі собівартості, а також визначає особливості оподаткування

витрат підприємств.

Як зазначає К.А. Лаудон, зміна обсягу виробництва безпосередньо призводить до коригування змінних витрат, які зростають пропорційно зростанню виробничих потужностей або зменшуються при скороченні обсягів діяльності підприємства. Інші дослідники, зокрема, В.І. Мельниченко, відзначають важливість правильного обліку змінних витрат для встановлення точних калькуляцій собівартості робіт і послуг, що дозволяє підприємствам більш ефективно планувати витрати і досягати оптимальних фінансових результатів.

Особливу увагу варто приділити змінам в змінних витратах у разі зміни технологічних процесів або впровадження нових технологій. Враховуючи сучасні тенденції в економіці, інвестиції в інновації можуть не лише скоротити витрати на сировину, але й значно зменшити кількість трудових ресурсів, що використовуються в процесі виробництва.

Проблеми, пов'язані з обліком змінних витрат, є однією з найбільш актуальних тем у сучасній економічній теорії і практиці. Основною проблемою є складність точного визначення змінних витрат у контексті підприємств, що надають послуги. Для більшості виробничих підприємств змінні витрати легко визначити, оскільки вони тісно пов'язані з виробничими процесами. Проте в сфері послуг, де основна частина витрат є трудовою, ці витрати не завжди легко можна розподілити між окремими етапами надання послуг.

Як вказує Л. Г. Марциновська, більшість підприємств, що надають послуги, стикаються з труднощами у визначенні частки змінних витрат через відсутність чіткої класифікації витрат та недостатній рівень автоматизації обліку. У таких умовах традиційні методи обліку витрат можуть бути недостатньо точними, а тому підприємства змушені застосовувати більш складні методи розподілу витрат, такі як методи «поглинання» або «нормативного» обліку.

Додатковими проблемами є нестабільність цін на сировину, енергоносії та інші ресурси, що використовуються у виробництві. Такі коливання можуть призвести до значних змін у складі змінних витрат, що в свою чергу негативно впливає на точність розрахунків собівартості.

Визначення собівартості робіт і послуг є важливим етапом у процесі управління фінансами підприємства. Змінні витрати, що є основною складовою собівартості, мають значний вплив на фінансові результати та рентабельність підприємства. Проблеми, пов'язані з обліком змінних витрат, потребують застосування сучасних методів розподілу витрат і автоматизації обліку. Тільки з урахуванням точного визначення змінних витрат можна досягти оптимізації витрат та підвищення ефективності діяльності підприємства.

Застосування зазначених заходів дозволить підприємствам знизити витрати на виробництво, підвищити точність розрахунків собівартості та досягти кращих фінансових результатів у конкурентному середовищі.

РОЗДІЛ 2

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ОБЛІКУ СОБІВАРТОСТІ РЕАЛІЗОВАНИХ РОБІТ І ПОСЛУГ ЗА ЗМІННИМИ ВИТРАТАМИ

2.1 Документування та облік процесу реалізації робіт (послуг)

Процес документування та обліку реалізації робіт (послуг) є однією з основних складових у бухгалтерському обліку, адже забезпечує точність і прозорість фінансових операцій, пов'язаних із наданням робіт та послуг. Систематизація і детальний облік всіх етапів цього процесу мають важливе значення для прийняття управлінських рішень, а також для забезпечення відповідності нормативним вимогам і стандартам.

У процесі реалізації робіт та послуг відбувається ряд операцій, що включають надання послуг клієнтам, оформлення відповідних документів, нарахування та сплату податків, а також облік отриманих доходів та витрат. Цей процес потребує ретельного документування кожного етапу для того, щоб уникнути помилок у фінансовому обліку, забезпечити правильність звітності і виконання податкових зобов'язань. У цьому розділі буде детально розглянуто основи документування та обліку в процесі реалізації робіт і послуг, а також наведено практичні рекомендації для удосконалення цього процесу.

Процес реалізації робіт або послуг включає кілька важливих етапів, кожен з яких має бути належним чином задокументований і облікований для забезпечення достовірності фінансової інформації (рис. 2.1).

1. Укладання договору (контракту) на виконання робіт або надання послуг. На цьому етапі визначаються всі умови співпраці між замовником і виконавцем, обсяг та вартість робіт або послуг, строки виконання, а також інші деталі, такі як штрафні санкції за порушення умов договору. Укладення договору є першочерговим документом, що підтверджує намір сторін щодо виконання робіт або надання послуг. Всі умови договору повинні бути чітко прописані для уникнення суперечок між сторонами.

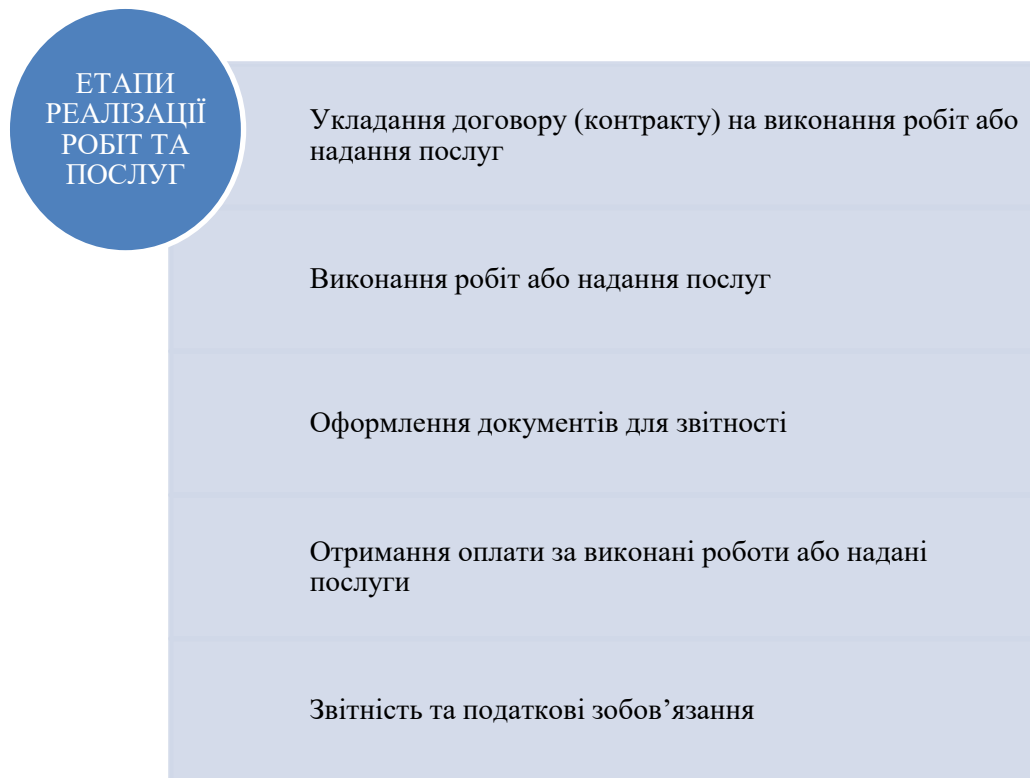

Рисунок 2.1 – Основні етапи процесу реалізації робіт та послуг

Джерело: побудовано автором на основі [10]

Ось основні кроки, які включає процес укладання договору (рис. 2.2):

Рисунок 2.2 – Основні кроки укладання договору

Джерело: побудовано автором на основі [10]

Спочатку обидві сторони — замовник і підрядник — обговорюють основні умови угоди. Це може включати опис робіт або послуг, їх обсяг, якість, терміни

виконання, а також ціноутворення. Важливою частиною на цьому етапі є визначення вартості робіт або послуг, що може бути фіксованою чи за рахунок змінних витрат, залежно від специфіки виконуваних робіт. Також обговорюються умови оплати, зокрема строки та форма розрахунків (наприклад, аванс, після виконання робіт тощо).

На основі узгоджених умов складається проект договору, який включає:

- *предмет договору* — чіткий опис робіт або послуг, що підлягають виконанню;
- *права та обов'язки сторін* — конкретні вимоги до підрядника або виконавця та їх обов'язки;
- *термін виконання* — дата початку та закінчення робіт або надання послуг;
- *ціна та умови оплати* — зазначення вартості робіт або послуг і порядок їх оплати;
- *відповідальність* — визначення умов, за яких одна з сторін не виконує свої зобов'язання;
- *форс-мажор* — обставини, за яких сторони звільняються від відповідальності.

Після складання проекту договору він зазвичай проходить юридичну перевірку. Це необхідно для того, щоб переконатися у відповідності договору чинному законодавству та уникнути можливих правових ризиків. Під час цього етапу можуть бути внесені уточнення або зміни в умови договору, зокрема щодо обов'язків сторін, термінів або відповідальності.

Після того, як всі умови договору узгоджено і всі питання врегульовано, сторони підписують договір. Підписання може відбуватися в письмовій формі, що є обов'язковим для юридичної сили угоди. Після підписання договір набуває чинності і стає обов'язковим для виконання сторонами.

Потім виконавець розпочинає роботу згідно з умовами угоди. При цьому важливо, щоб замовник і підрядник ретельно контролювали виконання договору, забезпечуючи своєчасне і якісне виконання робіт або надання послуг.

Укладання договору є важливим етапом у забезпеченні юридичної

стабільності угоди та мінімізації ризиків для сторін. Важливо, щоб договір був чітким і детальним, щоб уникнути суперечок і забезпечити успішне виконання угоди.

2. Виконання робіт або надання послуг. Після укладення договору розпочинається безпосереднє виконання робіт чи надання послуг, що, в свою чергу, потребує ретельного обліку виконаних етапів. Кожен етап або одиниця виконаних робіт повинні фіксуватися за допомогою первинних документів, таких як акти виконаних робіт, накладні, таблиці обліку робочого часу, звіти про витрати матеріалів та інші документи, які підтверджують виконання робіт або надання послуг.

Етап виконання робіт або надання послуг є ключовим етапом у процесі виконання договору між замовником та підрядником (виконавцем послуг). Цей етап включає фактичне здійснення узгоджених дій або надання послуг відповідно до умов контракту. Під час цього етапу реалізуються основні зобов'язання сторін, а також відбувається контроль за виконанням угоди (рис. 2.3).

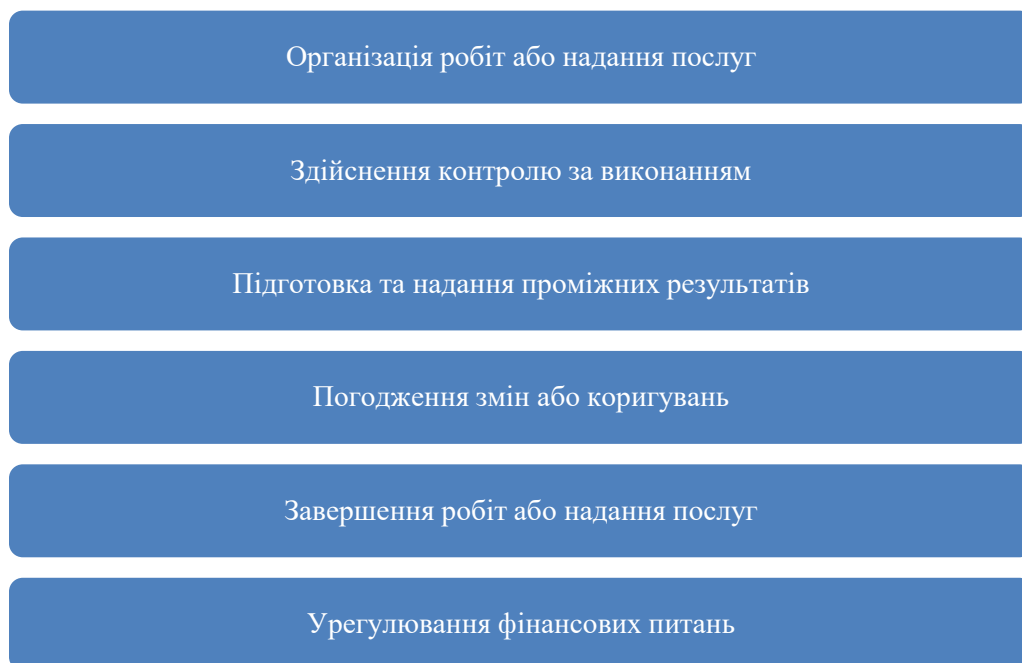

Рисунок 2.3 – Основні етапи виконання робіт або надання послуг

Джерело: побудовано автором на основі [10]

Після підписання договору та узгодження умов, виконавець розпочинає виконання робіт або надання послуг відповідно до плану. На цьому етапі важливим

є чітке дотримання встановлених термінів, специфікацій, стандартів якості, а також забезпечення всіх необхідних ресурсів: матеріалів, техніки, кваліфікації працівників тощо. При виконанні робіт також здійснюється контроль за використанням матеріальних ресурсів і забезпеченням належного рівня безпеки на робочому місці.

Протягом виконання робіт або надання послуг замовник має право здійснювати контроль за ходом виконання умов договору. Це включає перевірку виконаних етапів робіт, відповідність виконаних послуг технічним вимогам, а також строки їх виконання. Регулярний моніторинг дозволяє оперативно виявляти можливі порушення або відхилення від плану, що можуть бути виправлені до завершення робіт.

У разі, якщо роботи є комплексними і тривають тривалий час, на етапі виконання можуть бути підготовлені проміжні результати. Вони фіксуються у вигляді звітів, актів виконаних робіт, сертифікатів або інших документів, що підтверджують виконання певних етапів проекту. Це дозволяє замовнику перевірити і оцінити виконану роботу, а також затвердити етапи або оплатити частину робіт відповідно до договору.

У разі виникнення обставин, що вимагають внесення змін до первісного плану (наприклад, зміни обсягів робіт або затримки з боку постачальників), сторони можуть погодити коригування. Ці зміни повинні бути зафіксовані в письмовій формі, щоб уникнути непорозумінь та неузгодженостей в майбутньому.

Етап виконання робіт або надання послуг вимагає високої організованості, контролю і чіткої взаємодії між усіма учасниками процесу. Задоволеність замовника залежить від виконання договору вчасно, відповідно до встановлених вимог і стандартів.

3. Оформлення документів для звітності. Після виконання робіт або надання послуг необхідно скласти документи для бухгалтерського обліку та звітності (рис. 2.4).

Рисунок 2.4 – Основні документи, які складаються, після виконання робіт або надання послуг

Джерело: складено автором за даними [42]

Ці документи використовуються для нарахування доходів, податків, а також для оформлення платежів між контрагентами.

Етап оформлення документів для звітності є важливою частиною процесу виконання робіт або надання послуг, оскільки саме на цьому етапі фіксуються всі результати діяльності, а також здійснюється контроль за виконанням умов договору. Оформлення звітності забезпечує підтвердження факту виконання робіт, обґрунтування витрат і надає основу для розрахунків між замовником і підрядником. На рис. 2.5 зазначено етапи оформлення документів для звітності.

Основним документом, що підтверджує виконання робіт, є акт виконаних робіт або акт приймання виконаних послуг (Додатки А, В). Цей акт складається після завершення певного етапу робіт або після надання послуг. Він містить детальний опис виконаних дій, кількість витрачених ресурсів (матеріалів, часу, праці) та результат виконання, згідно з умовами договору. Акт має бути підписаний як представниками

виконавця, так і замовника, що підтверджує відповідність виконаних робіт або послуг умовам контракту.

Рисунок 2.5 – Послідовність оформлення документів для звітності

Джерело: побудовано автором на основі [10]

Після підписання актів виконаних робіт підрядник надає замовнику рахунок на оплату. У ньому вказується вартість виконаних робіт чи наданих послуг відповідно до умов договору. Окрім рахунку, можуть бути надані платіжні доручення або інші платіжні документи, що підтверджують фінансові операції, пов'язані з розрахунками між сторонами. Ці документи є основою для подальших бухгалтерських і фінансових операцій.

Для забезпечення внутрішнього контролю виконання робіт підрядники можуть складати додаткову звітність, яка включає інформацію про виконані етапи робіт, використані ресурси, затрачені трудові години, витрати на матеріали тощо. Такі документи є підставою для аналізу ефективності виконання робіт і допомагають виявити можливі відхилення від плану, що дає змогу коригувати стратегію виконання робіт.

Важливим етапом є оформлення податкової звітності, якщо умови контракту

передбачають нарахування податків на виконану роботу чи надані послуги. Підрядник складає відповідні податкові накладні, що містять інформацію про суму податку на додану вартість (ПДВ), а також надає їх замовнику для реєстрації в податкових органах.

У разі виникнення суперечок чи розбіжностей щодо виконаних робіт або наданих послуг, сторони можуть звертатися до служб бухгалтерії або юридичних відділів для уточнення документів. Це може бути необхідним, якщо є розбіжності в оцінці виконаних робіт, їх вартості чи інших аспектах договору. У таких випадках складаються додаткові документи для підтвердження правомірності виконання робіт та їх вартості.

Після завершення робіт або надання послуг, підрядник готує фінансову звітність, яка включає підсумкову інформацію про витрати на виконання робіт, доходи від реалізації послуг, а також прибуток або збитки. Це дає змогу підприємству здійснити коректні розрахунки з бюджетом, замовником та іншими зацікавленими сторонами.

Процес оформлення документів для звітності є важливим для того, щоб забезпечити правильність і прозорість фінансових та правових відносин між сторонами договору. Він гарантує виконання умов угоди, ефективний контроль за витратами та є підставою для подальших розрахунків і юридичних дій.

4. Отримання оплати за виконані роботи або надані послуги. Після того як роботи або послуги виконані і всі документи оформлені, настає етап отримання оплати за виконані зобов'язання. Це може бути як одноразова оплата, так і розстрочка, що передбачена умовами договору. У бухгалтерії здійснюється реєстрація отриманих грошових коштів та відповідне відображення у фінансових звітах.

Отримання оплати є важливим етапом у процесі надання послуг або виконання робіт. Він завершує весь цикл взаємодії між виконавцем та замовником, і саме від нього часто залежить стабільність фінансових відносин між сторонами. У цьому контексті необхідно враховувати різноманітні юридичні, бухгалтерські та організаційні аспекти, які забезпечують ефективне та прозоре виконання цього етапу.

Для того, щоб процес отримання оплати був чітким і зрозумілим для обох сторін, між замовником і виконавцем укладається договір, в якому визначаються умови оплати. Основні аспекти оплати за реалізацію робіт та послуг, які зазначено в договорі наведено на рис. 2.6.

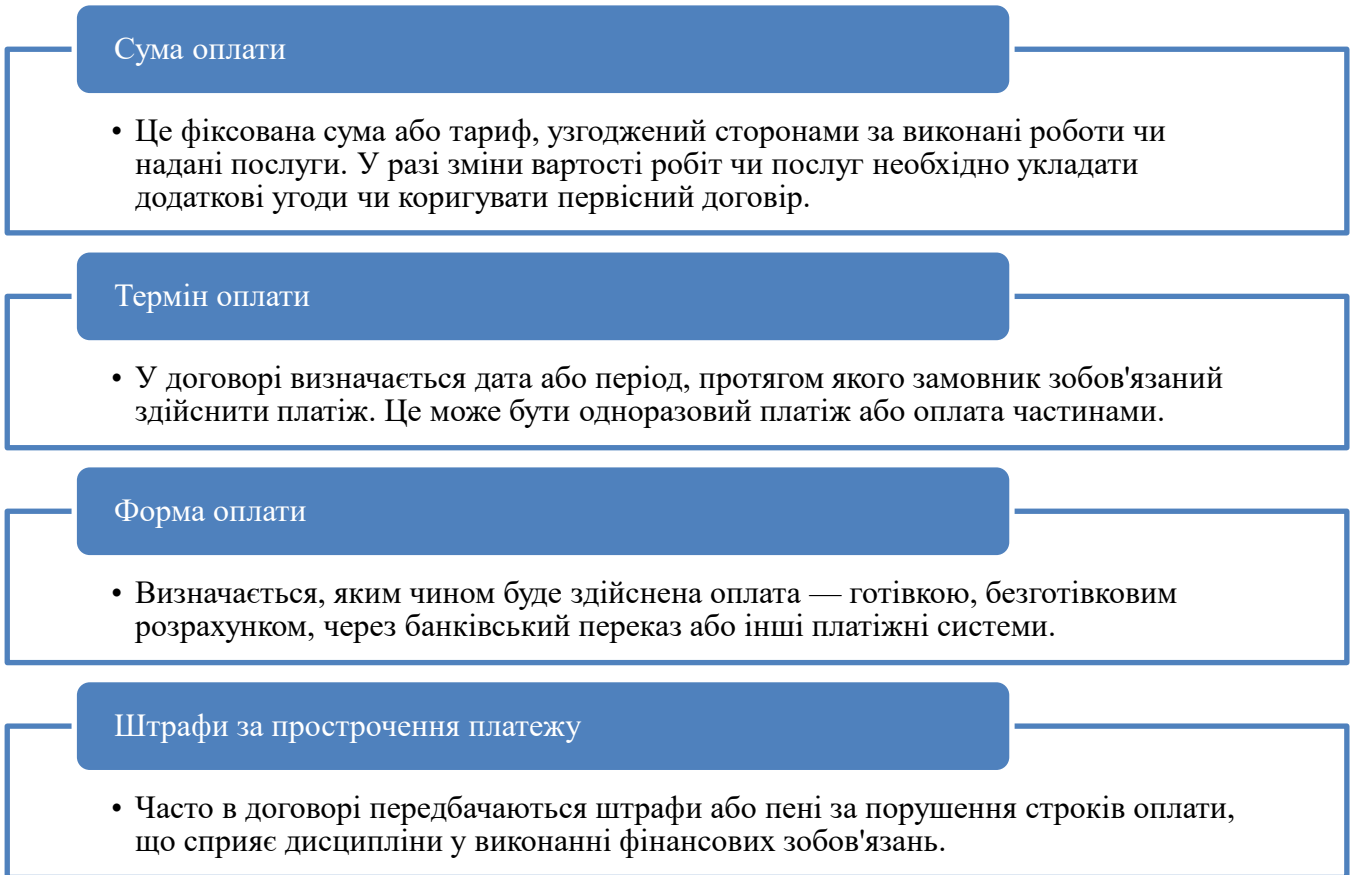

Рисунок 2.6 – Основні деталі, які мають бути зазначені в договорі, з приводу оплати за виконані роботи або надані послуги

Джерело: побудовано автором на основі [50]

Для того, щоб процес отримання оплати був законним і безпечним для обох сторін, потрібно використовувати відповідні документи. Це дозволяє виконавцю підтвердити факт виконання робіт або надання послуг, а замовнику — перевірити правильність виконання умов договору.

Акт виконаних робіт (послуг): Це основний документ, що підтверджує факт виконання робіт або надання послуг. Акт складається після завершення робіт, і його підписують обидві сторони. Акт також може бути основою для нарахування оплати.

Рахунок-фактура: Виставляється після виконання робіт або надання послуг. У ньому зазначається сума, яку замовник повинен сплатити за виконану роботу чи

надану послугу. Рахунок може бути необхідний для бухгалтерії замовника.

Чек або платіжне доручення: Якщо оплата здійснюється через банківські установи, замовник надає платіжне доручення або чек, що підтверджує здійснення платежу.

Отримання оплати може відбуватись різними способами, в залежності від домовленостей між сторонами. У сучасному світі найбільш поширеними є наступні варіанти (рис. 2.7).

Рисунок 2.7 – Способи отримання оплати за виконані роботи або надані послуги

Джерело: побудовано автором на основі [50]

Безготівковий платіж найбільш зручний і безпечний спосіб оплати, що включає банківські перекази, платіжні системи та інші методи безготівкових розрахунків. Для цього необхідно мати відповідний рахунок у банку та реквізити для здійснення переказу.

Готівковий розрахунок. У разі, коли платіж здійснюється готівкою, необхідно оформити відповідні документи, такі як квитанції або касові чеки, які підтверджують факт оплати.

Інтернет-платежі. У разі, якщо замовник або виконавець використовують онлайн-платіжні системи (наприклад, PayPal, LiqPay або інші), оплата може бути

здійснена безпосередньо через інтернет.

Для забезпечення належного виконання фінансових зобов'язань сторони повинні здійснювати контроль за здійсненням платежу. Це включає в себе перевірку:

- терміну платежу;
- сума платежу;
- документів, що підтверджують платіж.

Після того як оплата отримана, процес надання послуг або виконання робіт вважається завершеним. Виконавець може провести остаточний звіт або подати фінальну документацію, що підтверджує виконання зобов'язань. З точки зору бухгалтерії, після отримання оплати оформляються відповідні документи для закриття фінансових зобов'язань.

Цей етап також може включати повернення частини коштів (якщо це передбачено договором), надання гарантій на виконані роботи або послуги, а також можливі додаткові консультації чи підтримка для замовника.

Всі ці аспекти сприяють забезпеченню прозорих та взаємовигідних умов для виконання робіт та надання послуг, що в кінцевому підсумку допомагає обом сторонам досягти їхніх бізнес-цілей та зміцнити ділові відносини.

5. Звітність та податкові зобов'язання. Після отримання оплати за виконані роботи необхідно правильно обчислити та сплатити податки, відповідно до законодавчих норм країни. Для цього складаються податкові декларації, звіти, а також проводяться необхідні бухгалтерські записи. Крім того, потрібно вести облік витрат, пов'язаних з наданням робіт чи послуг, щоб в подальшому зменшити оподатковувану базу.

Звітність та податкові зобов'язання є важливою частиною фінансової діяльності підприємств, які надають послуги або виконують роботи. Вони визначають обов'язки бізнесу щодо сплати податків, зборів і зборів, а також дотримання вимог законодавства щодо надання фінансової та податкової звітності. Вірне виконання цих зобов'язань є необхідною умовою для уникнення санкцій з боку податкових органів та забезпечення стабільної роботи підприємства.

Як зазначалося раніше, документування процесу реалізації робіт та послуг передбачає оформлення низки первинних і звітних документів. Оскільки надання послуг є не лише технічним, а й правовим процесом, важливо правильно оформити документи на кожному етапі взаємодії з клієнтом. Це дозволяє забезпечити належний облік витрат і доходів, а також захистити інтереси підприємства (рис. 2.8).

Рисунок 2.8 – Основні документи, що використовуються при реалізації робіт і послуг

Джерело: побудовано автором на основі [42]

Документи, що використовуються при реалізації робіт і наданні послуг, виконують важливу роль у забезпеченні законності, прозорості та правильності фінансових і податкових операцій. Основним документом є договір, який визначає умови співпраці між сторонами, такі як вартість робіт, строки виконання та форма оплати. Після виконання робіт чи надання послуг оформлюється акт виконаних робіт або наданих послуг, що підтверджує факт виконання зобов'язань. Рахунок-фактура слугує підставою для сплати і відображає надані послуги, включаючи податок на додану вартість. У разі транспортування товарів або обладнання для виконання робіт, важливу роль виконує товарно-транспортна накладна (ТТН)

(Додатки Б.1, Б.2) та заявка до неї (Додаток Д). Вона є первинним документом, що підтверджує передачу вантажу від постачальника до замовника та його переміщення. ТТН містить інформацію про найменування та кількість товарів, маршрут перевезення, сторони, що розглядають передачу і прийом вантажу, а також дані про перевізника. Крім того, цей документ необхідний для обґрунтування витрат на транспортування та розрахунків з логістичними компаніями.

Для реєстрації витрат на матеріали використовуються накладні (Додаток Е) та витратні документи, а податкові накладні забезпечують правильний облік податкових зобов'язань. Всі ці документи разом гарантують належне виконання фінансових зобов'язань та ефективне управління бізнес-процесами.

Документування та облік процесу реалізації робіт і послуг є важливою частиною бухгалтерського обліку, що забезпечує точність фінансових розрахунків і звітності підприємства. Правильне оформлення документів та використання сучасних методів обліку дозволяє підприємствам ефективно управляти своїми ресурсами, забезпечувати належну взаємодію з клієнтами та державними органами, а також уникати фінансових і податкових ризиків.

2.2 Формування собівартості реалізованих робіт (послуг) за змінними витратами для потреб обліку та управління

В процесі діяльності підприємств важливим є правильне визначення собівартості реалізованих робіт і послуг, оскільки це дає змогу не лише контролювати витрати, а й забезпечити ефективне управління підприємством. Одним із способів калькуляції собівартості є метод, що враховує тільки змінні витрати. Даний підхід використовується для оперативного управлінського обліку та прийняття рішень, пов'язаних з ціноутворенням, плануванням і контролем витрат.

Собівартість продукції — це сума всіх витрат, які підприємство несе на виготовлення та реалізацію продукції, виконання робіт або надання послуг. Вона

включає як постійні, так і змінні витрати.

Постійні витрати — це витрати, які не змінюються при зміні обсягів виробництва або обсягу послуг. До них відносяться витрати на оренду, амортизацію, заробітну плату адміністративного персоналу.

Змінні витрати — витрати, що змінюються пропорційно змінам обсягів виробництва чи виконаних робіт. До них відносяться витрати на матеріали, заробітну плату виробничого персоналу, енергетичні витрати.

Змінні витрати є основним елементом калькуляції собівартості за змінними витратами, оскільки вони безпосередньо залежать від обсягів виконаних робіт або наданих послуг. Основні типи змінних витрат зазначено на рис. 2.9.

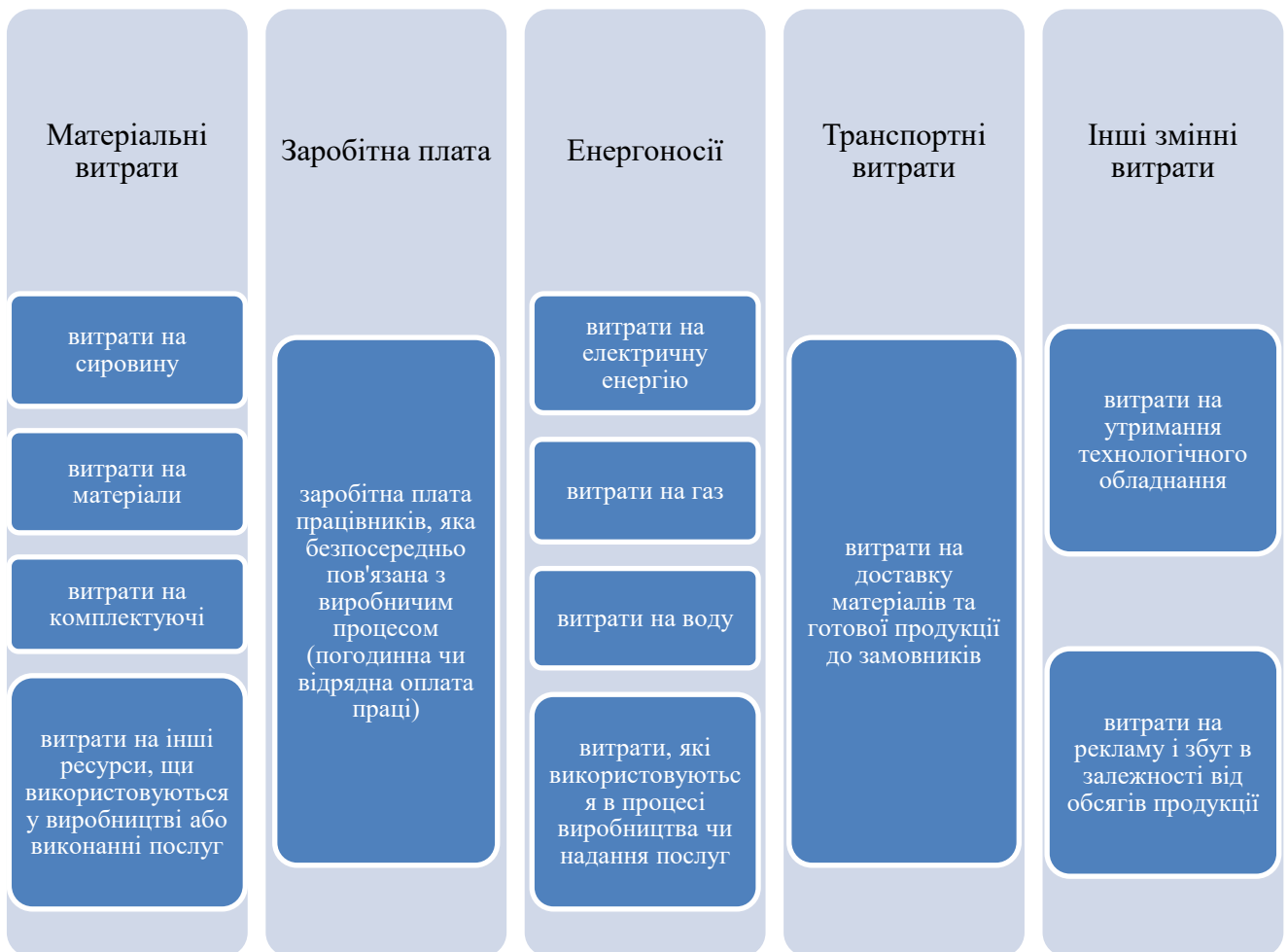

Рисунок 2.9 – Основні типи змінних витрат

Джерело: побудовано автором на основі [32]

Основні типи змінних витрат включають витрати, які змінюються пропорційно до обсягу виробництва або надання послуг. Це витрати, що залежать

від кількості виготовленої продукції або виконаних робіт, і вони змінюються прямо пропорційно змінам у виробничому процесі.

Калькулювання собівартості за змінними витратами базується на принципі «прямого» обліку витрат, коли тільки змінні витрати враховуються при визначенні собівартості. Постійні витрати в рамках цього методу не враховуються в собівартості, а мають бути перенесені на період або віднесені до фінансових результатів підприємства.

Для обліку та управлінського контролю собівартості за змінними витратами використовують різні методи калькуляції (рис. 2.10).

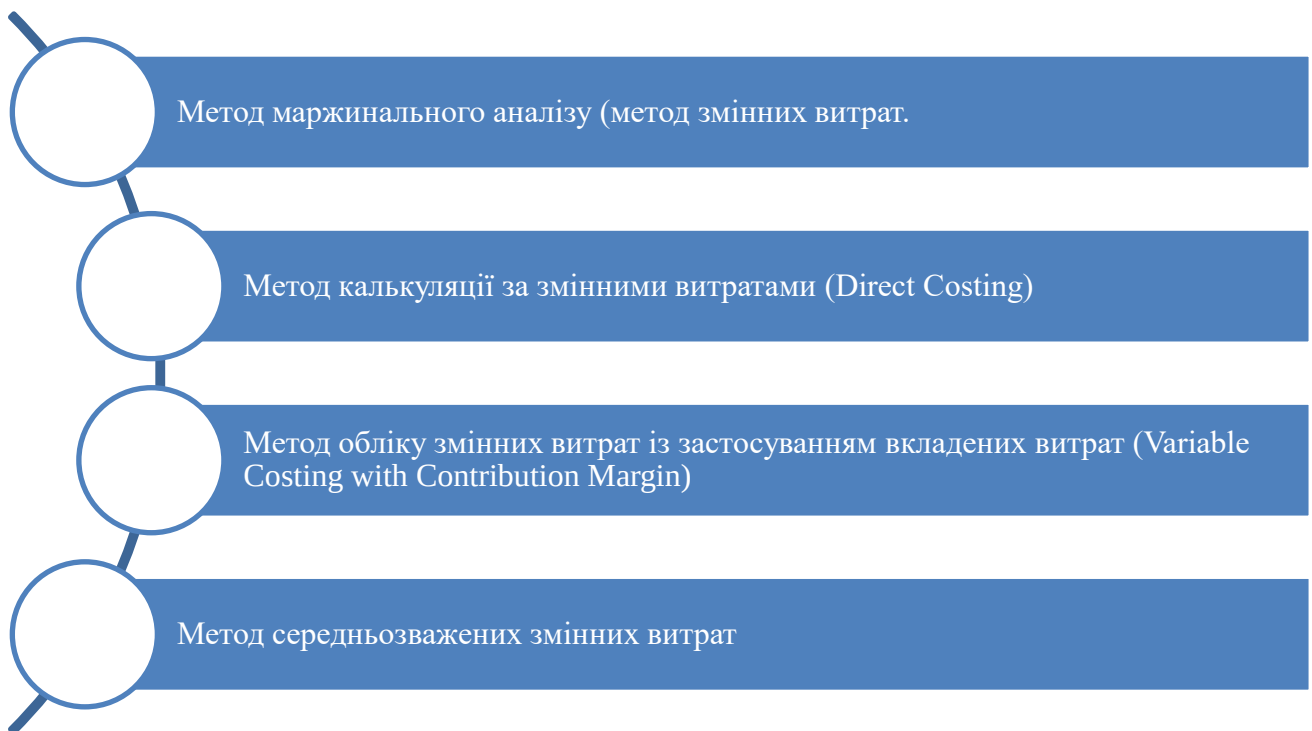

Рисунок 2.10 – Методи калькуляції собівартості за змінними витратами

Джерело: побудовано автором на основі [37]

Методи калькуляції собівартості за змінними витратами використовуються для точного обліку витрат на виробництво або надання послуг. Вони дозволяють виділити змінні витрати, які безпосередньо залежать від обсягу виробництва, та визначити собівартість продукції або послуг у цих умовах. Найпоширенішими методами калькуляції собівартості за змінними витратами є:

1. *Метод маржинального аналізу (метод змінних витрат).* Метод маржинального аналізу фокусується на розподілі витрат на змінні та постійні. За

цим методом собівартість продукції чи послуг визначається лише на основі змінних витрат, таких як сировина, матеріали, заробітна плата за виконану роботу, комунальні послуги тощо.

Маржинальний прибуток — це різниця між виручкою та змінними витратами. Він показує, скільки коштів залишає підприємство після покриття змінних витрат для покриття постійних витрат та отримання прибутку.

Собівартість за змінними витратами включає лише витрати, що змінюються пропорційно до обсягу виробництва (сировина, матеріали, змінна заробітна плата, енергоресурси, тощо).

Формула за якою розраховується маржинальний прибуток:

$$M = S - V \quad (2.1)$$

де M – маржинальний прибуток;

S – виручка;

V – змінні витрати.

Цей метод є корисним для розрахунку ефективності виробництва, оскільки дозволяє зрозуміти, скільки коштів генерується від кожної одиниці продукції після покриття змінних витрат.

2. *Метод калькуляції за змінними витратами (Direct Costing)*. Метод Direct Costing (прямі витрати) полягає в тому, що до складу собівартості продукції включають лише ті витрати, які безпосередньо залежать від обсягу виробництва (рис. 2.11).

Рисунок 2.11 – Витрати, які залежать від обсягу виробництва

Джерело: складено автором за даними [9]

1. *Сировина та матеріали* – це витрати на закупівлю та використання сировини, матеріалів, комплектуючих або паливно-мастильних матеріалів, що використовуються безпосередньо у виробничому процесі. Чим більше продукції виробляється, тим більше потрібно сировини та матеріалів.

2. *Заробітна плата* (погодинна або за одиницю продукції). Якщо заробітна плата працівників залежить від обсягу виробництва (наприклад, погодинна оплата праці або оплата за кількість виготовлених одиниць продукції), ці витрати також є змінними. Зі збільшенням виробництва зростає і заробітна плата працівників.

3. *Енергоресурси* (електроенергія, вода, газ). Витрати на енергетичні ресурси, що використовуються в процесі виробництва, часто є змінними. Вони залежать від інтенсивності використання обладнання, кількості виготовленої продукції та тривалості виробничого процесу.

4. *Транспортні витрати* – це витрати на транспортування сировини, матеріалів або готової продукції. Вони можуть збільшуватися зі зростанням обсягу виробництва, оскільки більше товарів потребують транспортування.

5. *Комісійні та маркетингові витрати* – якщо підприємство платить комісію за кожну одиницю проданої продукції (наприклад, в торгівлі), ці витрати змінюються пропорційно кількості продажів. До змінних витрат можна віднести також витрати на рекламу, пропорційні обсягу продажу.

6. *Пакувальні матеріали*. Витрати на упаковку продукції є змінними, оскільки їх кількість залежить від обсягу виробленої або реалізованої продукції.

7. *Постачання та обслуговування устаткування*. Витрати на обслуговування обладнання та постачання, що безпосередньо залежать від обсягу виробництва, також відносяться до змінних витрат. Наприклад, витрати на зміну деталей або витратних матеріалів для обладнання.

8. *Витрати на утилізацію відходів*. Якщо в процесі виробництва утворюються відходи, витрати на їх утилізацію також є змінними. Ці витрати зростають із збільшенням виробництва.

За цим методом не враховуються постійні витрати, такі як оренда, заробітна плата адміністративного персоналу або амортизація. Вони відносяться на загальні витрати підприємства і не включаються до вартості одиниці продукції.

Переваги методу Direct Costing наведено на рис. 2.12.

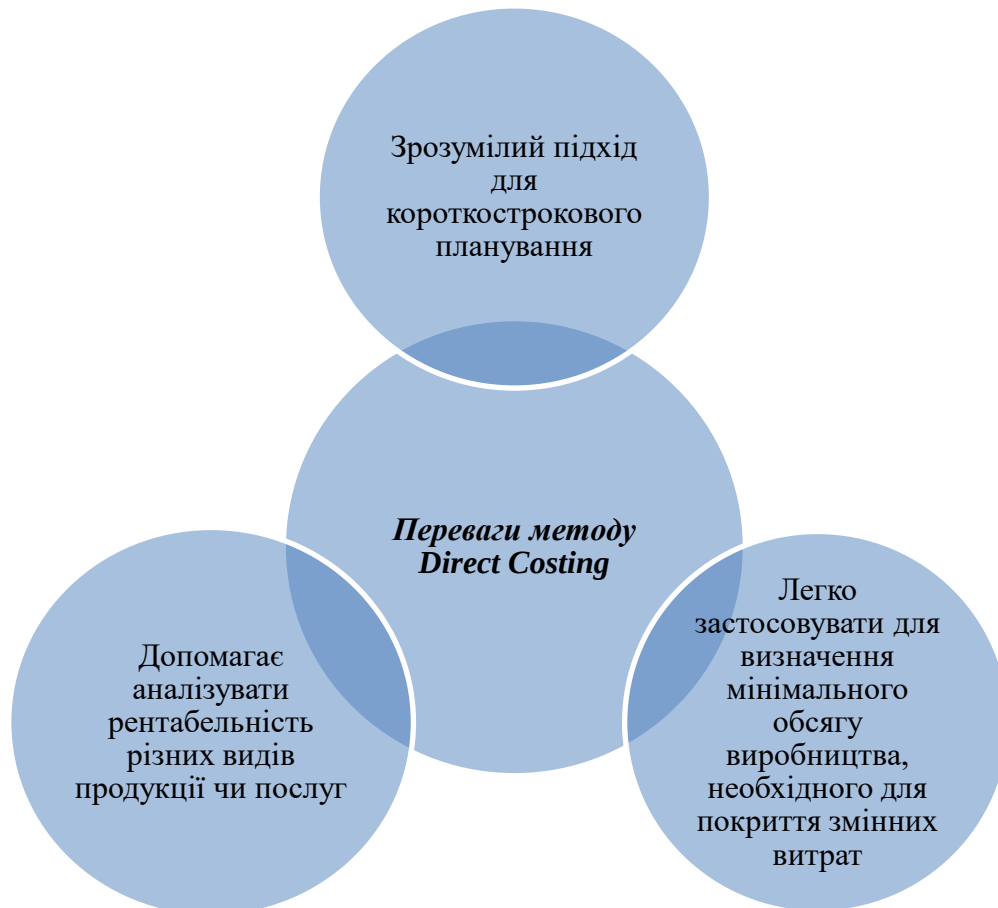

Рисунок 2.12 – Переваги методу Direct Costing

Джерело: побудовано автором на основі [43]

Метод Direct Costing дозволяє підприємствам зосередитися на управлінні змінними витратами та їх впливом на рентабельність і фінансові результати. Це корисно для короткострокового планування, визначення точки беззбитковості, а також для забезпечення чіткішого аналізу витрат та рентабельності.

3. *Метод обліку змінних витрат із застосуванням вкладених витрат (Variable Costing with Contribution Margin).* Цей метод є більш детальним варіантом попереднього і включає визначення вкладених витрат (contribution margin) як різницю між виручкою від продажу та змінними витратами, що припадають на

одиницю продукції. Це дозволяє розрахувати, скільки кожна одиниця продукції приносить до покриття постійних витрат і прибутку.

Цей метод складається з кількох етапів:

- Розрахунок змінних витрат на одиницю продукції.
- Визначення маржинального прибутку на одиницю продукції.
- Обчислення покриття постійних витрат за рахунок маржинального прибутку.
- Визначення обсягу виробництва, необхідного для досягнення точки беззбитковості.

Цей метод дає підприємству можливість чітко відстежувати вплив змінних витрат на фінансові результати і визначати оптимальні ціни для досягнення прибутковості.

4. *Метод середньозважених змінних витрат.* Цей метод використовується для визначення собівартості на основі середніх змінних витрат на одиницю продукції. У цьому випадку загальна сума змінних витрат поділяється на загальний обсяг виробництва, що дозволяє визначити середню змінну витрату на одиницю продукції.

Цей метод є простим у використанні і застосовується для підприємств з однотипним виробництвом, де змінні витрати на одиницю продукції можуть бути оцінені за середнім значенням.

Для калькуляції собівартості робіт чи послуг за змінними витратами необхідно виконати кілька етапів (рис. 2.13):

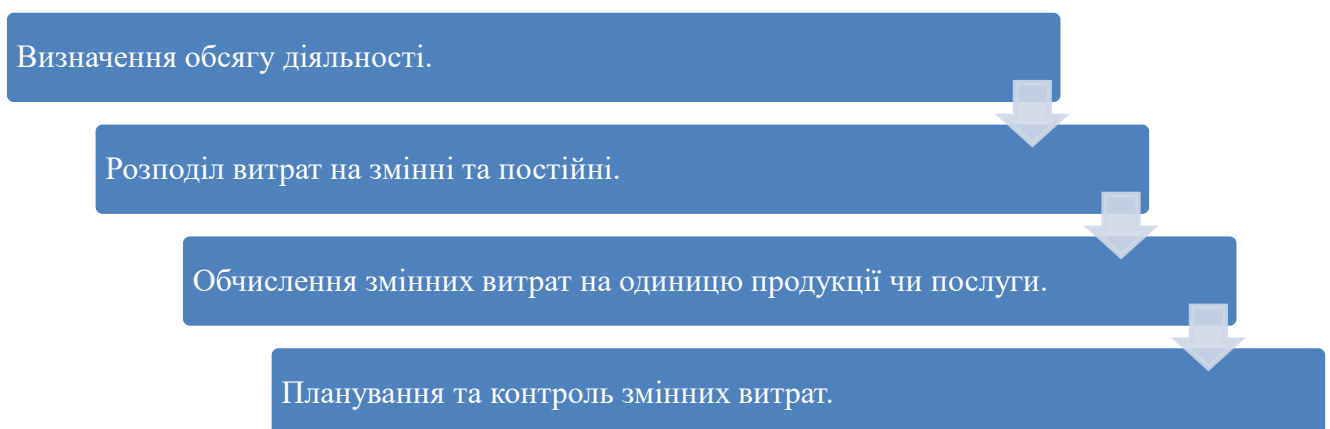

Рисунок 2.13 – Етапи, які потрібно виконати для калькуляції собівартості робіт чи послуг за змінними витратами

Джерело: побудовано автором на основі [37]

Визначення обсягу діяльності. Для цього встановлюється кількість одиниць продукції або обсяг наданих послуг за певний період.

Розподіл витрат на змінні та постійні. Необхідно ідентифікувати, які витрати є змінними, і відокремити їх від постійних. Це можна зробити за допомогою спеціальних методів (наприклад, методу змішаних витрат).

Обчислення змінних витрат на одиницю продукції чи послуги. Для цього використовують дані про загальні змінні витрати і обсяг виробленої продукції або наданих послуг. Формула для обчислення виглядає так:

$$C = V/Q \quad (2.2)$$

де C – собівартість за змінними витратами;

Q – обсяг виробництва або наданих послуг;

V – загальні змінні витрати.

Планування та контроль змінних витрат. Важливим етапом є планування змінних витрат на майбутні періоди і їх контроль для забезпечення ефективного використання ресурсів.

2.3 Організаційні аспекти обліку собівартості реалізованих робіт і послуг

Облік собівартості реалізованих робіт і послуг є важливою складовою частиною управлінського та фінансового обліку підприємства. Від правильно організованої системи обліку залежить не лише точність визначення собівартості, але й ефективність прийняття управлінських рішень, спрямованих на досягнення оптимального рівня рентабельності та зниження витрат. У цьому контексті важливою є побудова облікової політики, розробка робочого плану рахунків і належна процедура документування витрат.

Облікова політика підприємства — це система методичних прийомів, правил і процедур, які підприємство застосовує для ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності. Для правильного обліку собівартості робіт і послуг облікова політика має бути детально розроблена, щоб охопити всі

аспекти витрат, пов'язаних із виробничою діяльністю.

Основні складові облікової політики підприємства наведені на рис. 2.14.

Методи оцінки витрат

- вибір способу розподілу витрат між різними видами діяльності (наприклад, прямі і непрямі витрати, змінні і постійні витрати).

Класифікація витрат

- визначення, які витрати відносяться до собівартості продукції чи послуг, а які — до інших витрат, наприклад, адміністративних чи фінансових.

Методи калькуляції собівартості

- визначення способу обчислення собівартості (за повними витратами, за змінними витратами, стандартними витратами тощо).

Документування витрат

- процедура оформлення первинних документів, які фіксують витрати, і їх обробка.

Рисунок 2.14 – Основні складові облікової політики підприємства

Джерело: побудовано автором на основі [42]

Витрати підприємства відіграють ключову роль у процесі обліку та фінансового аналізу, оскільки вони безпосередньо впливають на калькуляцію собівартості продукції чи послуг, а також на оцінку ефективності діяльності. Вибір методів оцінки витрат, їх класифікація та калькуляція є важливими етапами для правильного відображення витрат у бухгалтерії та фінансовій звітності.

Методи оцінки витрат дозволяють визначити, які витрати можна безпосередньо віднести до конкретних видів діяльності, а які слід розподіляти між кількома напрямками або проектами. Класифікація витрат забезпечує правильний розподіл витрат між собівартістю продукції та іншими витратами, такими як адміністративні або фінансові, що дозволяє більш точно оцінити рентабельність різних видів діяльності.

Методи калькуляції собівартості, зокрема обчислення за повними, змінними або стандартними витратами, допомагають підприємствам отримати точну інформацію про витрати на виробництво або надання послуг, що є основою для

прийняття управлінських рішень. Процес документування витрат через оформлення первинних документів та їх обробка є необхідною умовою для забезпечення прозорості обліку, правильного відображення витрат у фінансовій звітності та виконання податкових зобов'язань.

Узагальнюючи, ці етапи взаємопов'язані і є важливими для забезпечення ефективного фінансового управління, контролю витрат та отримання достовірної інформації для прийняття стратегічних рішень на підприємстві.

Для забезпечення правильності обліку собівартості робіт і послуг облікова політика повинна чітко регламентувати аспекти, які зазначені на рис. 2.15.

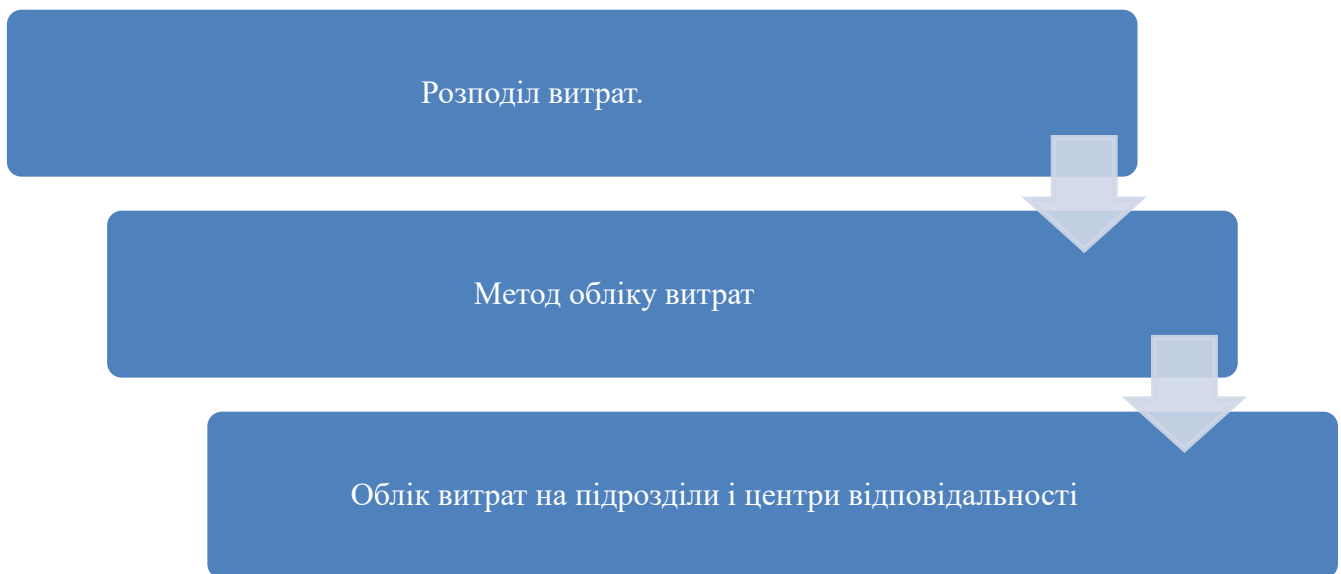

Рисунок 2.15 – Аспекти, які має регламентувати облікова політика, для правильності обліку собівартості робіт і послуг

Джерело: побудовано автором на основі [42]

При розподілу витрат підприємство має визначити, які витрати є змінними, а які — постійними, а також вирішити, як ці витрати будуть розподілятися на різні види продукції чи послуг. Вибір методу калькуляції залежить від специфіки діяльності.

Метод обліку витрат. Підприємство може застосовувати різні методи обліку витрат, зокрема метод повного або змінного обліку витрат, метод стандартних витрат чи аналітичного калькулювання витрат.

Облік витрат на підрозділи і центри відповідальності. Якщо підприємство поділяється на кілька підрозділів, важливо встановити, як витрати будуть

розподілятися між підрозділами і яким чином це буде фіксуватися в бухгалтерському обліку.

Робочий план рахунків є основою для обліку витрат на підприємстві. Він визначає структуру і номенклатуру рахунків, на яких обліковуються різні види витрат, а також порядок їх використання в облікових операціях.

Основні рахунки робочого плану, які використовуються для обліку собівартості робіт і послуг зазначаються в табл. 2.1.

Таблиця 2.1 – Рахунки, які використовуються для обліку собівартості реалізації робіт і послуг

№ рахунка	Назва рахунка	Опис рахунка
23	Виробництво	Використовується для обліку витрат, пов'язаних з виробництвом продукції чи виконанням робіт (основні витрати).
91	Загальновиробничі витрати	Облік загальновиробничих витрат, що не можна прямо віднести до конкретних видів робіт або послуг.
92	Адміністративні витрати	Витрати на адміністративне управління, зокрема витрати на персонал, канцелярію, оренду тощо.
93	Витрати на збут	Витрати на просування товарів і послуг, реклама, транспортування, зберігання та інші витрати на збут.

Джерело: згруповано за інформацією [38]

Робочий план рахунків бухгалтерського обліку містить різноманітні рахунки, що дозволяють обліковувати витрати, які входять до собівартості. В залежності від виду діяльності, підприємства використовують різні рахунки для обліку витрат на виробництво та надання послуг.

1. Рахунок 23 призначений для обліку витрат, що виникають у процесі виробничої діяльності, але не можна прямо віднести до конкретних виробничих одиниць або послуг. Це, як правило, загальні витрати, що складаються з витрат на обслуговування основного виробництва, витрат на утримання та ремонт обладнання, витрат на електроенергію, амортизацію, витрати на організацію робочих місць та інші супутні витрати. Врахування таких витрат важливе для правильного розрахунку собівартості продукції та забезпечує більш детальне уявлення про витрати підприємства.

2. Рахунок 91 – Загальновиробничі витрати. Цей рахунок призначений для

обліку витрат, які не можна безпосередньо віднести до конкретного виду продукції або послуг. Загальновиробничі витрати включають адміністративні витрати, витрати на комунікацію, оплату праці керівників та службовців, що не безпосередньо залучені до виробничого процесу, витрати на утримання офісних приміщень, а також витрати на канцелярські та інші матеріали, що використовуються в управлінні підприємством. Загальновиробничі витрати необхідно правильно розподіляти між різними видами діяльності підприємства для точного визначення собівартості.

3. Рахунок 92 – Адміністративні витрати. Цей рахунок використовується для обліку витрат, що виникають на рівні управління підприємством. До адміністративних витрат відносяться заробітна плата керівників, витрати на оренду офісних приміщень, витрати на канцелярію, витрати на оплату послуг юристів та консультантів, витрати на зв'язок та інші витрати, що не мають безпосереднього відношення до виробництва. Врахування адміністративних витрат допомагає підприємствам оцінити, наскільки ефективно вони управляють своїми внутрішніми процесами.

4. Рахунок 93 – Витрати на збут. Цей рахунок застосовується для обліку витрат, що пов'язані з просуванням товарів і послуг на ринок. Витрати на збут включають витрати на рекламу, транспортування товарів, утримання торгових точок, зарплату працівників відділу збуту, витрати на упаковку та інші витрати, що виникають у процесі реалізації товарів і послуг. Ці витрати необхідно враховувати для точного визначення собівартості реалізованої продукції або наданих послуг, а також для розрахунку прибутковості підприємства.

Ці рахунки забезпечують систематичний і детальний облік витрат на виробництво та надання послуг, що є основою для правильного обчислення собівартості, а також для складання фінансової звітності підприємства.

Нижче наведено приклади кореспонденції рахунків для ситуації, коли підприємству були надані послуги:

1. Отримання послуг, що відносяться до виробничих витрат

Якщо підприємству були надані послуги, пов'язані з виробничими процесами

(наприклад, ремонт обладнання, оренда виробничих приміщень), то необхідно зробити таку кореспонденцію (табл. 2.2):

Таблиця 2.2 – Кореспонденція рахунків, при отриманні послуг, що відносяться до виробничих витрат

Дебет	Кредит	Сума	Опис
23 "Виробництво"	63 "Розрахунки з постачальниками та підрядниками"	5000,00	Отримано послугу з ремонту обладнання для виробничого процесу

Джерело: згруповано за інформацією [38]

2. Отримання адміністративних послуг

Якщо підприємству надано адміністративні послуги (наприклад, консультаційні послуги, послуги юридичних чи бухгалтерських компаній), то кореспонденція виглядатиме наступним чином (табл. 2.3):

Таблиця 2.3 – Кореспонденція рахунків, при отриманні адміністративних послуг

Дебет	Кредит	Сума	Опис
92 "Адміністративні витрати"	63 "Розрахунки з постачальниками та підрядниками"	3000	Отримано послуги з юридичного консультування

Джерело: згруповано за інформацією [38]

3. Отримання послуг на збут товарів

Якщо підприємству надано послугу, пов'язану зі збутом товарів або послуг (наприклад, рекламні послуги, транспортування товарів), кореспонденція буде такою (табл. 2.4):

Таблиця 2.4 – Кореспонденція рахунків, при отриманні послуг на збут товарів

Дебет	Кредит	Сума	Опис
93 "Витрати на збут"	63 "Розрахунки з постачальниками та підрядниками"	2000	Отримано рекламні послуги для просування товарів

Джерело: згруповано за інформацією [38]

4. Отримання послуг для загальних витрат на виробництво

Якщо підприємству були надані послуги, які належать до загальних витрат на виробництво (наприклад, послуги з обслуговування технічного обладнання, послуги з підготовки виробничих приміщень), кореспонденція буде такою (табл. 2.5):

Таблиця 2.5 – Кореспонденція рахунків, при отриманні послуг для загальних витрат на виробництво

Дебет	Кредит	Сума	Опис
23 "Виробництво"	63 "Розрахунки з постачальниками та підрядниками"	4000	Отримано послугу з обслуговування виробничого обладнання

Джерело: згруповано за інформацією [38]

5. Отримання послуг на загальні потреби підприємства

Якщо підприємству були надані послуги для забезпечення його загальних потреб (наприклад, послуги зв'язку, канцелярські послуги, оренда офісних приміщень), кореспонденція рахунків може виглядати так (табл. 2.6):

Таблиця 2.6 – Кореспонденція рахунків, при отриманні послуг на загальні потреби підприємства

Дебет	Кредит	Сума	Опис
92 "Адміністративні витрати"	63 "Розрахунки з постачальниками та підрядниками"	1500	Отримано послуги з оренди офісних приміщень

Джерело: згруповано за інформацією [38]

6. Оплата отриманих послуг

Після отримання послуг і складання відповідних актів, підприємство має зробити проведення по оплаті (табл. 2.7):

Таблиця 2.7 – Кореспонденція рахунків, при оплаті отриманих послуг

Дебет	Кредит	Сума	Опис
63 "Розрахунки з постачальниками та підрядниками"	31 "Рахунки в банках"	15000	Перерахування коштів постачальнику за надані послуги

Джерело: згруповано за інформацією [38]

Правильний облік собівартості робіт і послуг є необхідним для оцінки ефективності виробництва, контролю за витратами, формування ціни на продукцію чи послугу та забезпечення рентабельності бізнесу. Він дозволяє приймати обґрунтовані управлінські рішення щодо оптимізації витрат, а також є важливим інструментом для складання фінансової звітності, що відповідає вимогам законодавства і бухгалтерських стандартів.

Коректний розподіл витрат між різними рахунками забезпечує

підприємствам можливість точно розраховувати собівартість і виявляти недоліки в управлінні витратами, що дозволяє оперативно вносити корективи в процеси та підвищувати ефективність діяльності.

Процедура документування витрат є важливою частиною організації обліку собівартості. Всі витрати, що виникають у процесі надання послуг чи виконання робіт, повинні бути правильно зафіксовані в первинних документах, що підтверджують їх факт. Ці документи є підставою для запису на рахунках бухгалтерського обліку.

Первинні документи:

- *рахунки-фактури* — для підтвердження витрат на придбання матеріалів, сировини, запчастин.
- *талони, накладні, акт виконаних робіт* — для підтвердження виконання робіт чи надання послуг.
- *табелі обліку робочого часу* — для обліку витрат на оплату праці працівників.
- *акти списання матеріалів* — для документування витрат на матеріали, які списуються у виробництво чи на виконання робіт.

Після отримання первинного документа проводиться перевірка правильності заповнення і вірності даних, а також їх відповідність реальним витратам.

Далі документи передаються на реєстрацію у відповідні журнали і книги обліку.

Керівництво підприємства має встановити порядок контролю за витратами, їх класифікацією та коректністю віднесення на рахунки обліку.

Для цього застосовуються внутрішні акти підприємства (положення, інструкції), що визначають порядок документування, зберігання і використання документів.

Правильна організація обліку собівартості робіт і послуг включає також регулярний контроль витрат і аналіз відхилень від планових показників. Для цього використовуються такі методи (рис. 2.16):

Аналіз відхилень між фактичними та плановими витратами

- дозволяє виявити неефективність використання ресурсів і скоригувати планування на майбутні періоди.

Порівняльний аналіз собівартості

- аналіз фактичної собівартості продукції чи послуг з аналогічними періодами або з підприємствами-аналогами

Оцінка ефективності використання витрат через показники рентабельності та ефективності розподілу ресурсів

Рисунок 2.16 – Методи організації обліку собівартості робіт і послуг

Джерело: побудовано автором на основі [51]

Організація обліку собівартості робіт і послуг є важливим етапом управлінського обліку на підприємстві. Вона включає розробку облікової політики, створення робочого плану рахунків та правильну процедуру документування витрат. Правильне документування, контроль витрат і їх класифікація дозволяють підприємству своєчасно реагувати на зміни в ринковому середовищі і ефективно планувати свою діяльність для досягнення максимального прибутку.

Організація ефективного обліку собівартості робіт і послуг є запорукою успішної діяльності підприємства, оскільки вона забезпечує точність у визначенні рентабельності і дозволяє приймати обґрунтовані управлінські рішення для зниження витрат і оптимізації бізнес-процесів.

РОЗДІЛ 3

КОНТРОЛЬ СОБІВАРТОСТІ РЕАЛІЗОВАНИХ РОБІТ І ПОСЛУГ ЗА ЗМІННИМИ ВИТРАТАМИ

3.1 Побудова системи внутрішнього контролю собівартості реалізованих робіт (послуг) як складової процесу реалізації

Внутрішній контроль собівартості реалізованих робіт і послуг є важливою складовою частиною системи управління підприємством, оскільки він дозволяє ефективно контролювати витрати, визначати рівень рентабельності, оптимізувати виробничі процеси і забезпечувати економічну стійкість організації. Собівартість є основним елементом, який безпосередньо впливає на фінансові результати підприємства. Тому система внутрішнього контролю, спрямована на моніторинг витрат, є критично важливою для досягнення стратегічних цілей підприємства, зокрема, щодо підвищення ефективності та зниження витрат.

Внутрішній контроль — це система заходів, процедур і механізмів, що реалізуються на рівні підприємства для досягнення таких цілей, як забезпечення достовірності фінансової звітності, ефективне використання ресурсів, виявлення та попередження порушень і зловживань.

Система внутрішнього контролю собівартості є частиною загальної системи внутрішнього контролю і передбачає створення умов для:

- забезпечення точності та своєчасності обліку витрат на виконання робіт і надання послуг;
- виявлення і коригування порушень у процесі формування собівартості;
- оптимізації витрат та забезпечення ефективності використання ресурсів;
- визначення та запобігання фінансовим і операційним ризикам, що можуть призвести до завищення або заниження собівартості.

Основні завдання системи внутрішнього контролю собівартості наведені на рис. 3.1.

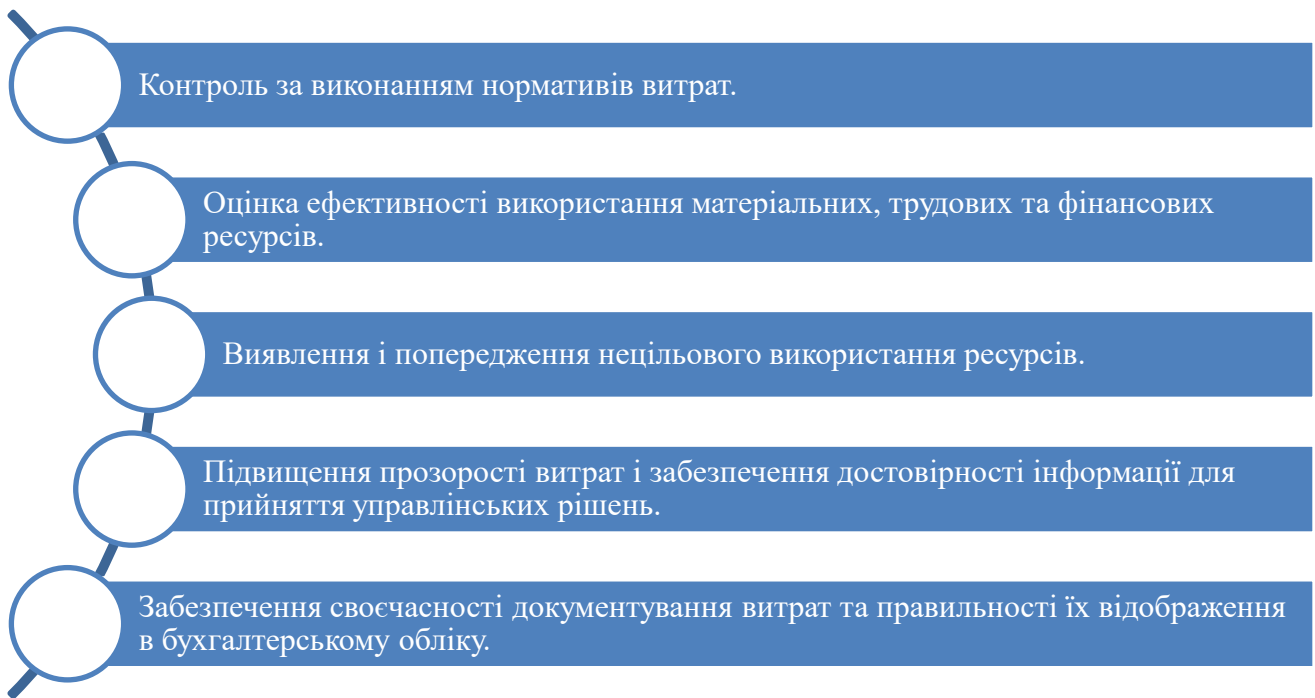

Рисунок 3.1 – Основні завдання системи внутрішнього контролю собівартості
Джерело: побудовано автором на основі [23]

Система внутрішнього контролю собівартості реалізованих робіт і послуг складається з кількох етапів, кожен з яких сприяє оптимізації витрат, покращенню процесу контролю і підвищенню ефективності підприємства в цілому (рис. 3.2).

Рисунок 3.2 – Процеси, з яких складається система внутрішнього контролю собівартості реалізованих робіт і послуг
Джерело: побудовано автором на основі [23]

Першим етапом у створенні системи внутрішнього контролю є планування витрат. Планування витрат включає встановлення нормативів на матеріали, працю, енергоносії, а також інших витрат, що входять до собівартості. Правильне

планування дозволяє забезпечити контроль за відхиленнями фактичних витрат від запланованих та виявляти потенційні зони для зменшення витрат.

Нормування витрат включає розрахунок стандартних витрат для кожного виду робіт або послуг. Це допомагає забезпечити певний рівень контролю за витратами та дає можливість оперативно виявляти відхилення від норм.

Облік витрат є основним етапом, де внутрішній контроль полягає в систематичному та точному відображенні витрат у бухгалтерському обліку. Важливими аспектами тут є:

- використання відповідних рахунків для обліку витрат;
- ведення правильних записів у книгах обліку, що забезпечує точне відображення всіх витрат, пов'язаних із виробництвом або наданням послуг;
- підготовка та перевірка первинних документів, що фіксують факти витрат.

Для ефективного контролю за витратами необхідно впровадити механізм моніторингу витрат в реальному часі (рис. 3.3).

Рисунок 3.3 – Механізм моніторингу витрат в реальному часі

Джерело: побудовано автором на основі [32]

Для здійснення контролю собівартості на підприємствах застосовуються різноманітні методи, що забезпечують точність і ефективність обліку та контроль витрат (рис. 3.4).

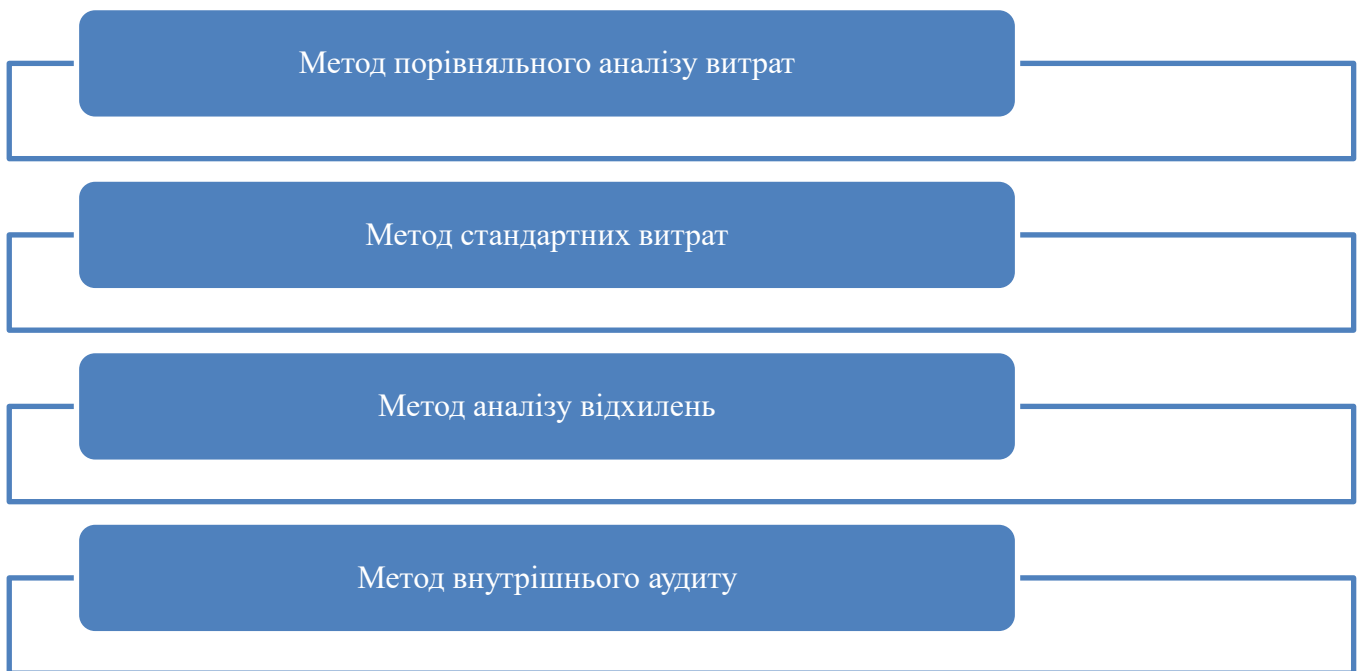

Рисунок 3.4 – Методи, які забезпечують точність і ефективність обліку та контроль витрат

Джерело: побудовано автором на основі [4]

Метод порівняльного аналізу витрат полягає в порівнянні фактичних витрат з плановими або середніми галузевими показниками. Завдяки цьому методу можна виявити відхилення в обсягах та вартості ресурсів, а також аналізувати їх причини.

Метод стандартних витрат передбачає встановлення стандартів витрат для кожного виду діяльності (наприклад, для певного виду робіт чи послуг). Застосування цього методу дозволяє порівнювати фактичні витрати з нормами і виявляти відхилення, що потребують коригування. Цей метод також є корисним для планування та оцінки ефективності використання ресурсів.

Метод аналізу відхилень. Аналіз відхилень здійснюється на основі порівняння фактичних витрат з прогнозованими (плановими) витратами. Виявлені відхилення можуть бути як позитивними, так і негативними, і кожне з них вимагає детального аналізу для визначення причин та можливих шляхів їх усунення.

Метод внутрішнього аудиту. Внутрішній аудит витрат на підприємстві є важливою складовою системи контролю. Аудитори перевіряють правильність документування витрат, відповідність витрат нормативам і стандартам, а також ефективність використання ресурсів.

Моніторинг витрат полягає в регулярному перевірці витрат на кожному

етапі реалізації робіт або надання послуг. Для цього важливо впровадити:

- системи автоматизації обліку витрат: використання програмного забезпечення для автоматичного обліку витрат, що дозволяє швидко отримувати дані про витрати і відхилення від плану;
- регулярні звіти: фінансові та управлінські звіти, що дозволяють своєчасно виявляти відхилення від планових показників;
- коригування планів витрат: якщо виявлено відхилення від норм, необхідно своєчасно коригувати витратні плани, удосконалювати процеси або здійснювати додаткове навчання персоналу.

Сучасні технології, що допомагають у здійсненні внутрішнього контролю витрат, включають (рис. 3.5):

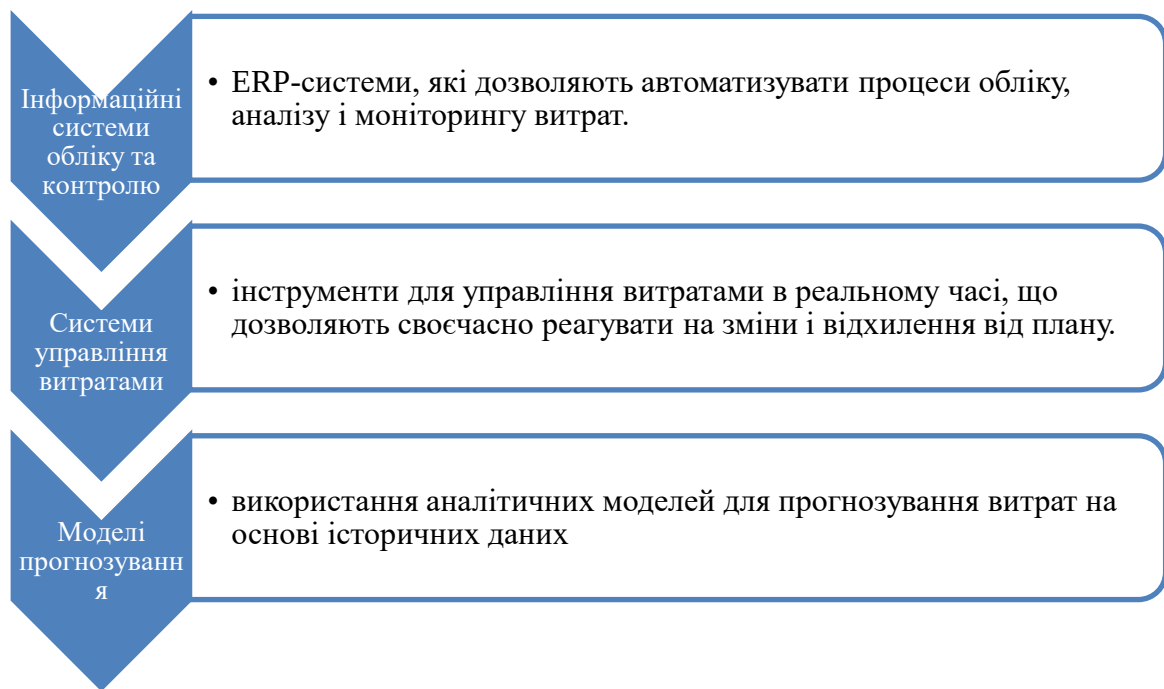

Рисунок 3.5 – Сучасні технології, що допомагають у здійсненні внутрішнього контролю витрат

Джерело: побудовано автором на основі [17]

Сучасні технології відіграють важливу роль у забезпеченні ефективного внутрішнього контролю витрат на підприємствах. Вони дозволяють автоматизувати процеси, покращити точність обліку, знизити ризик помилок та зловживань, а також забезпечити прозорість у фінансових операціях. Ось кілька основних технологій, які допомагають в управлінні витратами:

ERP-системи інтегрують різні бізнес-процеси підприємства в єдину інформаційну систему, що дозволяє здійснювати контроль за витратами на всіх етапах діяльності. Зокрема, ці системи дозволяють:

- моніторити витрати на виробництво, закупівлі, адміністративні та збутові витрати в реальному часі;
- автоматизувати облік витрат, що зменшує ймовірність помилок;
- проводити аналітику для визначення ефективності витрат і пошуку можливих збережень.

Системи, як SAP, Oracle, Microsoft Dynamics, можуть підтримувати всі етапи обліку витрат, від первинних документів до складання звітності.

Сучасні програмні продукти для фінансового обліку, такі як 1С, QuickBooks, Херо, дозволяють (рис. 3.6):

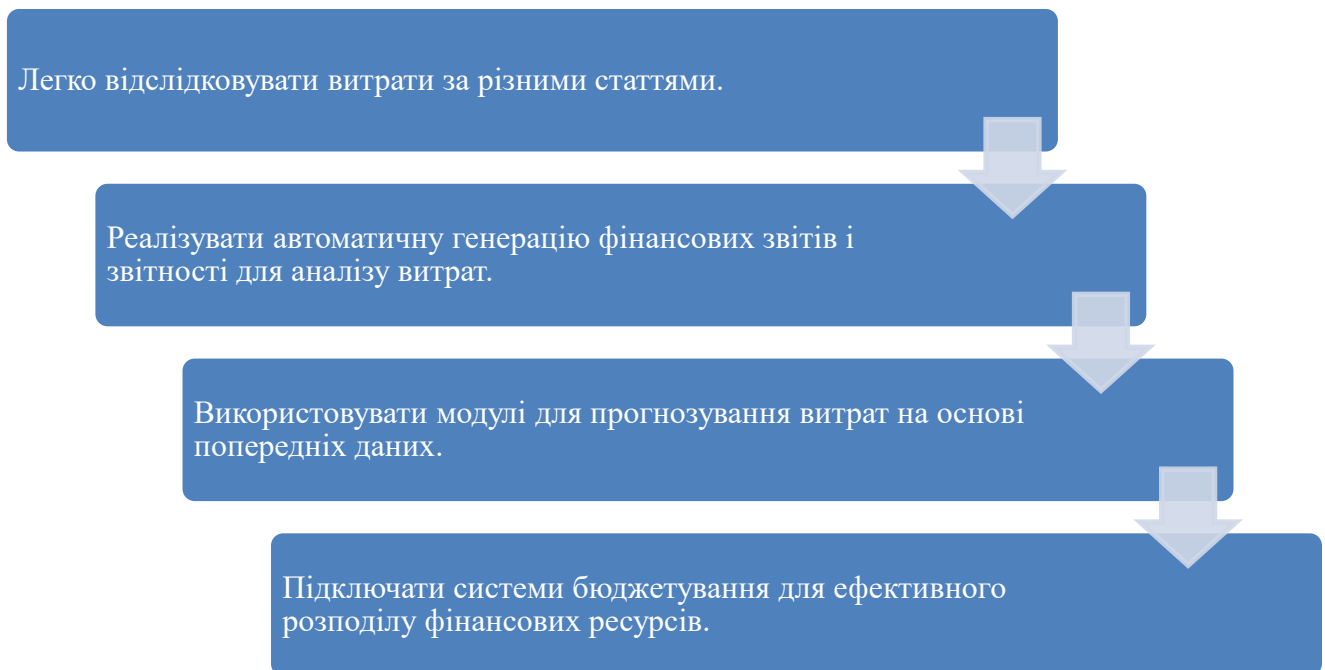

Рисунок 3.6 – Переваги сучасних програмних продуктів для фінансового обліку

Джерело: побудовано автором на основі [39]

Для контролю витрат на персонал підприємства активно використовують програмні рішення для управління кадрами (HRMS), такі як BambooHR, ADP, Workday. Ці системи автоматизують облік робочого часу, нарахування заробітної плати, бонусів та інших виплат. Вони дозволяють проводити моніторинг витрат на оплату праці та інших пов'язаних витрат, таких як відпустки або лікарняні.

Інтеграція з бухгалтерськими системами дозволяє своєчасно відображати ці витрати в загальній звітності.

Системи аналізу великих даних використовують потужні алгоритми для виявлення тенденцій і аномалій у витратах підприємства. Інструменти як Tableau, Power BI або Google Data Studio дозволяють:

- збирати та аналізувати великі обсяги даних, включаючи витрати на різні аспекти бізнесу;
- визначати ефективність витрат за допомогою візуалізації та звітів;
- проводити порівняння фактичних витрат з бюджетними показниками, що дає змогу оперативно коригувати стратегії витрат.

Автоматизовані платформи для закупівель, такі як SAP Ariba, Coupa, дозволяють підприємствам знижувати витрати, пов'язані з закупівлею товарів і послуг. Програми автоматизують процес вибору постачальників, проведення торгів, замовлення товарів. Вони допомагають зменшити витрати на закупівлю, завдяки оптимізації вибору постачальників та знижок. Дозволяють вести контроль за витратами і порівнювати їх з установленими лімітами.

Інтернет речей (IoT) дозволяє автоматизувати моніторинг витрат на енергоресурси (електрика, вода, тепло) та виробничі матеріали. За допомогою сенсорів та моніторинг-систем можна відслідковувати використання енергії на кожному етапі виробничого процесу та збирати дані для аналізу витрат на енергоносії та виявляти можливості для їх зниження.

Сучасні технології, що допомагають у здійсненні внутрішнього контролю витрат, дозволяють підприємствам досягти високої ефективності, точності та прозорості в управлінні фінансами. Вони сприяють зниженню ризику помилок, зловживань і несвоєчасного виявлення непотрібних витрат. Водночас ці технології забезпечують надійний контроль витрат, покращують прийняття рішень і надають можливість реалізувати стратегії для підвищення прибутковості та конкурентоспроможності підприємства.

Побудова ефективної системи внутрішнього контролю собівартості є важливим етапом в управлінні підприємством. Вона забезпечує точність обліку

витрат, дозволяє виявляти порушення і оптимізувати витрати. Внутрішній контроль витрат має бути націлений на досягнення високої ефективності використання ресурсів, підвищення рентабельності підприємства та запобігання фінансовим ризикам. Впровадження сучасних методів і технологій внутрішнього контролю допоможе підприємствам бути більш конкурентоспроможними на ринку та забезпечити їх стійке фінансове становище.

3.2 Оцінка впливу обсягів реалізації робіт (послуг) на змінні витрати

Змінні витрати є однією з основних складових собівартості продукції або послуг, яку виробляє або надає підприємство. Вони безпосередньо залежать від обсягів виробництва або наданих послуг. Це означає, що зміна в обсягах реалізації робіт або послуг може призвести до пропорційної зміни у величині змінних витрат, що безпосередньо впливає на фінансові результати підприємства.

Розуміння і правильна оцінка впливу обсягів реалізації на змінні витрати є необхідним для ефективного управління витратами, оптимізації процесів і планування фінансових показників. Тому вивчення цього процесу має велике значення для прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Зміна обсягів реалізації робіт або послуг безпосередньо призводить до зміни рівня змінних витрат. Якщо обсяг виробництва зростає, змінні витрати зростають пропорційно. З іншого боку, при зменшенні обсягів реалізації змінні витрати також зменшуються.

Визначення маржинального прибутку допомагає оцінити, який вплив на прибуток підприємства має зміна обсягів реалізації.

Маржинальний прибуток дає підприємству можливість швидко оцінити вплив змін обсягів реалізації на фінансовий результат. Наприклад, якщо обсяг продажу збільшується, маржинальний прибуток дозволяє зрозуміти, наскільки зростання продажів покриє постійні витрати підприємства і сприятиме отриманню чистого прибутку. Збільшення обсягів реалізації без змін в умовах змінних витрат

дозволяє генерувати більший маржинальний прибуток, оскільки кожен додатковий продаж приносить тільки покриття змінних витрат і додатковий прибуток.

Якщо ж обсяг продажу зменшується, то підприємство може стикнутися з труднощами у покритті своїх постійних витрат. Маржинальний прибуток допомагає оцінити, на скільки знизиться прибуток при скороченні обсягів виробництва чи наданих послуг. Таким чином, цей показник є важливим для прийняття управлінських рішень, таких як коригування стратегії продажів, зниження витрат або зміну цінової політики.

Маржинальний прибуток також використовується для визначення точки безбитковості — обсягу продажу, при якому доходи від реалізації покривають тільки змінні витрати і постійні витрати. Знання цієї точки дозволяє підприємству краще планувати свою діяльність і уникати фінансових ризиків.

Крім того, маржинальний прибуток має велике значення при прогнозуванні фінансових результатів підприємства. Оскільки він дозволяє оцінити вплив змін в обсягах продажу на прибуток, підприємства можуть більш ефективно планувати свої ресурси, коригувати стратегію ціноутворення та оптимізувати виробничі процеси для досягнення максимальної рентабельності.

У підсумку, маржинальний прибуток є важливим інструментом для аналізу та управління витратами і прибутком підприємства. Він допомагає не лише оцінити поточну ситуацію, але й приймати стратегічні рішення щодо розвитку компанії в умовах змінюваного ринку.

Точка безбитковості — це обсяг реалізації, при якому доходи рівні витратам, тобто прибуток становить нуль. Визначення цієї точки є важливим для оцінки ефективності підприємства. Вона розраховується за формулою:

Формула для обчислення виглядає так:

$$Q = FC / (P - AVC) \quad (3.1)$$

де Q — точка безбитковості;

FC — постійні витрати;

P — ціна одиниці продукції;

AVC — змінні витрати на одиницю продукції.

Ця формула дозволяє визначити, скільки одиниць товару або послуг потрібно продати, щоб покрити всі витрати підприємства. Як правило, для підприємств, що надають послуги, змінні витрати можуть включати витрати на оплату праці персоналу, матеріали, амортизацію, витрати на електроенергію та інші витрати, що залежать від обсягу наданих послуг.

Точка беззбитковості є важливим орієнтиром для обсягу реалізації робіт або послуг, оскільки вона дозволяє визначити мінімальний обсяг продажів, при якому підприємство не зазнає збитків. У контексті надання послуг цей показник допомагає оцінити, скільки робіт потрібно виконати або послуг надати для покриття витрат підприємства. Якщо обсяг реалізації робіт або послуг нижчий за точку беззбитковості, підприємство буде працювати у збиток.

Залежно від структури витрат, точка беззбитковості може змінюватися при варіаціях у обсязі змінних витрат або ціни на послугу. Якщо підприємство може зменшити змінні витрати (наприклад, за рахунок зниження вартості матеріалів або підвищення продуктивності праці), то точка беззбитковості знизиться, і для досягнення беззбитковості буде потрібно менше обсягів реалізації робіт або послуг. Водночас, якщо підприємство знижує ціни на свої послуги або збільшує змінні витрати (наприклад, підвищення витрат на оплату праці або матеріали), точка беззбитковості підвищиться, і підприємству буде необхідно виконати більше робіт або надати більше послуг для досягнення беззбитковості.

Точка беззбитковості і змінні витрати тісно пов'язані, оскільки збільшення змінних витрат підвищує точку беззбитковості. Це означає, що для покриття нових витрат підприємство повинно здійснити більше обсягів робіт або послуг. Зниження змінних витрат, навпаки, зменшує точку беззбитковості, оскільки для покриття постійних витрат буде достатньо меншого обсягу продажів.

Наприклад, якщо вартість матеріалів для надання послуг збільшується, то змінні витрати зростають, що підвищує точку беззбитковості. Відповідно, підприємству буде необхідно виконати більше робіт або надавати більше послуг для покриття цих додаткових витрат. Якщо ж підприємство може знизити витрати на матеріали або оптимізувати використання ресурсів, точка беззбитковості

знизиться, і для досягнення беззбитковості знадобиться менше обсягів реалізації.

Знання точки беззбитковості дозволяє підприємству планувати стратегії для оптимізації витрат та збільшення рентабельності. Однією з основних стратегій є зниження змінних витрат. Підприємства можуть спробувати знизити витрати на матеріали, зменшити час, необхідний для виконання послуг, або оптимізувати використання робочої сили, що дозволяє зменшити обсяг змінних витрат і, відповідно, точку беззбитковості.

Іншою стратегією є підвищення ціни на послуги. Підвищення ціни на послугу дозволяє збільшити маржинальний прибуток на одиницю продукції, що знижує точку беззбитковості. Однак підвищення ціни може призвести до зниження попиту на послуги, тому важливо збалансувати ціну з очікуваним попитом.

Точка беззбитковості є важливим інструментом для аналізу впливу змін обсягів реалізації на прибутковість підприємства. Вона допомагає визначити, який мінімальний обсяг робіт або послуг необхідно реалізувати для покриття витрат. Крім того, вона надає можливість управляти витратами та цінами для оптимізації фінансових результатів підприємства. Зниження змінних витрат або підвищення ціни на послугу може значно зменшити точку беззбитковості і підвищити рентабельність підприємства.

Для оцінки впливу обсягів реалізації на змінні витрати можна застосовувати кілька моделей і підходів, що дозволяють точніше прогнозувати й оптимізувати витрати (рис. 3.7).

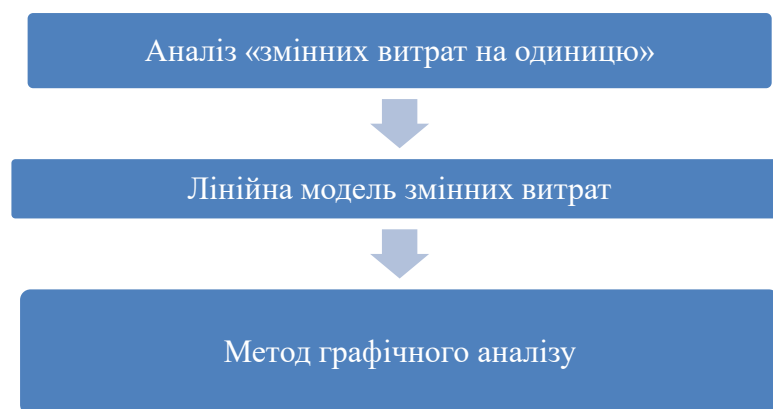

Рисунок 3.7 – Моделі і підходи для оцінки впливу обсягів реалізації на змінні витрати

Джерело: побудовано автором на основі [24]

Аналіз «змінних витрат на одиницю». Цей підхід передбачає оцінку змінних витрат на одиницю продукції чи послуги.

Такий аналіз дозволяє швидко оцінити змінні витрати для різних обсягів виробництва і зробити висновки про економічну доцільність збільшення чи зменшення обсягів реалізації.

Лінійна модель змінних витрат. Лінійна модель використовує припущення, що змінні витрати змінюються пропорційно до зміни обсягів виробництва. У цьому випадку змінні витрати можна розрахувати за формулою:

$$VC = a * X \quad (3.2)$$

де VC – змінні витрати;

a – одиничні змінні витрати на виробництво однієї одиниці продукції;

X – кількість виробленої продукції.

Метод графічного аналізу є корисним для візуалізації залежності змінних витрат від обсягів виробництва. На графіку можна побудувати лінію змінних витрат, яка буде лінійно зростати в залежності від збільшення обсягів. Це дозволяє зручно порівнювати різні сценарії і вибрати оптимальний.

Ефективність управління змінними витратами є ключовим аспектом для досягнення фінансової стабільності та прибутковості підприємства. Ефективність управління змінними витратами залежить від декількох важливих аспектів (рис. 3.8).

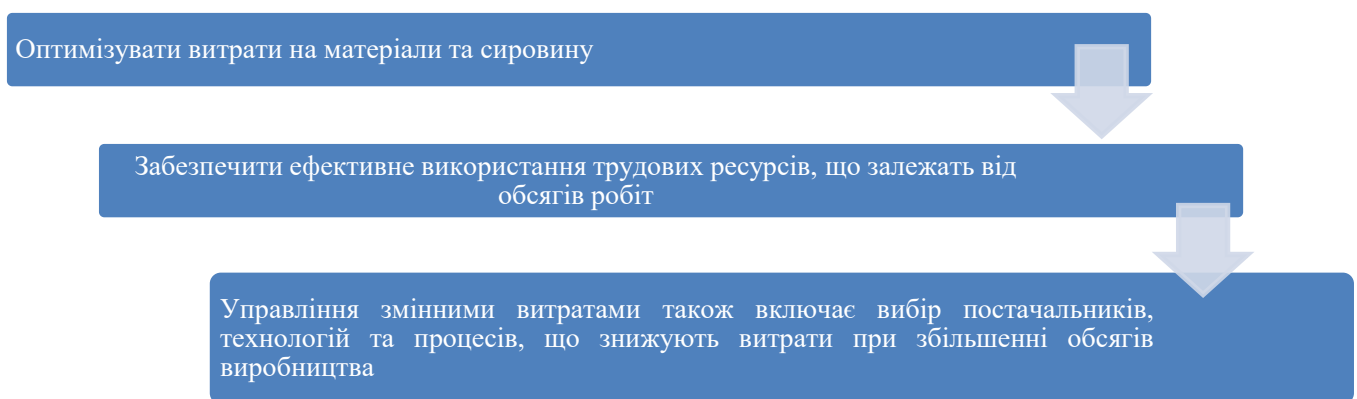

Рисунок 3.8 – Аспекти, які впливають на управління за змінними витратами

Джерело: побудовано автором на основі [12]

1. Оптимізація витрат на матеріали та сировину. Матеріали та сировина є основними змінними витратами для багатьох виробничих підприємств.

Оптимізація цих витрат передбачає кілька підходів (рис. 3.9).

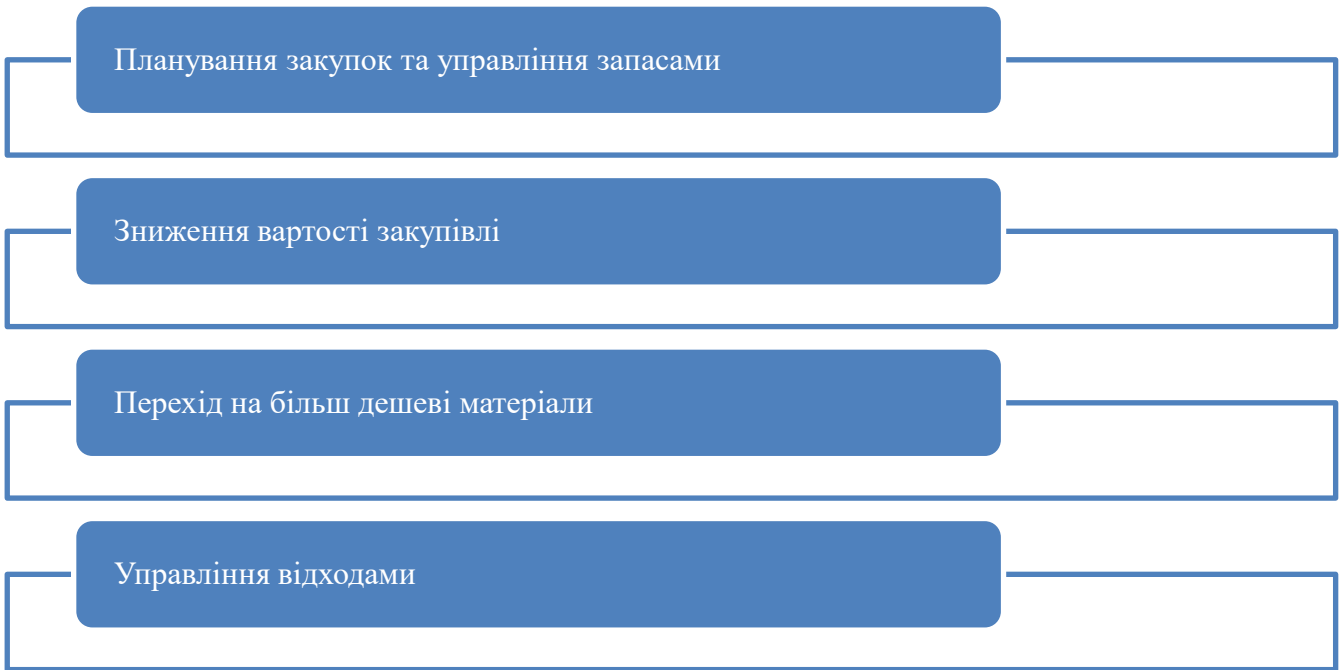

Рисунок 3.9 – Підходи, які впливають на оптимізацію витрат на матеріали та сировину

Джерело: побудовано автором на основі [21]

Так, з рис. 3.9 видно, що підприємства повинні ретельно планувати потребу в матеріалах для уникнення їх надлишку або дефіциту. Надлишкові запаси збільшують витрати на зберігання, в той час як нестача матеріалів призводить до переривання виробничих процесів, що також може спричиняти додаткові витрати.

Підприємства можуть здійснювати переговори з постачальниками для зниження ціни на сировину, отримуючи знижки за великі партії або за умови довгострокового співробітництва.

Заміна дорогих сировинних матеріалів на дешевші альтернативи, без втрати якості кінцевого продукту, є ще одним способом зниження витрат.

Оптимізація використання сировини і зниження кількості відходів також може значно зменшити змінні витрати. Використання ефективних технологій або перепланування процесу виробництва може дозволити зменшити кількість матеріалів, які не використовуються.

2. Забезпечення ефективного використання трудових ресурсів. Трудові ресурси є важливою складовою змінних витрат, особливо у тих сферах, де обсяг

робіт або послуг змінюється в залежності від попиту або виробничого процесу (рис. 3.10).

Рисунок 3.10 – Ключові етапи управління трудовими ресурсами

Джерело: побудовано автором на основі [5]

Підприємства можуть вдосконалювати графіки роботи, застосовувати гнучкі робочі зміни, що дозволяє ефективно використовувати трудові ресурси під час пікових навантажень. Таким чином, можна мінімізувати витрати на заробітну плату при одночасному забезпеченні високої продуктивності.

Впровадження сучасних технологій або автоматизація процесів дозволяє знизити потребу у великій кількості робочої сили, а отже зменшити витрати на оплату праці.

Підвищення кваліфікації працівників дозволяє підвищити їхню продуктивність, зменшуючи потребу в наднормативному часі та додаткових витратах на зарплату. Кваліфікований персонал працює швидше та точніше, що дозволяє знизити виробничі витрати.

Використання системи бонусів і стимулів, що базуються на продуктивності, може сприяти підвищенню ефективності праці та зниженню витрат, оскільки працівники будуть зацікавлені в досягненні високих результатів при мінімальних витратах часу та ресурсів.

3. Контроль витрат на енергоносії. Енергоносії є важливою складовою змінних витрат, особливо для підприємств, що використовують енергозалежні виробничі процеси (наприклад, в хімічній промисловості або металургії). Управління витратами на енергоносії включає:

- Енергоефективність: інвестиції в енергозберігаючі технології, такі як модернізація обладнання, застосування енергозберігаючих ламп та інші технології, які дозволяють значно знизити споживання енергії. Це може включати встановлення систем для контролю та оптимізації споживання енергії в реальному часі.

- Перехід на альтернативні джерела енергії: впровадження відновлюваних джерел енергії, таких як сонячні батареї або вітряні турбіни, може значно знизити витрати на енергоносії, особливо для підприємств, які працюють в країнах з високими цінами на традиційні джерела енергії.

- Оптимізація використання енергії в процесах. Важливо розуміти, які етапи виробничого процесу споживають найбільше енергії, і відповідно оптимізувати ці процеси, використовуючи енергоефективне обладнання або змінивши самі методи виробництва.

- Управління піковими навантаженнями. Часто підприємства стикаються з піковими періодами споживання енергії, що може призводити до додаткових витрат. Використання таких заходів, як зменшення споживання в години пік або укладення контрактів з постачальниками енергії на вигідніших умовах, дозволяє зменшити ці витрати.

4. Управління вибором постачальників, технологій та процесів. Ефективне управління змінними витратами включає також вибір постачальників і технологій, що знижують витрати при збільшенні обсягів виробництва.

Вибір постачальників, які можуть запропонувати найкращу ціну без шкоди для якості, є важливим аспектом для зменшення витрат. Довгострокове співробітництво з постачальниками може привести до вигідніших умов закупівлі, таких як знижки на обсяги, більш вигідні умови оплати та доставка.

Для великих підприємств, що закуповують великі обсяги матеріалів або обладнання, використання тендерів та аукціонів допомагає знижувати закупівельні

ціни. Це також дозволяє знайти постачальників, які можуть запропонувати найбільш конкурентні ціни на базі відкритих і прозорих умов.

Інвестиції в новітні технології, які дозволяють знижувати виробничі витрати або збільшувати ефективність використання ресурсів, можуть істотно знизити змінні витрати. Наприклад, автоматизація процесів і використання роботизованих систем дозволяють знизити витрати на працю та зменшити витрати на енергію.

Поліпшення процесів виробництва шляхом перегляду кожного етапу, введення нових методів і технологій, здатних знижувати витрати та підвищувати ефективність, є важливою складовою управління змінними витратами.

Оцінка впливу обсягів реалізації робіт і послуг на змінні витрати є важливою частиною стратегічного управління підприємством. Правильне прогнозування і аналіз змінних витрат дозволяє ефективно планувати бюджет підприємства, визначати точку беззбитковості і оптимізувати виробничі процеси. Використання моделей, таких як аналіз змінних витрат на одиницю, лінійна модель і графічний аналіз, дає змогу більш точно оцінити вплив обсягів реалізації на змінні витрати та покращити процеси прийняття управлінських рішень.

3.3 Шляхи удосконалення контрольних процедур підприємства для оптимізації собівартості реалізованих робіт (послуг)

Собівартість є ключовим елементом в структурі витрат підприємства, що безпосередньо впливає на рівень його рентабельності та фінансові результати. Висока собівартість може призвести до зниження прибутковості, втрати конкурентоспроможності та інших негативних наслідків для підприємства. Тому однією з основних задач для керівництва підприємства є оптимізація собівартості через вдосконалення контрольних процедур.

Контрольні процедури є важливою складовою системи управління підприємством і мають за мету забезпечення достовірності інформації, зменшення витрат та підвищення ефективності операційної діяльності. Удосконалення

контрольних процедур для оптимізації собівартості реалізованих робіт (послуг) дозволяє підприємствам досягти більш точного обліку витрат, виявляти потенційні резерви для зниження витрат і підвищувати свою конкурентоспроможність.

Контрольні процедури — це заходи, що вживаються підприємством для забезпечення ефективності та результативності його діяльності, достовірності фінансової звітності та відповідності законодавчим вимогам (рис. 3.11).

Рисунок 3.11 – Аспекти контрольних процедур собівартості реалізації виконаних робіт, або наданих послуг

Джерело: побудовано автором на основі [22]

Контрольні процедури мають на меті не тільки забезпечення правильності обліку витрат, але й допомагають виявляти неефективні витрати, покращувати управлінські рішення та оптимізувати процеси, що безпосередньо впливають на собівартість.

Удосконалення контрольних процедур має велике значення для підприємства, оскільки:

- підвищує ефективність використання ресурсів;
- спрощує і автоматизує процеси контролю витрат;
- допомагає виявляти та усувати неефективні чи зайві витрати;
- підвищує прозорість фінансової діяльності;
- сприяє оптимізації собівартості, що позитивно позначається на рентабельності та конкурентоспроможності підприємства.

Контроль собівартості є важливим інструментом, оскільки навіть незначні зменшення витрат можуть призвести до суттєвих економічних вигод. Тому удосконалення контролю на всіх етапах витрат допомагає забезпечити фінансову стійкість і досягнення стратегічних цілей підприємства.

Існують різноманітні методи контролю собівартості, які допомагають підприємствам оцінювати ефективність витрат і оптимізувати їх на всіх етапах діяльності (рис. 3.12).

Нормативно-методичний контроль: визначення норм витрат для кожного виду продукції або послуг, порівняння фактичних витрат з нормативними. Аналіз відхилень: виявлення та аналіз відхилень фактичних витрат від запланованих або нормативних. Це дозволяє швидко реагувати на неефективні витрати та коригувати діяльність. Контроль витрат за категоріями: розподіл витрат на різні категорії (змінні, постійні, виробничі, загальногосподарські та ін.) і проведення окремого контролю для кожної з них. Бюджетування: процес планування та контролю витрат, де кожен етап діяльності має чітко визначену суму витрат, яка повинна бути дотримана.

Рисунок 3.12 – Методи контролю собівартості

Джерело: побудовано автором на основі [11]

Бюджетування: процес планування та контролю витрат, де кожен етап діяльності має чітко визначену суму витрат, яка повинна бути дотримана.

Застосування цих методів дозволяє знизити ризик нераціональних витрат та забезпечити стабільність фінансових результатів.

Планування витрат є основою для контролю собівартості, і його удосконалення має безпосередній вплив на ефективність контрольних процедур (рис. 3.13).

Визначення точних норм і стандартів витрат – розробка чітких нормативів витрат на виробничі ресурси, робочу силу, енергетичні ресурси тощо. Стандартизація витрат допомагає забезпечити стабільність витрат та полегшує процес контролю. При аналізі історичних даних відбувається використання історичних даних про витрати для побудови точних прогнозів і планів на майбутнє.

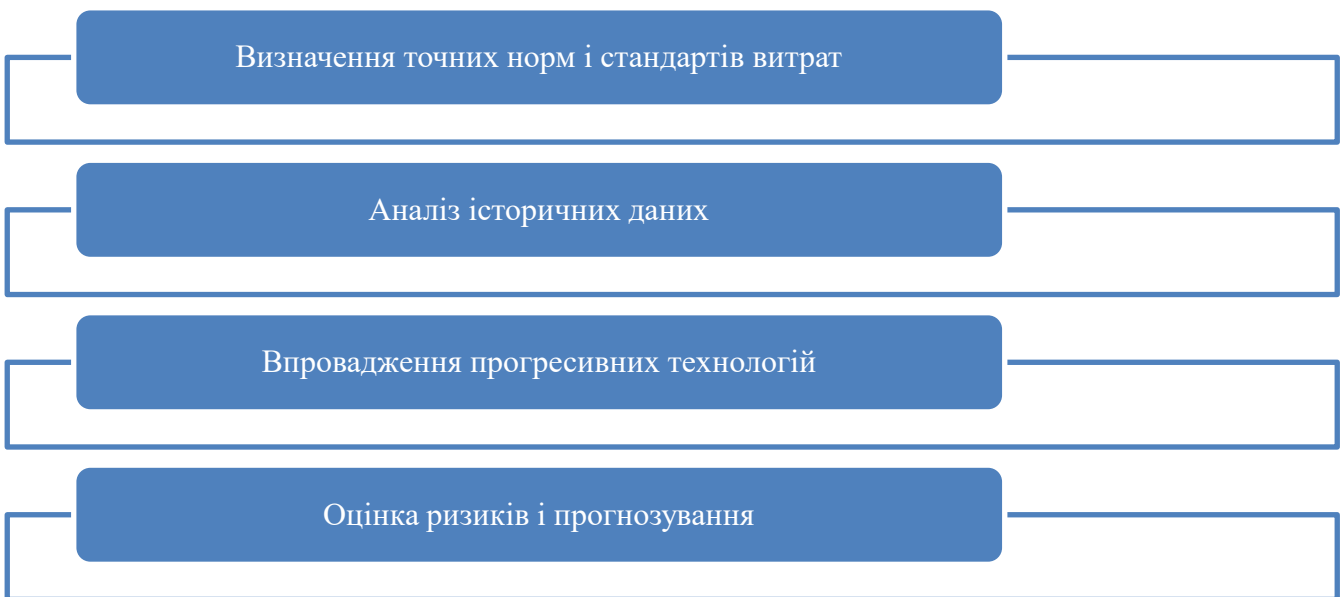

Рисунок 3.13 – Шляхи удосконалення процесу планування витрат

Джерело: побудовано автором на основі [5]

Застосування сучасних технологій для автоматизації процесів планування та контролю відбувається при впровадженні прогресивних технологій. Це дозволяє знизити людський фактор та забезпечити більш точні дані для аналізу.

Оцінка ризиків і прогнозування. Врахування можливих змін в економічних умовах, ринкових цінах на ресурси, коливаннях попиту на продукцію/послугу тощо, що дозволяє більш точно визначати витрати і адаптувати плани.

Ефективний облік витрат є основою для правильного контролю собівартості.

Для цього необхідно:

- удосконалювати план рахунків: організовувати план рахунків таким чином, щоб забезпечити точне та детальне відображення всіх витрат. Це дозволить забезпечити високу прозорість витрат і знизити ризики допущення помилок у їх обліку;
- використання ERP-систем, які дозволяють автоматизувати процес обліку витрат, отримувати оперативну інформацію та аналізувати витрати в реальному часі, тому потрібно інтегрувати інформаційні системи;
- вести детальну документацію, для забезпечення правильного оформлення та зберігання первинних документів (накладні, акти виконаних робіт, рахунки-фактури тощо) для того, щоб кожен витратний елемент був підтверджений документально;
- розподіляти витрати за категоріями. Класифікація витрат на змінні та постійні, виробничі та адміністративні, що дозволяє точніше виявляти і контролювати витрати на кожному етапі виробництва.

Постійний моніторинг витрат є одним із найважливіших елементів ефективного контролю собівартості продукції або послуг на підприємстві. Це процес постійного збору, аналізу та оцінки витрат для своєчасного виявлення можливих відхилень від планових показників і вжиття відповідних заходів. Він забезпечує точне відображення витрат у фінансовому обліку і допомагає керівництву приймати обґрунтовані рішення для оптимізації витрат і підвищення ефективності діяльності підприємства (рис. 3.14).

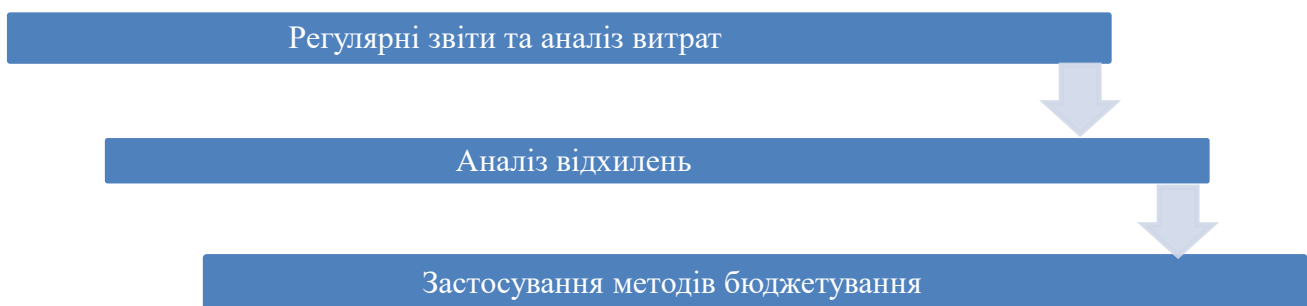

Рисунок 3.14 – Підходи, які варто застосовувати для підвищення ефективності моніторингу

Джерело: побудовано автором на основі [32]

Постійний моніторинг витрат дозволяє оперативно виявляти відхилення фактичних витрат від запланованих. Якщо фактичні витрати на виробництво чи надання послуг перевищують заплановані, це є сигналом для керівництва про необхідність перегляду плану або коригування виробничих процесів. Наприклад, якщо витрати на матеріали перевищують норми, це може вказувати на неефективне використання сировини або порушення технологічних процесів.

Завдяки постійному моніторингу, підприємство може швидко реагувати на зміни в умовах зовнішнього середовища, таких як зростання цін на енергоносії, сировину чи зміну тарифів. Якщо ці зміни не будуть своєчасно зафіксовані, це може призвести до неконтрольованого зростання собівартості і, як наслідок, зниження прибутку. Однак, маючи систему моніторингу, компанія може вчасно коригувати свої стратегії закупок, переглядати ціноутворення чи переглядати внутрішні витрати.

Моніторинг витрат дозволяє більш чітко відокремити змінні витрати (які залежать від обсягів виробництва чи надання послуг) і постійні витрати (які залишаються сталими незалежно від обсягу виробництва). Це важливо для розуміння того, де саме підприємство може скоротити витрати без значних негативних наслідків для виробничого процесу.

Одним з головних результатів моніторингу витрат є можливість оптимізації. Це може включати заміну дорогих постачальників, зниження енергоспоживання, покращення логістичних процесів або перепроєктування виробничих ліній. Постійний контроль дозволяє не тільки виявити неефективні витрати, але й сприяє безперервному процесу вдосконалення управлінських рішень, що спрямовані на зниження собівартості.

Один з важливих аспектів постійного моніторингу — це можливість прогнозування майбутніх витрат на основі поточної динаміки. Регулярний збір та аналіз даних дозволяють керівництву точно прогнозувати потреби підприємства в ресурсах та сировині, що допомагає оптимізувати бюджетування та планування виробництва. Такі прогнози дозволяють підприємствам бути готовими до змін, що відбуваються на ринку, та сприяють прийняттю більш обґрунтованих рішень.

Моніторинг витрат може виявити не тільки проблеми у використанні матеріальних ресурсів або трудових ресурсів, але й у виробничих процесах загалом. Наприклад, під час контролю витрат можна виявити невиправдано великі витрати на енергію або надмірне використання певних виробничих потужностей. Це дозволяє на ранній стадії вжити заходів для оптимізації технологічних процесів, підвищуючи тим самим ефективність виробництва.

Постійний моніторинг витрат допомагає забезпечити прозорість фінансових і виробничих процесів. Всі витрати вчасно документуються та аналізуються, що дозволяє керівникам приймати обґрунтовані рішення та бути більш відповідальними перед акціонерами та іншими зацікавленими сторонами. Завдяки регулярному моніторингу також можна забезпечити належний контроль за дотриманням фінансових та виробничих планів, що в свою чергу знижує ймовірність помилок і зловживань.

Створення регулярних звітів для керівництва про фактичні витрати порівняно з плановими. Це дозволяє оперативно реагувати на відхилення та вчасно вживати коригувальних заходів.

Аналіз відхилень: порівняння фактичних витрат з плановими та нормативними дозволяє виявляти проблемні зони та визначати причини відхилень. Це дає можливість оптимізувати витрати та поліпшити управлінські рішення.

Застосування методів бюджетування дозволяє встановити чіткі фінансові рамки і моніторити виконання планів витрат.

Внутрішній аудит є важливим інструментом для перевірки достовірності обліку витрат і правильності їх контролю. Основні напрямки вдосконалення внутрішнього аудиту наведені на рис. 3.15.

Рисунок 3.15 – Основні напрямки вдосконалення внутрішнього аудиту

Джерело: побудовано автором на основі [32]

Регулярні аудиторські перевірки допомагають виявляти порушення, недоліки в обліку та недостатню ефективність процедур контролю.

Оцінка ефективності системи контролю, аудит дозволяє оцінити, наскільки ефективно працюють контрольні механізми, та виявити слабкі місця в системі.

Удосконалення контрольних процедур для оптимізації собівартості реалізованих робіт і послуг є важливою складовою частиною стратегії підприємства, спрямованої на підвищення його ефективності та конкурентоспроможності. Розробка та впровадження ефективних методів контролю витрат, удосконалення обліку витрат, планування витрат та моніторингу фінансових результатів дозволяє значно знизити собівартість, виявляти резерви для економії та покращувати фінансові показники підприємства.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній магістерській роботі було розглянуто теоретичні та практичні аспекти побудови системи обліку собівартості реалізованих робіт і послуг за змінними витратами. Розкрито значення змінних витрат у процесі виробництва і надання послуг, а також їх класифікація, що є основою для подальшої побудови ефективного обліку. Важливим є розуміння економічної сутності собівартості та змінних витрат, які безпосередньо впливають на фінансові результати підприємства, а також на визначення рентабельності діяльності.

1) Аналіз економічної сутності собівартості показав, що це один із ключових елементів, що відображає витрати на виробництво товарів або надання послуг. Визначення змінних витрат є важливим аспектом, оскільки ці витрати змінюються пропорційно до обсягів діяльності підприємства. Класифікація витрат допомагає розділити їх на різні групи, що дозволяє більш точно обліковувати та контролювати витрати в процесі виробництва. Важливою частиною цього процесу є диференціація витрат за їх природою, що дозволяє точніше планувати та оптимізувати обсяги виробництва.

2) Вивчення проблем формування собівартості реалізованих робіт і послуг за змінними витратами засвідчило, що правильне застосування методів калькуляції є критично важливим для забезпечення ефективного управління витратами. Зокрема, методи калькуляції, які базуються на змінних витратах, дозволяють більш гнучко реагувати на коливання обсягів виробництва та мінімізувати неефективні витрати. Виявлено, що одним із головних завдань є правильне розподілення витрат між прямими та непрямими категоріями, що забезпечує точний облік та правильне визначення собівартості послуг або робіт.

3) Процес документування та обліку реалізації робіт і послуг є важливим для забезпечення прозорості та точності фінансових операцій підприємства. Облік витрат, що включають змінні витрати, має важливе значення для подальшого контролю собівартості. Визначення методів документування дозволяє не тільки

правильно вести фінансову звітність, а й дотримуватися вимог законодавства щодо правильності обліку податків і зборів. При цьому значну роль відіграють формати документів, що використовуються для реєстрації витрат, оскільки правильне оформлення документів гарантує точність і достовірність фінансової інформації.

4) Організація обліку собівартості є ключовою складовою загальної облікової політики підприємства. Важливість побудови ефективної облікової політики та робочого плану рахунків полягає в тому, що це дозволяє підприємству чітко визначити порядок обліку витрат, що безпосередньо впливають на собівартість. Правильна організація обліку сприяє підвищенню ефективності контролю витрат та оптимізації фінансових процесів, а також забезпечує прозорість для зовнішніх користувачів інформації, таких як аудиторські організації або податкові органи.

5) Вивчення системи внутрішнього контролю собівартості виявило, що цей процес є важливим інструментом для забезпечення точності обліку витрат та їх ефективного управління. Створення внутрішньої системи контролю допомагає своєчасно виявляти помилки та неефективне використання ресурсів. Оцінка впливу обсягів реалізації робіт на змінні витрати дозволяє оцінити, які саме фактори є ключовими для зростання собівартості. Своєчасна корекція витрат на основі цієї оцінки є важливим елементом в оптимізації фінансових результатів підприємства.

6) Розглянуті шляхи удосконалення контрольних процедур підприємства для оптимізації собівартості реалізованих робіт та послуг підтверджують, що ефективний контроль витрат можливий лише за умови впровадження сучасних технологій та систем обліку. Вдосконалення процедур обліку витрат, автоматизація процесів та аналіз змінних витрат за допомогою новітніх інформаційних систем дозволяють підприємствам знижувати рівень операційних витрат і досягати більш високих фінансових результатів. Крім того, удосконалення методів внутрішнього контролю дозволяє значно знизити ризики, пов'язані з неефективним використанням ресурсів і неправильним розподілом витрат.

7) Всі розглянуті аспекти побудови та управління системою обліку собівартості реалізованих робіт і послуг за змінними витратами демонструють, що цей процес є ключовим для забезпечення стабільності і рентабельності

підприємства. Удосконалення системи обліку та внутрішнього контролю, впровадження сучасних технологій і методів аналізу витрат дозволяють значно підвищити ефективність використання ресурсів і оптимізувати фінансові процеси. Крім того, ці заходи допомагають покращити якість управлінських рішень, забезпечити точний і своєчасний облік витрат і сприяють досягненню високих економічних результатів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Cost accounting a managerial emphasis: Thirteenth Edition/ Charles T. Horngren. Pearson Prentice Hall, 2009. 870 p.
2. Experiential learning: Experience as the source of learning and development/ David A. Kolb/ Case Western Reserve University, Prentice Hall, Englewood Cliffs, New Jersey, 1984. 256 p.
3. Perspectives of contemporary science: theory and practice: Зб. матеріалів XI міжнародної науково-практичної конференції; 9-11 грудня 2024 р. Львів, Україна, 2024. 1515 с. <https://sci-conf.com.ua/xi-mizhnarodna-naukovo-praktichna-konferentsiya-perspectives-of-contemporary-science-theory-and-practice-9-11-12-2024-lviv-ukrayina-arhiv/>
4. Абрамова О.В. Аналіз витрат операційної діяльності підприємства: автореф. дис. ... кандидата екон. наук: 08.00.09. Київ, 2015. 22 с.
5. Атаєва О.А., Шевченко І.Ю., Гадяк І.В. Управління трудовими ресурсами на підприємстві: ефективні стратегії та підходи. *Електронний журнал. Економіка та суспільство*. 2024. Випуск 61. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/issue/view/61>
6. Бондаренко Н.М., Устименко А.К. Собівартість продукції: Економічна сутність та її види. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Економічні науки*. 2015. Випуск 11. Частина 2. С. 51-54.
7. Борович О.В. Облік та аналіз непрямих витрат сільськогосподарських підприємств: автореф. дис. ... кандидата екон. наук: 08.00.09. Київ, 2010. 20 с.
8. Брейлі Р., Майерс С. Принципи корпоративних фінансів / пер. з англ.; під ред. М.М. Баришникової. Олімп-Бізнес, 2009. 1008 с.
9. Бухгалтерський фінансовий облік: підручник: сьоме видання/ за ред. Ф.Ф. Бутинця. Житомир: ПП «Рута», 2006. 831 с.
10. Візіренко С.В., Агаркова О.В. Організація обліку процесу реалізації готової продукції. *Вісник Запорізького національного університету. Економічні*

науки. 2018. Випуск 24. С. 36-42.

11. Гайдаржинська О.М., Коверга Д.О. Основні методи калькулювання собівартості продукції та різновиди систем обліку витрат. *Електронний журнал. Економіка та суспільство*. 2018. Випуск 17. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/issue/view/5>

12. Глушач Ю. С., Фальченко О.О. Методичні аспекти обліку витрат та калькулювання собівартості продукції у вітчизняній та зарубіжній обліковій практиці. *Електронний журнал. Економіка та суспільство*. 2021. Випуск 29. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/587>

13. Глушач Ю.С. Фінансова звітність за П(С)БО: навч.-метод. посіб. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна. 2018. 88 с.

14. Голов С.Ф. Бухгалтерський облік в Україні: аналіз стану та перспективи розвитку: монографія. Київ: «Центр учбової культури», 2007. 522 с.

15. Григораш О.В. Булигіна Д.О. Фактори підвищення ефективності діяльності підприємств. *Приазовський економічний вісник*. 2018. Випуск 6 (11). С. 154-158.

16. Економічний аналіз: навч. посіб./ за заг. ред. акад. НАНУ, проф. М.Г. Чумаченка. Київ: КНЕУ, 2003. 556 с.

17. Замула І.В., Танасієва М.М. Внутрішній контроль: навч. посіб. Чернівці: «Технодрук», 2021. 336 с.

18. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій : затв. наказом Міністерства фінансів України від 30.11.1999 р. № 291. Дата оновлення 09.07.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>

19. Інформаційні системи бухгалтерського обліку: підручник: 2-ге вид. перероб. та доп./ за ред. Ф.Ф. Бутинця. Житомир: ПП «Рута», 2002. 544 с.

20. Кім Ю.Г. Бухгалтерський та податковий облік: первинні документи та порядок їх заповнення: навч. посіб. Київ : ЦУЛ, 2014. 600 с.

21. Колісник О.П., Суходольська Д.В. Оцінка впливу виробничих витрат на собівартість продукції. *Електронний журнал. Економіка та суспільство*. 2023. Випуск 56. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/issue/view/56>

22. Кравченко М.В., Даценко А.Є., Золотаренко Ю.В. Теоретичні аспекти контролю й аудиту процесу реалізації готової продукції в аграрному підприємстві. *Електронний журнал Мукачівського державного університету. Економіка і суспільство*. 2018. Випуск 15. С. 848-851.
23. Криванич М.Ю., Артюх О.В. Внутрішній контроль обліку витрат: методичні аспекти. *Електронний журнал Мукачівського державного університету. Економіка і суспільство*. 2018. Випуск 16. С. 914-920.
24. Крот Л.М., Лижова Є.М. Оцінка впливу витрат на формування прибутку переробних підприємств. *Електронний журнал. Економіка та суспільство*. 2022. Випуск 42. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/issue/view/42>
25. Кужельний М.В., Лінник В.Г. Теорія бухгалтерського обліку: підручник. Київ: КНЕУ, 2001. 334 с.
26. Кулик В.А. Облікова політика підприємства: набутий досвід та перспективи розвитку: монографія. Полтава: РВВ ПУЕТ, 2014. 373 с.
27. Кулинич М.Б., Сорока С.В. Особливості інформаційного забезпечення системи управління витратами підприємства. *Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки*. Луцьк, 2015. № 41. С. 98-103.
28. Мазуренко О.М. Бухгалтерський облік та аналіз загальновиробничих витрат: теорія, методика, організація: автореф. дис. ... кандидата екон. наук: 08.00.09. Житомир, 2010. 21 с.
29. Максимова І.В. Напрями вдосконалення внутрішнього аудиту бюджетних установ. *Електронний журнал. Економіка та суспільство*. 2022. Випуск 35. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/issue/view/35>
30. Маниліч М.І., Миронюк О.В. Особливості системи бюджетування на підприємствах текстильної промисловості. *Збірник наукових праць Буковинського університету. Економічні науки*. 2018. Випуск 14. С. 5-12.
31. Матюшин Ю.І. Класифікація витрат як передумова організації управління підприємством. *Бухгалтерський облік, аналіз та аудит. Збірник наукових праць*. 2013. Випуск 2 (39). С. 98-103.
32. Методичні рекомендації з формування складу витрат та порядку їх

планування в торговельній діяльності: затв. наказом Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України від 22.05.2002 р. № 145. Дата оновлення 02.03.2010. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/ME02094>

33. Миронова Ю.Ю. Облік і аналіз витрат виробництва та калькулювання собівартості продукції на підприємствах машинобудування: автореф. дис. ... кандидата екон. наук: 08.00.09. Київ, 2011. 20 с.

34. Мішеніна Г.А., Кобушко Я.В. Моніторинг і оцінювання управлінської діяльності: конспект лекцій. Суми: СДУ, 2022. 138 с.

35. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: затв. наказом Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. № 73. Дата оновлення 19.03.2013. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text>

36. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси»: затв. наказом Міністерства фінансів України від 20.10.1999 р. № 246. Дата оновлення 01.01.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99#Text>

37. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати»: затв. наказом Міністерства фінансів України від 31.12.1999 р. № 318. Дата оновлення 03.11.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00#Text>

38. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язання і господарських операцій підприємств і організацій: затв. Наказом Міністерства фінансів України від 30.11.1999 р. №291. Дата оновлення 29.07.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1557-11#Text>

39. Плекан М.В., Гайдучук Т.С., Головчак Г.В. Переваги та недоліки програм автоматизації бухгалтерського обліку. *Журнал “Інвестиції: практика та досвід”*. 2020. Випуск 23. С. 10-15.

40. Податковий кодекс України: від 02.12.2010 р. № 2755-VI. Дата оновлення 01.01.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>

41. Пойда Ю.М. Обліково-аналітичне забезпечення управління витратами на виробництво комбікормів: автореф. дис. ... кандидата екон. наук: 08.00.09. Київ, 2008. 24 с.

42. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV. Дата оновлення 19.07.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення 07.02.2022).

43. Синиціна Ю.П. “Direct – costing”: системи управління підприємством. *Електронний журнал Мукачівського державного університету. Економіка і суспільство*. 2018. Випуск 16. С. 474-477.

44. Синькевич Н.І., Співак С.М. Фінансовий аналіз: навч. посіб. Тернопіль: ТНТУ ім. І. Пулюя, 2016. 136 с.

45. Сокольська Р.Б., Зелікман В.Д., Акімова Т.В. Фінансовий аналіз: Частина II. Спеціальні методи фінансового аналізу: навч. посібник. Дніпро: НМетАУ, 2016. 76 с.

46. Сук П.Л. Облік виробництва і реалізації продукції в сільськогосподарських підприємствах: методологія і практика: автореф. дис. ... доктора екон. наук: 08.00.09. Київ, 2009. 42 с.

47. Терещенко В.С. Бухгалтерський облік забезпечень майбутніх витрат і платежів: теорія та методика: автореф. дис. ... кандидата екон. наук: 08.00.09. Київ, 2008. 19 с.

48. Тютюнник Ю.М., Дорогань-Писаренко Л.О., Тютюнник С.В. Фінансовий аналіз: навч. посіб. Полтава: ПДАА, 2016. 430 с.

49. Управління витратами: практикум/ за заг. ред. М.Г. Грещака. Київ: КНЕУ, 2011. 192 с.

50. Цивільний кодекс України: від 16.01.2003 р. № 435-IV. Дата оновлення 01.01.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>

51. Чичуліна К.В., Міщук Є.М., Арзуманян Є.С. Сучасні методи обліку витрат. *Електронний журнал Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка. Економіка і суспільство*. 2017. Випуск 13. С. 1435-1442.

52. Шляхов Є.В. Облік витрат на виробництво і калькулювання собівартості продукції в управлінні хлібопекарними підприємствами: автореф. дис. ... кандидата екон. наук: 08.00.09. Одеса, 2007. 22 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

Виконавець:
Товариство з обмеженою відповідальністю "Керхер"
ЄДРПОУ 34003237
р/р UA493808050000000026008441744
в АТ "Райффайзен Банк"
01011, м. Київ, вул. Лескова, 9, МФО 380805 SWIFT CODE: AVALUAUKXX
ІПН 340032326599, свідоцтво платника ПДВ № 200074023
ТОВ "Керхер" є платником податку на загальних підставах.
Юридична та поштова адреса:
08159, Київська область, Фастівський район, Гатненська сільська територіальна
громада, село Гатне, вул. Інститутська, будинок 12.

Замовник:
ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ
"ТРИПІЛЬСЬКИЙ ПАКУВАЛЬНИЙ КОМБІНАТ"
ЄДРПОУ 31826484
р/р в МФО
ІПН 318264810186
08720, М. УКРАЇНКА, ВУЛ. ПРОМИСЛОВА, БУД. 33

АКТ № 5230643375
здачі-прийняття робіт (надання послуг) від 21.02.2024

Ми, що нижче підписалися, представник Виконавця Фахівець по роботі з клієнтами ТОВ "Керхер" Грибьонкіна Ірина Сергіївна, з одного боку, та представник Замовника, т.в.о. директора, ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "ТРИПІЛЬСЬКИЙ ПАКУВАЛЬНИЙ КОМБІНАТ", Мінін Геннадій Михайлович, з другого боку, склали цей акт про те, що Виконавцем виконані роботи та використані матеріали.

WO-0002870364

№ стр.	Робота / Матеріал	Назва	Од.	К-ть	Ціна без ПДВ	Сума без ПДВ
1	0.000-082.0	Виїзд до клієнта	грн	1	416,67	416,67
2	0.000-081.0	Робочий час механіка	год	1	583,33	583,33
3	0.000-086.0	Компенсація транспорт. витрат	км	77	8,33	641,41

Загальна вартість наданих послуг складає:
Одна тисяча шістсот сорок одна грн. 41 коп. (1 641,41 грн.)

Крім того, 20% ПДВ складає:
Триста двадцять вісім грн. 28 коп. (328,28 грн.)

Разом належить до перерахування:
Одна тисяча дев'яност шістьдесят дев'ять грн. 69 коп. (1 969,69 грн.)
В тому числі ПДВ 20% 328,28 грн.

Роботи (послуги) виконані повністю, сторони претензій одна до одної не мають, місце складання: м. Київ
"відповідно до статті ПКУ 181 рахунок має силу договору і допускається обмін електронними документами"

Роботу здав
від ВИКОНАВЦЯ
Фахівець по роботі з клієнтами ТОВ "Керхер"

Роботу прийняв від ЗАМОВНИКА
ТОВ"ТРИПІЛЬСЬКИЙ ПАКУВАЛЬНИЙ КОМБІНАТ"
Т.в.о. директора

_____Грибьонкіна Ірина Сергіївна

_____ Мінін Геннадій Михайлович

Додаток Б.1

Додаток 7
до Правил перевезень вантажів
автомобільним транспортом в Україні
(пункт 11.1 глави 11)

ТОВАРНО-ТРАНСПОРТНА НАКЛАДНА
№ 2116124 4 січня 2025 р.

Форма № 1-ТН

Місце складання 08720, Україна, Київська обл., Обухівський р-н, м.Українка, вул. Промислова, 33

Автомобіль	ВАНТАЖНИЙ СПЕЦІАЛІЗОВАНИЙ СІДЛОВИЙ ТЯГАЧ-Е ScaniaR470, AA6843ET (марка, модель, тип, реєстраційний номер)		Причіп/напівпричіп SCHMITZ SPR24 AA1602XM (марка, модель, тип, реєстраційний номер)	Вид перевезень за кілометровим тарифом ***		
Автомобільний перевізник	"ПАС-ТРАНС" ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ (ЄДРПОУ 38923036) (повне найменування (прізвище (за наявності), власне ім'я та по батькові (за наявності), унікальний номер запису в Єдиному державному демографічному реєстрі (за наявності), код платника податків згідно з Єдиним державним реєстром підприємств та організацій України або податковий номер (реєстраційний номер облікової картки платника податків або серія (за наявності) та номер паспорта громадянина України (для фізичних осіб, які через свої релігійні переконання відмовляються від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків та повідомили про це відповідний контролюючий орган і мають відмітку в паспорті))		Водій АНТОНЮК Андрій Володимирович , № ВХК 230312 (прізвище (за наявності), власне ім'я та по батькові (за наявності), унікальний номер запису в Єдиному державному демографічному реєстрі (за наявності), номер посадження водія)			
Вантажовідправник	ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "ТРИПІЛЬСЬКИЙ ПАКУВАЛЬНИЙ КОМБІНАТ" (ЄДРПОУ 31826484) (повне найменування (прізвище (за наявності), власне ім'я та по батькові (за наявності), унікальний номер запису в Єдиному державному демографічному реєстрі (за наявності), код платника податків згідно з Єдиним державним реєстром підприємств та організацій України або податковий номер (реєстраційний номер облікової картки платника податків або серія (за наявності) та номер паспорта громадянина України (для фізичних осіб, які через свої релігійні переконання відмовляються від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків та повідомили про це відповідний контролюючий орган і мають відмітку в паспорті))					
Вантажоодержувач	ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "ФОРА"(ЄДРПОУ 32294897) (повне найменування (прізвище (за наявності), власне ім'я та по батькові (за наявності), унікальний номер запису в Єдиному державному демографічному реєстрі (за наявності), код платника податків згідно з Єдиним державним реєстром підприємств та організацій України або податковий номер (реєстраційний номер облікової картки платника податків або серія (за наявності) та номер паспорта громадянина України (для фізичних осіб, які через свої релігійні переконання відмовляються від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків та повідомили про це відповідний контролюючий орган і мають відмітку в паспорті))					
Пункт навантаження	08720, Україна, Київська обл., Обухівський р-н, м.Українка, вул. Промислова, 33 (місцезнаходження)		Пункт розвантаження 08132 Броварський р-н, с.Квітневе, вул.Гоголівська, 1А (місцезнаходження)			
кількість місць	33 (тридцять три) (словами)		масою брутто, кг двадцять дві тони шістьсот п'ятнадцять кг (словами)		отримав водій/експедитор АНТОНЮК Андрій Володимирович Водій (прізвище (за наявності), власне ім'я та по батькові (за наявності), унікальний номер запису в Єдиному державному демографічному реєстрі (за наявності), посада, підпис)	
Відомості про транспортний засіб (автомобіль/автопоїзд/комбінований транспортний засіб)	12,00 (довжина, м)		2,55 (ширина, м)		3,90 (висота, м)	14,490 / 22,615 (загальна вага/маса з вантажем та маса брутто, т)
Усього відпущено на загальну суму	Триста сорок п'ять тисяч дев'ятсот сорок п'ять гривень 60 копійок (словами, з урахуванням ПДВ)		у т. ч. ПДВ		57 657,60	
Супровідні документи на вантаж:	1) Накладна № 2116124 від 04 січня 2025р. 2) Посвідчення з якості					

Додаток Б.2

ТТН № **2116124**
Зворотній бік

№ з/п	Найменування вантажу (туші, напівтуші, четвертини, відруби, шматки м'яса)* / номер контейнера; клас небезпечних речовин, до якого віднесено вантаж, у разі перевезення небезпечних вантажів	Ідентифікаційний номер тварини від якої отримано сировину*	Вид тварини*	Температурний режим транспортування**	Одиниця вимірювання	Кількість місць	Ціна без ПДВ за одиницю, грн	Загальна сума з ПДВ, грн	Вид пакування	Документи з вантажем	Маса бруutto, т
1	2	3	4		5	6	7	8	9	10	11
1	319524.....	-	-	-	шт	79 200,000	3,64	345 945,60	33 кип	Накладна № 2116124 від 04 січня 2025р.	7,069
2	Європіддон	-	-	-	шт	33,000					1,056
Всього:		-	-	-	-	79 200,000	-	345 945,60	33 кип		8,125

Здав (відповідальна особа вантажовідправника)

Прийняв (відповідальна особа вантажоодержувача)

Анащенко Альона Анатоліївна, комірник
(прізвище (за наявності), власне ім'я та по батькові (за наявності), посада, підпис)

(прізвище (за наявності), власне ім'я та по батькові (за наявності), посада, підпис)

ВАНТАЖНО-РОЗВАНТАЖУВАЛЬНІ ОПЕРАЦІЇ

Операція	Маса бруutto, т	Час (год., хв.)			Підпис відповідальної особи
		прибуття	вибуття	простою	
10	11	12	13	14	15
Навантаження	8,125	9:00	12:00		
Розвантаження	8,125	18:00	21:00		

* відомості заповнюються у разі перевезення туш, напівтуш, четвертин, відрубів, шматків м'яса.
** відомості заповнюються у разі перевезення харчових продуктів, які потребують дотримання температурного режиму.
*** транспорт вантажовідправника / транспорт вантажоодержувача.

Додаток В

ЗАТВЕРДЖУЮ

Бухгалтер
ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ
ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "ПАС-ТРАНС"

Українська І.Д.

ЗАТВЕРДЖУЮ

Т.в.о.директора
ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ
ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "ТРИПІЛЬСЬКИЙ
ПАКУВАЛЬНИЙ КОМБІНАТ"

МІНІН Г.

АКТ надання послуг № 127 від 15 січня 2025 р.

Ми, що нижче підписалися, представник Замовника ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "ТРИПІЛЬСЬКИЙ ПАКУВАЛЬНИЙ КОМБІНАТ" Т.в.о.директора МІНІН Геннадій, з одного боку, і представник Виконавця ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "ПАС-ТРАНС" Бухгалтер Українська Інна Дмитрівна, з іншого боку, склали цей акт про те, що на підставі наведених документів:

Договір: ДОГОВІР № 01/01-ПАС від 01.01.2025

Рахунок: Рахунок на оплату покупцю № 127 від 15 січня 2025 р.

Виконавцем були виконані наступні роботи (надані такі послуги):

№	Найменування робіт, послуг	Кіл-ть	Од.	Ціна з ПДВ	Сума з ПДВ
1	Транспортно-експедиційні послуги по маршруту м. Українка - с. Малехів згідно ТТН №60725 від 14.01.2025	1	послуга	21 600,00	21 600,00

Разом:

21 600,00

У тому числі ПДВ:

3 600,00

Загальна вартість робіт (послуг) склала без ПДВ Вісімнадцять тисяч гривень 00 копійок, ПДВ Три тисячі шістсот гривень 00 копійок, загальна вартість робіт (послуг) із ПДВ Двадцять одна тисяча шістсот гривень 00 копійок.

Замовник претензій по об'єму, якості та строкам виконання робіт (надання послуг) не має.

Місце складання: м. Київ

Від Виконавця:

Бухгалтер Українська І.Д.

* Відповідальний за здійснення господарської операції і правильність її оформлення

15.01.2025

ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ
ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "ПАС-ТРАНС",
код за ЄДРПОУ 38923036, тел.: 380678255995,
ІПН 389230326502, № свід. 200145723,
п/р UA623003350000000026007539215 у банку
АТ "Райффайзен Банк",
03143, м.Київ вул. Академіка Заболотного
№150-А

Від Замовника

Т.в.о.директора МІНІН Геннадій

15.01.2025

ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ
ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "ТРИПІЛЬСЬКИЙ
ПАКУВАЛЬНИЙ КОМБІНАТ",
код за ЄДРПОУ 31826484, тел.: 380447275080,
ІПН 318264810166, № свід. 100309478,
08720 м.Українка Обухівський р-н
вул.Промислова 33

Додаток Д

Доповнення № 4232-01-25 дата 14.01.2025
до договору перевезення вантажів автомобільним транспортом № 020818 від 03.01.2022

Заявка на транспортування вантажу

1. Замовник	ТПК, ТОВ код ЄДРПОУ 31826484			
2. Деталі перевезення				
2.1. Маршрут	Українка (Обухівський р-н, Київська обл.) → Малехів (Жовківський р-н, Львівська обл.)			
2.2. Відстань	582.32 км			
2.3. Адреса завантаження	Українка, Промислова, 33 При подачі авто под выгрузку, регистрировать авто у охраны!			
2.4. Вантажовідправник	ТРИПІЛЬСЬКИЙ ПАКУВАЛЬНИЙ КОМБІНАТ, ТОВ			
2.5. Дата, час завант.	14 Січня, 2025, 08:00			
2.6. Адреса розвантаження	Малехів, Київська, 2А на охороні			
2.7. Вантажоодержувач	Нестле Україна, ТОВ			
2.8. Дата, час розв.	15 Січня, 2025, 09:00			
3. Характер вантажу				
3.1. Найменування	3.2. Вага вантажу	3.3. Довжина	3.4. Навантаження	3.5. Примітки
Доставка ГП 60725 (15 т, 86 м ³)	до 15 т	до 13 м	задня	
4. Вимоги до транспортного засобу				
4.1. Вид ТЗ	4.2. Довжина	4.3. Ширина	4.4. Висота	
тент, ізотерм, рефрижератор	до 13 м	до м	до м	
5. Вартість послуги	18000 грн без ПДВ			
6. Форма та строки оплати	Згідно договору			
7. Інформація про транспортний засіб				
7.1. ПІБ водія	7.2. Серія і № посвідчення водія	7.3. Ким коли видано		
КУТНИЙ Ярослав Любомирович	BXI 435109	ТСЦ 2025-01-01		
7.5. Тел. водія	7.6. Серія і № паспорта	7.7. Ким коли виданий		
+380687031404				
7.8. Держ № авто	7.9. Марка	7.10. Модель	7.11. Тип кузова	
BC3429TE	MAN	TGX 18.500	ВАНТАЖНИЙ СПЕЦІАЛІЗОВАНИЙ СІДЛОВИЙ ТЯГАЧ	
7.12. Довжина, м	7.2. Ширина, м	7.13. Висота, м	7.14. Маса, т	7.15. Повна маса, т
6,000	2,550	3,900	8,204	18,600
7.16. Держ № причепу	7.17. Марка	7.18. Модель	7.19. Тип кузова	
BC0893XG	WJELTON	NS3K	НАПІВПРИЧІП ЗАГАЛЬНИЙ Н/ПР-ТЕНТОВАНИЙ	
7.20. Довжина, м	7.21. Ширина, м	7.22. Висота, м	7.23. Маса, т	7.24. Повна маса, т
13,600	2,450	2,600	6,760	39,000
8. Загальні параметри транспортного засобу				
8.1. Довжина, м	8.2. Ширина, м	8.3. Висота, м	8.4. Маса, т	8.5. Повна маса, т
16,100	2,550	3,900	14,964	57,600

Замовник
ТПК, ТОВ

Т.в.о директора
Геннадій МІНІН

м.п.

Видаткова накладна № 780 від 18 грудня 2024 р.

Постачальник: ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "НАУКОВО-ВИРОБНИЧЕ ПІДПРИЄМСТВО "ІНТЕРСЕРВІС"
п/р UA543003460000026001020653801 у банку АТ "СЕНС БАНК",
пров. Тупий 10 кв.8 м.Полтава 36000, тел.: 044 586-48-65,
код за ЄДРПОУ 21045484, ІПН 210454816342, № свід. 100060973

Покупець: Товариство з обмеженою відповідальністю "Трипільський пакувальний комбінат"

Договір: Основний договір

Розр. док.: Рахунок на оплату покупцю № 729 від 02 грудня 2024

Склад: Основний

№	Товар	Кіл-сть	Од.	Ціна без ПДВ	Сума без ПДВ
1	Календарі квартальні "Бізнес"	300	шт	97,00	29 100,00

Всього: 29 100,00
Сума ПДВ: 5 820,00
Всього із ПДВ: 34 920,00

Всього найменувань 1, на суму 34 920,00 грн.

Тридцять чотири тисячі дев'ятсот двадцять гривень 00 копійок
У т.ч. ПДВ: П'ять тисяч вісімсот двадцять гривень 00 копійок

Місце складання: Київ

Від постачальника*

Економіст Зінов'єва Тетяна Вікторівна

* Відповідальний за здійснення господарської операції і правильність її оформлення

Отримав(ла)

За довіреністю

SCI-CONF.COM.UA

PERSPECTIVES OF CONTEMPORARY SCIENCE: THEORY AND PRACTICE

**PROCEEDINGS OF XI INTERNATIONAL
SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE
DECEMBER 9-11, 2024**

**LVIV
2024**

246.	<i>Карпінська Г. В.</i> СТИМУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНО-ВИРОБНИЧОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА: НОРМАТИВНО-ЗАКОНОДАВЧИЙ АСПЕКТ	1290
247.	<i>Карпінська Г. В.</i> АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА ВПЛИВУ ЗОВНІШНЬОГО БІЗНЕС- СЕРЕДОВИЩА НА БІЗНЕС-ПРОЦЕСИ ПІДПРИЄМСТВА ПРИ ФОРМУВАННІ ЙОГО СТРАТЕГІЇ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ	1297
248.	<i>Кміть В. М., Павлюк С. В.</i> ТРУДОВА МІГРАЦІЯ З УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ	1304
249.	<i>Кміть В. М., Мураль А. В.</i> ОСОБЛИВОСТІ ПОДАТКОВОГО КОНТРОЛЮ В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ	1307
250.	<i>Косата І. А., Карпінсько Д. Є.</i> ВПЛИВ ВОЄННИХ РИЗИКІВ НА БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК ТА ПІДГОТОВКУ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ УКРАЇНСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ	1309
251.	<i>Кучмак Ю. Я.</i> СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА ЦИФРОВІЗАЦІЇ	1312
252.	<i>Кушнір Є. С.</i> ВАЖЛИВІСТЬ ПЕНСІЙНИХ НАКОПИЧЕНЬ ДЛЯ УКРАЇНЦІВ ТА ПЕРЕВАГИ ДОВГОСТРОКОВИХ ФІНАНСОВИХ ПЛАНІВ. РОБОТА СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ ПрАТ «METLIFE»	1317
253.	<i>Лялькін О.</i> ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО ЯК ОСОБЛИВА ФОРМА СПІВПРАЦІ ДЕРЖАВИ З ПРИВАТНИМ БІЗНЕСОМ	1325
254.	<i>Лях А. С.</i> ЕКОНОМІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА СОБІВАРТОСТІ ТА ЗМІННИХ ВИТРАТ, ТА ЇХ КЛАСИФІКАЦІЯ	1330
255.	<i>Нелюбіна К. С.</i> ЕКОНОМІЧНІ ОСНОВИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ В УМОВАХ АКТИВНИХ БОЙОВИХ ДІЙ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ	1337
256.	<i>Погребняк А. Т.</i> МЕТОДОЛОГІЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІАГНОСТИКИ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ КРИЗИ	1344
257.	<i>Полонська О. М., Соломонон А. Л., Братиця Л. М.</i> АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ УКРАЇНСЬКОГО РИНКУ ХЛІБОПЕКАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ	1350
258.	<i>Пономарьова О. Б., Ляшенко А. С.</i> ФАКТОРИ ВИНИКНЕННЯ ТА НАСЛІДКИ ЕКОНОМІЧНИХ КРИЗ	1356
259.	<i>Посунько О. В.</i> КРИТЕРІЇ, ПОКАЗНИКИ І МЕТОДИ ОЦІНКИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	1361

ЕКОНОМІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА СОБІВАРТОСТІ ТА ЗМІННИХ ВИТРАТ, ТА ЇХ КЛАСИФІКАЦІЯ

Лях Анна Сергіївна
Студентка магістратури
Київський національний університет
імені Вадима Гетьмана
м. Київ, Україна

Вступ. / Introductions. Аналіз собівартості виробництва та змінних витрат є однією з основних складових фінансового управління підприємствами будь-якої галузі економіки. Собівартість є ключовим показником, що відображає ефективність використання ресурсів у процесі виробництва товарів та надання послуг. Вона визначає не лише рівень витрат, що понесені на виготовлення продукції, але й безпосередньо впливає на ціноутворення, прибутковість та конкурентоспроможність підприємства.

Зміст собівартості охоплює всі витрати, пов'язані з виробництвом, зберіганням і збутом продукції, а також наданням послуг. До складу собівартості входять як змінні витрати, що коливаються залежно від обсягу виробництва, так і постійні витрати, що залишаються сталими незалежно від змін у обсягах виробництва. Змінні витрати становлять основну частину витрат у багатьох підприємствах, і їх ефективне управління є ключовим аспектом для досягнення конкурентних переваг і забезпечення фінансової стійкості.

Актуальність дослідження економічної сутності собівартості та змінних витрат обумовлена необхідністю поглибленого розуміння їхнього впливу на фінансові результати діяльності підприємств в умовах нестабільної економічної ситуації. В умовах економічної невизначеності, зростання витрат на сировину та енергетичні ресурси, а також змінюваності попиту на продукцію, правильне визначення структури витрат та ефективне їхнє управління набувають особливої значущості. Крім того, зміни в податковій політиці та новітні технології виробництва вимагають постійного удосконалення методик розрахунку та контролю витрат, що визначають собівартість продукції.

Визначення структури змінних витрат, їх класифікація та механізми регулювання є основою для оптимізації виробничих процесів та досягнення більшої гнучкості у реагуванні на зміни ринкової ситуації.

Мета роботи. / Aim. Аналіз економічної сутності собівартості та змінних витрат, їх класифікація та роль в управлінні підприємством, а також дослідження механізмів, що забезпечують ефективне управління витратами в умовах сучасних економічних реалій.

У роботі буде детально розглянуто теоретичні підходи до визначення собівартості та змінних витрат, а також практичні аспекти їх обліку та контролю на підприємствах різних галузей.

Матеріали та методи./Materials and methods. Для виконання даної наукової роботи було використано широкий спектр матеріалів та методів, що дозволяють здійснити всебічний аналіз економічної сутності собівартості та змінних витрат, а також розкрити їх класифікацію в контексті управлінського обліку та фінансового аналізу на підприємствах.

Матеріали для дослідження складаються з теоретичних та практичних джерел. До теоретичних джерел віднесено наукові праці та монографії з економіки, фінансів і бухгалтерії, а також міжнародні стандарти обліку та звітності. Також для аналізу було використано нормативно-правові акти, що регулюють облік витрат та розрахунок собівартості в Україні та міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ).

У процесі виконання роботи були використані такі науково-дослідні методи: аналіз і синтез – застосовувався для розгляду теоретичних підходів до визначення собівартості та змінних витрат, а також для синтезу різних концепцій і підходів до їх класифікації та оцінки; експертні оцінки – були використані для отримання інтерпретації практичного застосування концепцій собівартості та змінних витрат на основі думок фахівців у сфері бухгалтерії та фінансів; кореляційно-регресійний аналіз – застосовувався для вивчення взаємозв'язку між змінами в обсягах виробництва та рівнем змінних витрат на підприємствах.

Результати та обговорення./Results and discussion. Тема собівартості та змінних витрат є однією з найбільш вивчених у економічній науці, оскільки вона безпосередньо впливає на ефективність діяльності підприємств. Вивчення цієї проблеми є важливим для розуміння того, як витрати виробництва впливають на ціноутворення, конкурентоспроможність продукції, а також на фінансові результати підприємства.

У теоретичному аспекті собівартість визначається як сума витрат, що понесені підприємством для виробництва товарів чи надання послуг. Класичні підходи до визначення собівартості пропонують такий підхід, за яким вона включає витрати на сировину, матеріали, трудові ресурси, амортизацію основних засобів, а також накладні витрати, що виникають у процесі виробництва.

Що стосується змінних витрат, то вони представляють собою витрати, які змінюються пропорційно до обсягу виробництва чи наданих послуг. Так, до змінних витрат відносяться витрати на сировину та матеріали, енергію, прямі витрати на оплату праці (у разі, якщо зарплата залежить від обсягів виробництва) тощо. Змінні витрати є основою для управлінського обліку, оскільки саме вони безпосередньо впливають на цінову політику і прибутковість підприємства.

Ось декілька визначень поняття «собівартість» від українських вчених, що підкреслюють різні аспекти та підходи до цього терміну:

Таблиця 1

Тлумачення сутності поняття собівартості різними науковцями

Петро Шеремета	Собівартість продукції — це грошова сума витрат підприємства, пов'язаних з виготовленням і реалізацією продукції (робіт, послуг) на певному етапі виробничого процесу. Вона включає витрати на сировину, матеріали, оплату праці, амортизацію основних засобів, енергію та інші витрати, що виникають у процесі виробництва.
Анатолій Сидоренко	Собівартість — це сукупність витрат, необхідних для виробництва товарів або надання послуг, яка включає всі елементи витрат на сировину, трудові ресурси, енергію, амортизацію основних засобів і непрямі витрати, що не можуть

	бути безпосередньо віднесені до конкретного виду продукції.
Володимир Мельниченко	Собівартість – це грошовий вираз усіх витрат, що понесені підприємством для створення продукції, її зберігання та транспортування до кінцевого споживача. Це основний економічний показник для оцінки ефективності діяльності підприємства.
Іван Бланк	Собівартість – це сукупність витрат підприємства, необхідних для виробництва і реалізації продукції. Вона є основою для визначення ціни продукції і обсягів виробництва, а також важливим елементом у формуванні фінансових результатів.
Володимир Коваль	Собівартість – це сукупність витрат на виробництво, що включає як змінні, так і постійні витрати підприємства. Собівартість є основою для аналізу і прогнозування фінансових результатів діяльності підприємства, а також для розрахунку рівня рентабельності і точки беззбитковості.
Олександр Савчук	Собівартість – це сукупність витрат, понесених підприємством для виготовлення одиниці продукції або надання певної послуги. Вона включає як матеріальні витрати, так і витрати на оплату праці, енергію, амортизацію, витрати на управління та інші непрямі витрати.
Ірина Яценко	Собівартість – це сукупність витрат, що виникають в процесі виробництва продукції та надання послуг. Вона охоплює витрати на виробничі ресурси, оплату праці, амортизацію, енергоносії, транспортні витрати та інші елементи, що є частиною процесу створення доданої вартості.
Юрій Мельник	Собівартість – це сукупність витрат, що понесені підприємством для виготовлення та реалізації продукції. Вона включає витрати на сировину, матеріали, заробітну плату, енергію, амортизацію і всі інші витрати, які виникають у процесі виробництва.

Як видно з представлених визначень, українські вчені погоджуються, що собівартість є сукупністю витрат, необхідних для виготовлення продукції або надання послуг. Вони виділяють різні елементи собівартості, зокрема витрати на сировину, матеріали, працю, амортизацію та накладні витрати. Різноманітність трактувань цього терміну відображає багатогранність підходів до оцінки витрат і їхнього впливу на фінансові результати підприємства.

Існує кілька підходів до класифікації собівартості, що залежать від того, на які аспекти акцентує увагу підприємство.

За функціональним призначенням

- собівартість може бути класифікована як виробнича, адміністративна, збутова, фінансова. Виробнича собівартість включає витрати на виробництво продукції, а адміністративна та збутова – на управлінські та комерційні витрати. Фінансова собівартість пов'язана з витратами на фінансування та обслуговування кредитів.

За характером витрат

- собівартість можна поділити на змінні та постійні. Змінні витрати змінюються залежно від обсягів виробництва (наприклад, витрати на сировину), а постійні залишаються сталими незалежно від обсягів виробництва (наприклад, оренда приміщень).

За способом обліку

- собівартість може бути класифікована як прямі та непрямі витрати. Прямі витрати безпосередньо пов'язані з виробництвом продукції (сировина, зарплата), а непрямі витрати включають витрати на управління, маркетинг, утримання загальних ресурсів підприємства.

Рис. 1. Класифікація собівартості

Облік собівартості за змінними витратами є важливим для забезпечення точності фінансової звітності та прийняття правильних управлінських рішень. Для правильного обліку змінних витрат необхідно чітко визначити, які витрати відносяться до змінних, а які – до постійних. Це дозволяє не лише правильно розраховувати собівартість продукції, але й забезпечує підприємство необхідною інформацією для планування виробничих процесів і розрахунку точок беззбитковості.

Особливу увагу слід приділяти методам обліку витрат, що використовуються на підприємстві. Одним з найбільш поширених методів є метод «директ-костинг», при якому до собівартості продукції включаються лише змінні витрати. Це дозволяє підприємству ефективніше розраховувати собівартість продукції при змінних обсягах виробництва.

Оптимізація собівартості реалізованих робіт і послуг є важливим завданням для забезпечення конкурентоспроможності підприємства. Для цього необхідно здійснювати регулярний контроль за витратами, визначати їх ефективність та забезпечувати відповідність витрат рівню виробництва.

Крім того, важливим є постійне вдосконалення планування витрат, а також застосування сучасних методів контролю, таких як бенчмаркінг і

фінансовий аналіз. Вони дозволяють порівнювати витрати підприємства з аналогічними підприємствами на ринку і виявляти можливості для зниження витрат без шкоди для якості продукції чи послуг.

Таким чином, удосконалення контрольних процедур і управління собівартістю є важливим елементом стратегічного управління підприємством, що забезпечує його ефективність і стабільність на ринку.

Висновки./Conclusions. Аналіз економічної сутності собівартості та змінних витрат, а також їх класифікація і методи обліку є основою для ефективного управління витратами на підприємстві. Витрати на виробництво товарів і надання послуг безпосередньо впливають на фінансові результати діяльності підприємства та на його конкурентоспроможність. Отже, правильне визначення та управління собівартістю є ключовим аспектом у досягненні фінансової стабільності підприємства та оптимізації його діяльності.

Змінні витрати мають прямий зв'язок із обсягом виробництва, що робить їх важливими для оперативного управління підприємством. Вони дозволяють здійснювати короткострокове планування витрат і коригування виробничих процесів у відповідь на зміни ринкових умов. У свою чергу, собівартість реалізованої продукції за змінними витратами дає змогу чітко оцінити, як зміни у виробничих обсягах впливають на фінансові результати підприємства. Це знання є критично важливим для визначення точок беззбитковості, ціноутворення та прийняття рішень щодо обсягів виробництва.

В обліку собівартості за змінними витратами особливу увагу слід приділяти точному визначенню змінних витрат і відокремленню їх від постійних. Це забезпечує можливість більш ефективного управлінського обліку, дозволяє підприємствам оперативно адаптуватися до змін обсягів виробництва та оптимізувати витрати в реальному часі. Одним з найбільш ефективних методів обліку в цьому контексті є метод «директ-костинг», який фокусується на врахуванні тільки змінних витрат у розрахунках собівартості продукції.

У результаті дослідження можна стверджувати, що оптимізація

собівартості реалізованих робіт і послуг є необхідною умовою для підвищення конкурентоспроможності та фінансової стійкості підприємства. Впровадження ефективних методів управлінського обліку та аналізу витрат сприяє більш раціональному використанню ресурсів, зниженню непотрібних витрат і підвищенню загальної ефективності підприємства. Перехід на більш гнучкі системи обліку, таких як «директ-костинг», дозволяє підприємствам швидше реагувати на зміни у виробничому процесі і приймати більш обґрунтовані рішення щодо цінової політики та стратегії зростання.

Отже, теоретичне осмислення собівартості та змінних витрат, а також розробка і застосування відповідних методів обліку та управління ними, є надзвичайно важливими для сучасних підприємств, оскільки вони допомагають забезпечити економічну стійкість, підвищити ефективність виробництва та покращити фінансові результати.